EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Un document zguduitor, o narațiune vie, o tehnică literară unică, fascinantă, un stil infrigurat care redă cu o inegalabilă forță evocatoare atmosfera celei dintii zile de război, ca și gîndurile chinuitoare ale personajelor, reale toate.

Lei 3,25

13

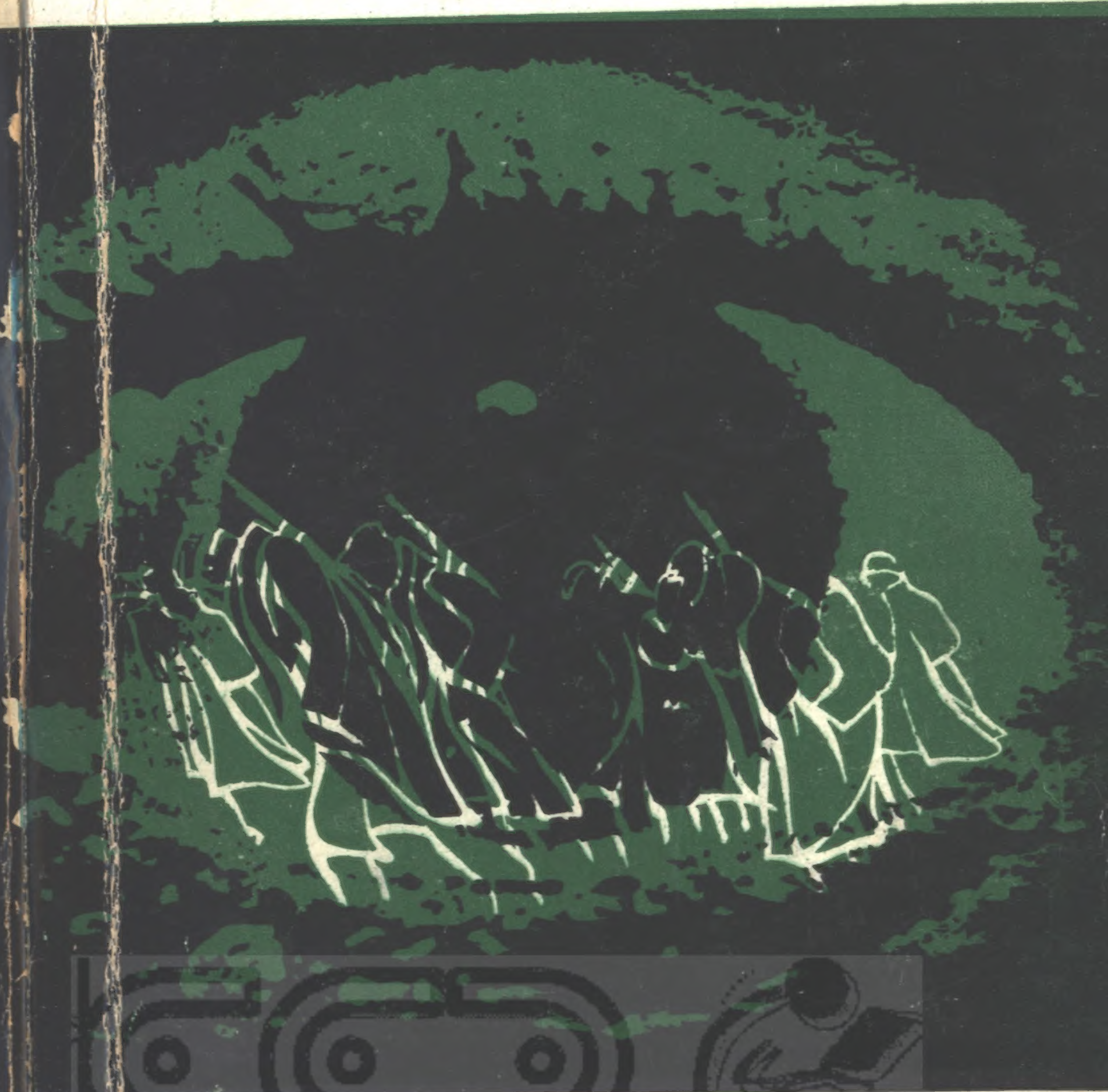
1967

CURZIO MALAPARTE • SOARELE E ORB

CM

CURZIO MALAPARTE

SOARELE E ORB

COLECȚIA MERIDIANE

CM

Clubul cărții digitale 2024

Desenul copertei *Veniamin Mic*

CURZIO MALAPARTE

Il sole è cieco

Aria d'Italia, Roma-Milano, 1947
Copyright 1947 by Vallecchi Editore

Curzio Malaparte

Soarele e orb

Traducere și cuvînt înainte de
Geo Dumitrescu

Editura pentru Literatură Universală

București — 1967

CURZIO MALAPARTE

CURZIO MALAPARTE nu e totuşi numai marele „aventurier şi ziarist", de care vorbeşte Giovanni Papini, ori numai „talentul remarcabil, plin de vervă, cu o intuiţie foarte promptă în a «prinde» tot ceea ce l-ar putea pune în evidenţă", „o vigoare polemică de copil teribil, uşuratic şi vanitos", cum îl caracterizează (nu fără injuste asprimi) Maria Brandon-Albini. Ci, în primul rînd şi mai cu seamă, o mare conştiinţă frămîntată, insurgentă, în slujba adevărului, în apărarea omului primejduit de nedreptate, înşelăciune şi mizerie.

Pe numele lui adevărat (german, din partea tatălui) Kurt Erich Suckert, Malaparte s-a născut în Prato (Toscana) la 9 iunie 1898. De mic copil însă, înstrăinat de familie, e crescut în căminul unor ţărani săraci, unde domneşte spiritul, încă viu, al tradiţiei populare de republicanism garibaldin. Elev strălucit la liceul din Prato, în 1914 fuge din şcoală şi se înrolează în armata franceză. Are 16 ani şi-l cheamă Suckert, dar dragostea pentru Franţa, ameninţată de imperialismul prusac, îl poartă pe toate fronturile, în toate campaniile, citat mereu pe ordinele de zi, decorat cu înalte distincţii, pentru excepţionale fapte de bravură. În 1918, în urma unui atac german cu gaze, părăseşte frontul, invalid, cu plămînii pentru totdeauna şubreziţi.

Întors în țară, e unul dintre tinerii încrezători și plini de iluzii care-și dau adeziunea unui Mussolini aureolat de vitejii și glorii militare. În 1921, publică prima carte, *La rivolta dei santi maledetti*, iscălită, prima oară, Malaparte („Napoleon — a explicat autorul — se numea Bonaparte, și a sfîrșit rău ; eu sînt Malaparte, și voi sfîrși bine").

Iluziile, însă, în privința lui Mussolini, se risipesc repede. Începe o perioadă de acerbe polemici și dezacorduri cu conducerea fascistă și cu „Ducele", căruia Malaparte nu-i va ierta șirul de trădări și înșelăciuni, înfierîndu-l, direct, într-un pamflet, *Don Camaleo*, publicat într-o revistă din Genova. Apariția în volum a acestui pamflet este interzisă, bineînțeles, Mussolini îl cheamă la ordine cu asprime pe autor și, ca să scape de prezența lui incomodă, îi încredințează conducerea ziarului *La Stampa* din Torino.

Departe de a se „cuminți", Malaparte continuă procesul propriei sale clarificări, ajutat, între altele, și de o lungă serie de călătorii prin străinătate, astfel că, în ianuarie 1931, are loc, în mod public, răsunătoarea despărțire de fascism.

Se stabilește la Paris, unde publică două cărți hotărîtoare, *Technique du coup d'état* (1931) și *Le bonhomme Lénine* (1932), care-i aduc o rapidă celebritate — pe care n-o obținuse cu cărțile lui anterioare, autobiografice, *Avventure di un capitano di sventura* (1927) și *Architaliano* (versuri, 1928). După puțină vreme, se mută la Londra, în calitate de corespondent de presă. Nici aici nu stă mult însă, căci Mussolini îi dă ordin să se întoarcă în țară. Malaparte nu poate scăpa acest bun prilej de a demonstra cît de puțină teamă îi inspiră Ducele-Cameleon. Se întoarce. E arestat chiar la coborîrea

din tren și, după cîteva luni de închisoare, e condamnat la surghiun în insulele Lipari. Acolo își va scrie romanele *Fughe in prigione* (1936) și *Sangue* (1937).

Eliberat după executarea pedepsei, rămîne mereu sub supravegherea poliției și e arestat din nou, „preventiv", în 1938, cu prilejul vizitei lui Hitler în Italia. În 1939, întemeiază revista de opoziție *Prospettive*, în care apar numeroase texte antifasciste, scrieri de Alberto Moravia, Paul Eluard etc. precum și ale unor scriitori evrei, interziși. În 1940, Mussolini declară război Franței invadată de Hitler, război odios, față de care poporul italian și-a arătat de la început împotrivirea și disprețul, numindu-l „pugnalata alla schiena" (lovitura de pumnal pe la spate). Malaparte e trimis corespondent de război pe lîngă trupele de vînători de munte ce trebuiau să năvălească în Franța. Dar rezultatul misiunii sale, consecvent cu întreaga biografie a conștiinței acestui veșnic răzvrătit, sînt paginile care urmează, romanul *Il sole è cieco (Soarele e orb)*. „În acest «roman» — explică autorul în prefața cărții — dedicat vînătorilor de munte francezi și italieni căzuți în Alpi în acel trist iunie al anului 1940, totul e adevărat : timp, oameni, fapte, sentimente, meleaguri. Personajele, *chasseurs Alpins* și *Alpini* din Edolo, din Morbegno, din Tirana, din Verona poartă numele lor adevărate, înfățișarea lor reală. Mulți dintre acești italieni au căzut apoi în munții Greciei, în stepele Rusiei. Acei morți, acei sărmani morți, soldați ai Franței și ai Italiei, dau acestui «roman» tonul lui dezamăgit, accentul desperat, glasul lui trist și îndepărtat. Ei singuri dau acestui război stupid sensul tragic al inutilității lui. (...) Un război fără speranță, sub Soarele indiferent, nepăsător, orb față de suferințele omenești". Căci, de fapt, „nu eram niște asasini care se duceau «să-njunghie pe la spate»

Clubul cărții digitale 2024

un popor deja rănit, deja căzut în genunchi, deja învins de alţii: ci eram nişte oameni trişti şi umiliţi, care se duceau să se lase măcelăriţi fără rost de mitralierele din Fortul Seloge, de bateriile din Col des Fours. Morţii noştri n-aveau figurile crunte şi livide ale asasinilor, ci chipurile albe şi uimite ale celor asasinaţi. Acelaşi pumnal i-a lovit pe la spate şi pe soldaţii francezi şi pe cei italieni, atunci, în iunie 1940." Fireşte, cartea e interzisă. Autorul e îndepărtat de pe frontul francez şi mobilizat în armata activă, pe frontul din Albania şi Grecia. („Primul obuz pe care l-au lansat ai noştri pe coasta albaneză — scria apoi, impenitent, Malaparte — a căzut din greşeală pe o şcoală italiană şi a omorît vreo treizeci de copii."

În 1941, e din nou corespondent de război, trimis de *Corriere della Sera* pe frontul sovietic, pe lîngă corpul expediţionar italian. Dar articolele lui antihitleriste îl fac să fie repede izgonit, încă în acelaşi an, de pe frontul ucrainean, unde se afla (vezi cartea *Il Volga nasce in Europa*, 1943). Peregrinările pe fronturile din U.R.S.S. şi prin ţările Europei de Est (unde izbuteşte să aibă chiar nişte neverosimile întrevederi cu unii din marii şefi nazişti — Franck, gauleiterul Poloniei, de pildă, sau chiar faimosul Himmler) îi furnizează însă un material abundent şi foarte preţios pentru celebra lui carte viitoare *Kaputt* (apărută în 1944, la Napoli, în timpul ocupaţiei americane), prima mărturie zguduitoare asupra războiului a unui mare scriitor.

În 1942—43, Malaparte se află pe frontul finlandez, de unde fuge în Suedia, apoi, după căderea lui Mussolini, trece în partea eliberată a Italiei, unde va lupta cu arma în mînă, împreună cu partizanii din divizia „Potente", pînă la victoria finală. Curînd după aceasta, însă, spec-

tacolul politic din patria lui, abia scăpată din robia fascismului, îl dezgustă. Urmarea e o altă carte celebră a sa, *La Pelle*, apărută la Paris, unde scriitorul se stabileşte din nou, încă din 1945, hotărît să rămînă definitiv acolo şi să nu mai scrie decît în limba celei de-a doua patrii a sa, Franţa.

Două piese de teatru, *Du coté de chez Proust* (1948) şi *Das Kapital* (1949), jucate la Paris, înregistrează însă un eşec categoric, în parte, nedrept. Malaparte se întoarce în Italia şi, retras la vila lui din Capri, se dedică unor experienţe cinematografice, interesante şi promiţătoare. La sfîrşitul lui 1956, întreprinde o lungă călătorie în China, întîmpinînd cu mare admiraţie şi simpatie realizările revoluţiei socialiste. În martie 1957, curînd după apariţia ultimei sale cărţi *Maledetti Toscani*, urmele eroicei campanii din adolescenţă se fac prezente în chip fatal. Este adus cu avionul la Roma, grav bolnav, cu plămînii şi inima în stare disperată. Urmează o luptă extraordinară, patetică, vreme de patru luni, împotriva morţii, cu aceeaşi caracteristică vitejie, cu acelaşi eroism lucid. Muribundul îşi înregistrează la magnetofon impresiile agoniei! Recalcitrant din nou, reporter pînă la capăt, în numele setei neistovite de a afla, de a şti, de a descoperi şi înţelege omul, lumea, timpul, în mişcarea măruntă, revelatoare, a minutului, a zilei, în *fapt* şi în *eveniment*, moartea îl găseşte cu ochii deschişi, în mijlocul frazei, cu acelaşi *nu* candid, infantil, pe buze, de aparentă extravaganţă şi frondă, în realitate de o tragică, ireductibilă neîmpăcare cu minciuna şi apăsarea, cu falsa „ordine" a lucrurilor.

Unul din cele mai puternice temperamente literare ale epocii noastre, după cum îl caracterizează pe drept biograful său Michel Mourre, în *Dictionnaire des auteurs*

(Laffont — Bompiani, care ne-a oferit, de altfel, şi cea mai mare parte din datele acestei prezentări). Curzio Malaparte e încă greu de judecat şi de evaluat, desigur şi din cauza lipsei de perspectivă, în timp, faţă de viaţa şi de opera lui, dar, nu în ultimul rînd (şi controversele vehemente, al căror obiect e încă, o dovedesc) şi datorită prea strînsei legături publice, încă vii, a vieţii lui dramatice, tumultoase, de veşnică nestatornicie aparentă, cu opera lui stufoasă, inegală, sîngerînd-actuală întotdeauna şi mereu recalcitrantă. „Un temperament prea subiectiv, prea egocentric, incapabil de acea uitare de sine pe care o cere adevărata creaţie literară", scrie aceeaşi Maria Brandon-Albini. Afirmaţie în care, la prima vedere, sclipeşte un adevăr, dar care, în fapt, în intimitatea procesului de creaţie, nu va găsi decît foarte rar şi parţial justificările pe care le pretinde aerul ei aproape aforistic. Afirmaţie care, pe deasupra, în cazul operei lui Malaparte (atît de drastic tutelată de evenimentul obiectiv, de marea şi mica istorie), e lovită din capul locului de o grea vacuitate.

În aşteptarea arbitrajului decisiv al vremii, putem reţine, în primul rînd, ca pe nişte mărturii revelatoare ale tragediei anilor 39—45, cele trei cărţi de mare prestigiu ale acestui spirit independent şi viteaz, *Kaputt*, *La Pelle* şi acest *Soarele e orb*, pe care-l prezentăm aci, în româneşte. Esenţa lor morală o constituie simţul justiţiei şi al libertăţii, nesupusa, incoruptibila, intraficabila demnitate a adevărului, a adevărului-principiu şi a adevărului-fapt, a adevărului-om. Lărgimea orizontului lor filozofic, literar şi uman, umorul crud, cîteodată pînă la cinism, curajul omniprezent, care nu dă înapoi nici chiar în faţa unor episoade de coşmar, ritmul atît de caracteristic al paginii, cînd frenetic, cînd liric, de o mare expresivitate poetică, fantezia aprinsă, îndrăzneaţă, subtilă, întotdeauna strîns legată, însă, de o experienţă reală, văzută, îndurată, iată ce s-ar putea consemna, în trăsături generale (variabile, fireşte, de la o carte la alta) în legătură cu aceste opere fundamentale, poeme fascinante ale mizeriei, abjecţiei, eroismului şi speranţelor noi ale unei Europe tîrîte în abisul războiului. Cît despre acest cinism, mai mult afectat de altfel, care s-a reproşat adesea cărţilor lui Malaparte, el nu e poate, după cum întemeiat observă acelaşi Michel Mourre, decît masca sub care autorul îşi ascunde adînca amărăciune şi revoltă, disperarea lucidă. Căci, spune Malaparte în prefaţa citată, „nu i se poate cere Soarelui să sufere împreună cu noi, să se înduioşeze de suferinţele noastre, nu i se poate cere să fie bun, drept, milostiv. Soarele e orb. La urma urmei, noi înşine, poate pentru prima oară în îndelungata noastră istorie, ne aflăm, lipsiţi de orice ajutor, de orice pretexte, de orice justificări, sub ochiul orb al destinului, sub acel ochi care ne priveşte ţintă fără să ne vadă, care luceşte impasibil în afara şi înlăuntrul nostru, deasupra capetelor noastre, deasupra adîncurilor conştiinţei noastre. Şi e inutil să-l invocăm pe Cristos împotriva acestui alb ochi orb, fără pleoape şi fără gene, nemişcat pe cerul pustiu al conştiinţei noastre."

*

Soarele e orb, e un fel de poem-roman-reportaj, dacă se poate spune astfel. În aceeaşi prefaţă, autorul ne înfăţişează amănunţit revelatoarea odisee a scrierii şi publicării romanului său: „Început în iulie 1940 pe Mont Blanc, în micul refugiu Guédoz (o cabană mică de piatră, o singură odaie fără ferestre, pe Col de la Seigne, aproape îngropată în zăpadă) şi terminat în august, în acelaşi an, în satul Morgex, din Val d'Aosta, unde Regi-

mentul 5 Vînători de munte, în care eram căpitan, coborîse pentru refacere, *Soarele e orb* a apărut, într-o serie de foiletoane, în revista *Tempo*, ianuarie și februarie 1941. Unele capitole însă au fost suprimate de cenzură: mai precis, cel care în manuscris era capitolul al III-lea, precum și ultimele două capitole, al XVII-lea și al XVIII-lea. În capitolul al III-lea era povestit un episod care punea în lumină în chip deosebit durerea și compasiunea, dragostea pentru Franța, și revolta morală a populației din satul Morgex și a vînătorilor de munte din Edolo, din Tirana și din Morbegno, împotriva acelui război stupid. La 10 iunie 1940 Regimentul 5 Vînători de munte primește ordin să se alinieze în piața satului Morgex (care atunci se numea Valdigna d'Aosta), ca să asculte discursul, anunțat, al lui Mussolini. Piața era plină de localnici tăcuți și de vînători de munte, în careu. Cînd glasul lui Mussolini anunță declararea războiului împotriva Franței, populația din Morgex izbucni în plîns, și strigăte puternice de indignare se ridicară din coloanele vînătorilor de munte. Ordine foarte confidențiale ajunse la comandanții de regiment și transmise pînă la comandanții de companie recomandau ofițerilor să fie cu ochii în patru, gata în orice moment pentru a preveni și înăbuși orice act de nesupunere. Mussolini nu era sigur de sentimentele de lealitate ale soldaților lui (...). Ultimele două capitole, al XVII-lea și al XVIII-lea au fost suprimate de cenzură deoarece afecțiunea pentru Franța, obiecția de conștiință față de acel josnic și stupid delict erau exprimate prea limpede. Nu dețineam decît o singură copie a manuscrisului. În ciuda tuturor cercetărilor pe care le-am făcut, mai tîrziu, la sfîrșitul războiului, la serviciul de cenzură al Ministerului Culturii Populare, mi-a fost cu neputință să găsesc cele trei capitole suprimate. Aș fi putut încerca să le rescriu; am preferat să public volumul *Soarele e orb* așa cum a apărut, în foiletoane, în *Tempo*."

Cartea lui Malaparte pune traducătorului (le va pune și cititorului) probleme neobișnuite. Și aceasta nu numai datorită structurii specifice, mixte, în care fuzionează atîtea genuri și modalități literare. Dar mai ales prin tehnica propriu-zisă a autorului și, în mod deosebit, a acestei cărți, prin desfășurarea învălmășită, nervoasă, întretăiată a narațiunii, prin stilul înfrigurat, adesea gîfîit, rupt, într-un dialog continuu, încorporat în frază — în relatare, în acțiune, în proiecția lirică, în vis — dialog uneori deșirat, incoerent, cu vorbe în suspensie, neterminate, totul sugerînd atît de bine atmosfera de tumult, derută, neliniște, a războiului. În ciuda aerului de simplitate emoționantă și limpezime pe care-l degajă cartea în întregul ei, pagina e foarte încărcată, imaginile sînt reluate și potențate în „variațiuni" insistente, „decupate" cinematografic, ori privite cu ocheanul întors, așezate meticulos în analize riguroase, ori răsturnate și răvășite sugestiv în „trucaje" suprarealist-onirice etc., toată această complicată textură, de broderie savantă, ingenioasă, surprinzătoare, întotdeauna de bun-gust și deosebit efect artistic, lăsînd și înfățișării grafice a paginii o notă bizară (dar nu lipsită de atracție), prin alternanțele de paranteze cursive, prin variația coloanelor etc. Firește, toate aceste elemente caracterizează direct stilul și maniera lui Malaparte. Dar mai e și altceva. Autorul trebuie să spună lucruri neconvenabile oficialităților fasciste, el are de înfruntat o cenzură care-l „paște" de

Clubul cărții digitale 2024

multă vreme. („Cititorii vor înțelege, fără îndoială — mărturisește el cu legitimă mîndrie, dar și cu vădită tristețe — motivele care mă determină să declar, aici, că, în toată literatura italiană despre acest război, scrisă și publicată în timpul războiului, cînd era primejdios să spui adevărul asupra dureroasei drame ce se desfășura în conștiința poporului italian, a soldaților italieni, există un singur document, *unul singur*, în care, această „dramă interzisă" e înfățișată în mod deschis: acest document este *Soarele e orb* căruia i se poate contesta cu ușurință valoarea artistică, dar căruia nimeni, nici chiar din rea-credință, nu va putea să-i micșoreze valoarea morală.") Nevoia imperioasă de a spune adevărul, de a nu-și trăda impresiile, gîndurile, convingerile, explică, fără doar și poate, cel puțin parțial, o serie din amănuntele acestei complicate întocmiri a cărții. Poate aceste proiecții în ireal, în fabulos, care nu încetează de fapt să sugereze, pe ocolite, prin refracție subtilă, același trist, urît adevăr, coșmarul oniric oglindind ororile coșmarului real. Poate această încărcătură zgomotoasă, uneori barocă, a paginii, care trebuie să asigure sub travestiul pestriț, cu falduri grele, multicolore, derutante, trecerea nevătămată a aceluiași adevăr. Poate nici dialogurile, întrerupte, neterminate, nu sînt departe de aceeași explicație. („Nu e o întîmplare — socotește Georges Piroué, traducătorul francez al cărții — că atîtea personaje *«ar vrea să spună că; da, ar vrea într-adevăr să spună că»* și finalmente nu spun nimic: tăcerea lor strigă!").

Dificultatea, dar și plăcerea muncii traducătorului au fost, așadar, duble, în descifrarea și transcrierea, nu numai a freamătului stilistic spectaculos al cărții, dar și al neîncetat tulburătorului sunet paralel, din adînc, al adevărului, purtat cu grație și eroism, pînă la capăt, pe umerii acestei frumoase, strălucitoare „minciuni" literare a lui Malaparte.

Nu ne îndoim că cititorul va auzi deopotrivă și acest sunet nebiruit „de dincolo de cuvinte", ceea ce va înscrie, o dată în plus, sub semnul bucuriei, această primă întîlnire cu unul din cei mai interesanți scriitori ai vremii noastre.

GEO DUMITRESCU

CAPITOLUL ÎNTÎI

CĂPITANUL urca încet nămeţii de sub Col de la Seigne, printre înaltele arteziene de zăpadă ale proiectilelor franceze, ca să ajungă din urmă Batalionul Edolo ce se înşiruia acum pe baza Văii Negre: cînd, după ce străbătu creasta (un arc uşor, această Col de la Seigne, întins între Piramidele de Calcar, care formează muchia sud-orientală a masivului Mont Blanc, şi ferăstrăul negru al muntelui Léchaud), în acea orbitoare singurătate, în linişte adîncă, zgîriată de şuieratul proiectilelor grele, de 155, îi apăru deodată în faţă, vopsită în verde, cu scaunul şi spătarul de lemn, cu picioarele de fier curbe, terminate în formă de labă de cîine, o bancă. O adevărată bancă: singuratică, leneşă, melancolică. Dintre acelea care aşteaptă, răbdătoare şi fără iluzii, la umbra unui platan, în mica piaţă a fiecărui orăşel şi a fiecărui sat din Franţa. (Franţa începe chiar de aici, chiar din Col de la Seigne.) Poate doar un platan, un felinar, un colţ de zid cu in-

scripția *Défense d'afficher*[1], ar fi fost de ajuns ca să facă din acea bancă (acolo sus, la 3.000 de metri pe Mont Blanc, printre exploziile galbene și roșii ale obuzelor) mărturia unei obosite civilizații provinciale, semnul precis al unei rînduieli vechi și nobile. Și nu era de fapt decît o invitație la odihnă, un răspuns secret, neașteptata confirmare a unui *nu* rostit deja de mii de ori în adîncul conștiinței.

(Un obiect ironic, în acel peisaj trist și solemn. O fiară la pîndă. Un sfinx vopsit în verde, cu labe de cîine. O capcană, o ispită în calea oboselii lui. O fantomă în formă de bancă.)

Oboseala căzu deodată peste el ca o scufie de lînă. Simți cum orbește din cap pînă în picioare. Căută pe dibuite, în întunecimea albă, spătarul băncii, și se sprijini de el cu amîndouă mîinile. Regimentul 5 Vînători de munte părăsise în zori cantina de la Visaille, din fundul Văii Veny, și acum se făcuse ora patru după-amiază. *Asseyez-vous, monsieur, je vous en prie.*[2] Nu, mulțumesc, nu sînt obosit. *Oh! asseyez-vous, mon Capitaine, asseyez-vous, mon Capitaine*[1]... Acest „nu" pronunțat încă o dată cu un efort dureros, care-l face pe loc să-și smulgă mîinile de pe spătarul înghețat.

Căpitanul își reia drumul, clătinîndu-se, prin nămeți, pe urma subțire pe care o crestaseră în zăpada înghețată, cu bocancii lor ghintuiți, Vînătorii de munte din Edolo. (Trebuie să ajungă din urmă Batalionul Edolo și să predea comanda colonelului Lavizzari.) Cărarea coboară printre crestele de rocă neagră, peste valuri de zăpadă, tari ca piatra, dincolo de marginea Văii Negre, ca să urce apoi după cîteva sute de metri, spre ghețarul Glaciers. Valea Neagră formează în acest loc un mal stîncos, ce retează ca un ferăstrău o faleză, unde proiectilele explodează cu un bubuit îngrozitor. Căpitanul merge aplecat, oprindu-se din cînd în cînd ca să-și recapete răsuflarea. Seara se lasă încet. Masivul Mont Blanc, pieziș deasupra capului său, oscilează ca un imens pendul. Ghețarul împrăștie o lucire opacă. L'Aiguille de l'Estellette și l'Aiguille de Trélatête strălucesc în focul verde al amurgului.

[1] Afișajul interzis (fr.).
[2] Așezați-vă, domnule, vă rog (fr.).

[1] O! așezați-vă, domnule căpitan, așezați-vă, domnule căpitan (fr.).

Clubul cărții digitale 2024

Deodată căpitanul aude o voce limpede, monotonă. Se opreşte, uitîndu-se în jur. Jos, în vale, aşezaţi la adăpostul unei stînci, un grup de răniţi îl cheamă cu un strigăt lung, uşor modulat. Sînt vreo zece. Căpitanul părăseşte cărarea, porneşte într-acolo şi, pe măsură ce se apropie, îi numără, unul cîte unul. Sînt doisprezece. Acum, le poate desluşi gesturile, vorbele, feţele. Niţică apă, don' căpitan. Căpitanul îşi desprinde raniţa. O lasă să-i alunece de pe umăr, îngenunchează pe zăpadă, scoate dintr-un buzunar o sticluţă de rachiu. Mulţumesc, don' căpitan. Unul singur e rănit grav, are un picior sfărîmat sub genunchi. O schijă. *L'è nagott* [1], don' căpitan. Nişte glasuri bergameze, grave şi răguşite. Am să-i spun colonelului să trimită să vă ia. Nu-i nevoie, don' căpitan. Ne descurcăm noi. Ah, *la naja* [2], don' căpitan! Răniţii rîd trecîndu-şi din mînă în mînă sticla cu rachiu. Porcu ăsta de picior, zice soldatul pipăindu-şi piciorul strîns legat deasupra genunchiului cu o bucată de sîrmă. E-n regulă, zice căpitanul, vă găsesc la-ntoarcere, o să facem drumul împreună. Mulţumim, don' căpitan, zic răniţii, mulţumim don' căpitan, şi-l urmăresc cu ochii cum

[1] Nu-i nimic (în dialect).
[2] Armata (idem).

se îndepărtează, singur, pe gheţar, printre arborii albi ai obuzelor, spre negura verde ce coboară încet pe Valea Neagră.

Colonelul Lavizzari s-a oprit să-l aştepte, sus, pe culmea gheţarului, cu picioarele larg depărtate, pe o creastă de stîncă ieşită din zăpadă. Soldaţii lui, trecînd pe alături, ridică ochii să-l privească, scoţînd capul de sub foaia de cort aruncată pe umeri ca să le apere faţa de briciul vîntului.

— E-n regulă, zice colonelul Lavizzari, după ce a citit cu atenţie biletul. Foarte bine. Dar ştiu şi singur ce trebuie să fac. Ştim cu toţii ce trebuie să facem. Nu ţi se pare?

Lavizzari vorbeşte zîmbind, dar în glasul lui liniştit şi precis, aproape dulce, căpitanul desluşeşte o surdă iritare, o notă de nerăbdare, de nelinişte.

— Da, fireşte, ştim cu toţii, răspunde căpitanul cu glas scăzut.

Lavizzari îl priveşte îndelung, în tăcere: căpitanul stă acolo în faţa lui, înalt, slab, cu braţele căzute, mai degrabă în semn de plictiseală decît de oboseală. Are o figură ciudată, palidă şi stinsă, cu ochii opaci, foarte blînzi, adumbriţi,

ca ochii unui copil care se gîndeşte la o durere secretă a lui.

— Şi pe urmă, cu viscolul ăsta... Dacă mă prinde noaptea înainte de-a apuca să-mi scot batalionul din gheţarul ăsta blestemat...

— Sînteţi pe cale... zice căpitanul.

Soldaţii se înşiră unul după altul, în linişte, aplecaţi sub sacul greu de munte. Răsuflă din greu, cu gura întredeschisă, cu pleoapele lăsate, ca să-şi apere ochii de luciul orbitor al zăpezii. Din cînd în cînd, rafale de grenade vin şuierînd de dincolo de Mont Tondu, de Col d'Enclave, Col du Bonhomme, Col des Fours (un lung şuierat metalic, ca un fir de oţel întins peste văi) şi explodează cu un bubuit uriaş şi fugar. O grindină de pietre şi ţăndări de gheaţă cade împrejur cu zornăit leneş şi moale.

Lavizzari ridică ochii spre semiluna albă care e Col d'Enclave :

— Spune-i colonelului Fassi să stea liniştit. O să fac cum e mai bine. Dacă în noaptea asta reuşesc să trec pe sub Col d'Enclave, mîine dimineaţă, în zori, cobor în fundul văii şi atac.

— Ar trebui să-ncercaţi să rămîneţi cît mai mult pe înălţimi, zice căpitanul.

— Acolo e soare, sus. Prefer ceaţa. Dacă pot ajunge în dreptul lui Seloge, fără să fiu văzut, totul va merge bine. Uită-te la norul ăla frumos, masiv, din fundul văii.

— Da, fireşte, totul va merge bine, zice brusc căpitanul, după ce-a privit îndelung Valea Gheţarilor, astupată de un acoperiş înalt de ceaţă ; apoi îl priveşte în ochi pe Lavizzari, îi surîde ciudat :

— Noroc !

— Mulţumesc, răspunde Lavizzari strîngîndu-i mîna.

Cei doi oameni rămîn aşa cîteva clipe, unul în faţa altuia, zîmbind, dar cu o umbră de sfială în priviri. Apoi Lavizzari se întoarce, porneşte pe gheţar, cu pasul lui lent şi greoi, cu privirea ridicată să scruteze buza azurie şi albă a lui Col d'Enclave.

Sub Valea Neagră, căpitanul se opreşte din cînd în cînd şi lansează cu voce ascuţită o lungă chemare : „Óhooo !" Noaptea s-a lăsat de-a binelea, întunecoasă, delicată. Găseşte în fine locul, stînca sub care căutaseră adăpost rǎniţii. Au plecat, se gîndeşte. Ninge uşor, dulce, zăpada a şi acoperit orice urmă de paşi. Ceaţa e atît de deasă încît, o clipă, se teme să nu se fi rătăcit ; apoi, deodată, acolo în faţă, la cîţiva paşi de el, banca din Col de la Seigne.

Ca o neaşteptată arătare. Pe bancă, o umbră incertă, un om. Stă aşezat, puţin adus de spate, încercînd să-şi răsucească o ţigară cu degetele umflate de ger.

— Ce faci aici ? întreabă căpitanul, uitîndu-se fix la bancă, cu o privire tristă şi îngrijorată ; şi parcă n-ar mai îndrăzni să se apropie, parcă n-ar mai fi în stare să facă un pas.

— Mă odihnesc un pic, don' căpitan.

— Cum te cheamă ?

— Sînt Calusia, don' căpitan, răspunde încet soldatul, şi e ceva tainic, ceva ascuns, în glasul lui grav.

— A, Calusia !

— Da, don' căpitan.

— Nu te-am mai recunoscut, Calusia, zice căpitanul, ca şi cum ar vrea să se scuze, cu ochii aţintiţi în continuare spre bancă.

E aproape un băieţandru, Calusia, cu ceva aspru în figura-i mică şi copilărească. O uşoară barbă îi îndulceşte bărbia osoasă. Atîrnată de gît, o talangă pentru vaci i se leagănă pe piept, unul din acele clopote de bronz, cu curea lungă de piele (şi pe curea, chiar sub catarama de alamă, se vede brodat cu roşu, numele unei vaci, *Ma jolie*). Brusc, căpitanul se întoarce şi porneşte în linişte, topindu-se încet-încet în tenebrele albe, rupte ici colo de exploziile roşii ale obuzelor.

— Don' căpitan, zice Calusia încet, şi rămîne nemişcat, în picioare, lîngă bancă, don' căpitan.

Apoi se depărtează încet printre nămeţi, lăsînd în urmă un sunet de clopot, dulce şi adînc, ca al unei vaci rătăcită în viscol, ca al unui vapor pierdut în ceaţă.

Clubul cărţii digitale 2020

CAPITOLUL AL DOILEA

CĂPITANUL îl întîlnise întîia oară pe Calusia la Morgex, cu cîteva zile înainte, în mijlocul unei cirezi de vaci, pe drumul care duce spre ocolul de vite. Erau vacile pe care comisariatul militar le rechiziţiona de la muntenii constrînşi să părăsească satele şi gospodăriile risipite pe lîngă La Thuile, Pré Saint-Didier, Courmayeur. Calusia păşea în mijlocul animalelor, într-o prăfoasă aureolă de mugete, cu un braţ petrecut după grumazul unei vaci, ca şi cum s-ar fi plimbat cu o fată. În spatele bisericii, se întorsese dispărînd într-un nor de praf, în hărmălaia pe care o făceau vacile legănîndu-şi clopotele de bronz.

Spre seară, căpitanul îl revăzuse trecînd pe sub fereastra sa, prin faţa hotelului „Monte Bianco". Era încărcat cu tălăngile vacilor rechiziţionate pentru abator. Îşi trecuse curelele de piele în jurul gîtului şi al umerilor, multe erau înşirate pe braţe şi, umblînd, le legăna

pe toate, făcînd un tărăboi cît zece clopotniţe. Avea o înfăţişare mîndră, cu bărbuţa lui blondă pe faţa copilărească (o faţă aspră şi cuminte) şi poate i se părea că e, nu o vacă, ci o cireadă întreagă. Căpitanul se întreba unde duce toate tălăngile acelea. Poate muntenilor strînşi în piaţă, în faţa preotului: mulţi, cei mai bătrîni, aveau lacrimi în ochi, ziceau: *„Nos bêtes, c'est tout notre bien, mon Dieu*[1]". Şi Don Cretaz, preotul din Morgex, din balconul casei parohiale, cu mîinile albe, brăzdate de fine zbîrcituri roze, sprijinite de frumoasa balustradă de fier forjat, spunea:

„Le Bon Dieu vous aidera".[2]

„Mais pourquoi nos bêtes? Elle sont toutes grosses, on va les tuer avec leur petit dans le ventre".[3]

După cîteva zile căpitanul urca la Testa d'Arpi, unde Batalionul Edolo era cantonat în pădure. O pădure frumoasă de brazi întunecaţi şi de zade luminoase. Brazii făceau o umbră statornică şi deasă în pădurea umedă şi sonoră,

[1] Vitele, asta-i toată averea noastră, Dumnezeule (fr.).
[2] Bunul Dumnezeu are să vă ajute (fr.).
[3] De ce tocmai vitele noastre? Sînt grele toate, or să le taie cu viţelul în pîntece (fr.).

ca o peşteră imensă. Zadele iluminau iarba din jur. Cîţi arbori în viaţa lui, repede uitaţi. Pădurea era caldă, adîncă, afectuoasă, ca o femeie (crudă un pic, în anumite broderii de crengi şi frunze). După o noapte de ploaie şi de vînt, o dimineaţă aurie de iunie, crudă totuşi, dar cu cîteva zone deja coapte ici-colo, în anumite reflexe calde ale zăpezii, într-o umbră de stîncă, acolo pe munţi, într-o fîşie de azur mai dens, într-o pată verde printre gheţari. Mont Blanc domina tot platoul păduros din Testa d'Arpi şi Colle San Carlo, masivul său alb străjuia peste arbori şi văile verzi, albastre, astrale, rece privelişte inventată de ochi dacă întorci distrat capul. Din cînd în cînd, dispărea : şi un nor trandafiriu îi lua locul pe cerul devenit limpede şi viu. Apoi, dintr-o dată, uriaşul munte reapărea printre arbori, ca o arătare, ca o lividă şi strălucitoare fantomă de femeie.

(Şi în anumite nopţi căpitanul se trezea pe neaşteptate în patul rece şi vedea această albă şi îngrozitoare fantomă, apărînd în golul ferestrei, îngheţîndu-i somnul în vine.)

Un nu ştiu ce feminin era într-adevăr în aer. Căpitanul simţea în membre o ciudată letargie, păşea ca ameţit. La un moment dat, părăsi cărarea pentru catîri, pătrunse în pădure. Murmurul unui pîrîu făcea ca frunzele, încă asprite de gerul iernii, să pară fragede şi gingaşe. Culoarea primăverii (sau era o mireasmă, un parfum), abia se ivea în aer, încă vagă, nesigură, aproape ostilă. Mireasma apei de gheţar, mirosul dezgheţului, al frunzelor moarte, al pămîntului putred. În munţi, apa anunţă primăvara cu vocea ei de femeie, cu mireasma ei de carne, cu culoarea ei de lapte. Căpitanul se afundă în pădure, respirînd adînc, cu pălăria dată pe ceafă, ca să-şi elibereze fruntea. Se întinse pe iarbă, lîngă o pată deasă, pestriţă, de genţiane, dediţei purpurii, violete. Uriaşe violete, deschise ca floarea soarelui, înălţate pe tulpină deasupra ierbii delicate şi moi cu un fel de orgoliu neruşinat. Cu miile, în minuscule păduri, ici şi colo ; nimic cast în ele, doar ceva îndrăzneţ şi senzual. Păreau de carne. Şi genţianele albastre şi un fel de ciulini fără peri, golaşi şi dulci la atingere. Iarba foarte fragedă, de un verde cînd palid, cînd dens, curgea printre degete ca apa. Muşchiul ca părul. Un vînt uşor alerga pe pajişte, aplecînd florile în suave închinăciuni, iar pe cele care rezistau la rafalele lui amoroase le clătina cu graţie şi prudenţă, aproape cu teamă că ar putea să le facă rău ;

pînă cînd gențianele și celelalte violete își plecau capul cu reverență, într-un joc liber și curtenitor.

Întins în iarbă, căpitanul admira norii de culoare roză care se așezau ușor pe munți și asculta vocea torentului alergînd printre crengi, pierind, apoi revenind deodată mai aproape, mai înalt, mai vibrant, un rece glas metalic. În răstimpul acestor scurte pauze, un sunet de talangă îi ajunse la ureche, profund, clopotul, se gîndi, al unei vaci rătăcind prin pădure. Căpitanul se ridică, îndreptîndu-se spre arborii de unde părea că vine acel sunet dulce și grav ; ajungînd la torent și privind printre crengile unei zade, văzu ieșind din apă, mînînd înaintea lui o vacă, un tînăr în pielea goală, care, după ce se apucă să alerge încoace și încolo pe pajiște, zbenguindu-se, veni să se întindă pe mal, la soare, aproape sub pîntecele vacii, care rumega, blîndă și absorbită. I se păru că recunoaște această față copilărească, năpădită de fire de barbă care luceau, blonde și cîrlionțate, umerii atletici, grumazul împlîntat cu violență pe un piept larg și mușchiulos. Da, vînătorul de munte din Edolo, pe care-l văzuse, la Morgex, cu brațul pe după gîtul unei vaci, soldatul pe care colonelul Lavizzari îl numea Calusia, pe care toți vînătorii de munte din Edolo îl numeau Calusia, cel pe care-l văzuse trecînd pe sub fereastra lui cu tălăngile atîrnate la gît, da, nu încape îndoială, îl recunoaște, e Calusia, cel căruia toți băieții din Morgex îi spun Calusia. Acum Calusia e îngenuncheat sub pîntecele vacii, îi mîngîie ugerele cu blîndețe, cu mîinile lui de muntean, mari și delicate, și un surîs de bucurie, un surîs inefabil, aproape sever, îi luminează fața aspră și copilărească. Apoi Calusia se așază la marginea torentului, își trage pantalonii, își încalță bocancii, își înfășoară moletierele în jurul pulpelor, se îmbracă încet-încet, aruncă pușca în bandulieră și, după ce mai mîngîie o dată ugerele vacii, se îndepărtează încet-încet, străbătînd pajiștea, cu pălăria în mînă, netezindu-i între degete pana neagră, se întoarce din cînd în cînd să se uite înapoi, își ridică din cînd în cînd privirea spre vîrfurile arborilor. Și dispare în desișul pădurii.

(În noaptea aceea, la fereastra căpitanului, la geamurile de la camera nr. 18 a hotelului „Monte Bianco", la Morgex, cineva bate în geamurile ferestrei. Taci! îi spunea fratele lui, Sandro, cînd auzea că se bate în geam, pe vremea cînd erau copii, la Coiano, la Varallo.

Și era fantoma lui Retaia, sau a lui Spazzavento, sau a lui Reis, sau a lui Monte Rosa. Sau arătarea delicată a lui Edo, ori stafia cîinelui lor, a sărmanului lor Febo. Taci! fă-te că dormi! îi spunea Sandro. Și Calusia umblă gol prin pădure, se duce să sugă lapte la ugerele vacilor, ca un vițeluș, și mîngîie vițelușul din pîntecul umflat al vacilor. E un muntean Calusia, îi place sunetul dulce și grav al tălăngilor de bronz, i se pare că e o vacă sus, în pășunile înalte ale muntelui, în văile lui bergameze! Noaptea, sub cortul său, la Testa d'Arpi, Calusia aude pe cineva mergînd pe creștetul arborilor, un foșnet de pași pe vîrfurile arborilor, și Calusia scoate capul afară din cort și vede fantoma lui Monte-Bianco ridicîndu-se încet deasupra arborilor, deasupra crestelor verzi ale munților, acea fantomă albă și strălucitoare invadînd cerul, o vede mișcîndu-și buzele, ca și cum ar vrea să vorbească, și nu poate, și

cască gura pe o față palidă și tristă, plină de ură și de dezamăgire, și ar vrea să vorbească, și nu poate, și astfel, încet-încet, dispare. Și vînătorul de munte Calusia, în cortul său la Testa d'Arpi, se ridică în coate, și ar vrea să strige, și nu poate, ar vrea să-i scuipe în față stafiei albe care se leagănă deasupra arborilor, și nu poate, și strigă: „don' căpitan! don' căpitan!" și căpitanul se ridică în coate, în patul lui înghețat, în camera nr. 18 a hotelului „Monte Bianco" din Morgex, și vede trecînd prin fața geamurilor sale, ssst! taci! fă-te că dormi! stafia lui Monte Bianco Moby Dick balena, balena albă în marea verde și albastră a munților.)

CAPITOLUL AL TREILEA

ÎNCEPU să plouă în prima zi de război, chiar în 11 iunie. Ploua în fiecare zi, torentele urlau în fundul văilor, viforul mătura furios crestele munților, și dimineața, din Testa d'Arpi, se auzea vuietul avalanșelor, dar îndepărtat și dulce, ca vocea fără memorie a unui rîu. Cînd căpitanul, după cîteva ore de drum, ajunse sub creasta lui Col della Croce, unde se afla o companie a batalionului Morbegno, comandantul companiei, viteazul Belotti, îi veni în întîmpinare, coborînd pe morenă, strigînd și lovind zăpada cu picioarele, viteazul Belotti, cu capul lui mare și rotund, ras cu briciul, un adevărat *crapù* [1] bergamez. Și abia intrară în baracă, la adăpost de vîntul înghețat care sufla dinspre ghețarul Rutor, că Belotti scoase o sticlă de rachiu, nu din cel piemontez, gras și dulce, ci din cel venet, sec și tăios. Vîntul sufla prin

[1] În dialect lombard — încăpățînat.

crăpături, dar înăuntru era cald, ca într-un grajd, în mirosul acela de paie mucegăite și de pături ude.

Așezați pe două lăzi de cartușe pentru puști model 91, cei doi căpitani beau și flecăresc povestind despre Africa, despre colonelul Lorenzini, despre barba lui mare de călugăr, despre buluc-bașa Terclit Unturà, despre rebelul Abebé Aregai, despre luptele de pe Cimbrié și de pe Zendebur în Scioa, despre castelul de la Sala Dingai, și apoi se pun pe rîs, și Belotti spune că, și căpitanul îi răspunde că, și Belotti o ia de la început povestind că. După un ceas, cînd sticla de rachiu e aproape goală, ies să ia aer, încep să se zbenguie prin zăpadă, să alerge unul după altul pe morenă și soldații, ghemuiți în găurile săpate în zăpadă, rîd mulțumiți cu toții „e trăsnit, don' căpitan", scoțîndu-și mutrele roșii din găurile lor, ca marmotele, unul bate cu lingura într-o gamelă, fiindcă li-e foame, rația zilnică n-a sosit încă, și Belotti strigă c-o să le rupă gura bucătarilor ălora din Madonna dacă nu vine mîncarea în cinci minute; vînătorii de munte din fundul gropilor spun „așa-i cătănia, don' căpitan", și rîd cu toții mulțumiți. Și astfel cei doi căpitani se cațără pe stînci; de acolo de sus se văd tranșeele celor din regimentul 4 Vînători de munte, acolo în

faţă, în lungul crestei Terre Nere, şi în fundul văii, dincolo de Terre Nere, e pădurea de brazi şi Sapinière, unde se află comandamentul lui 4 Vînători de munte. Apoi coboară spre baracă, şi deodată căpitanul îi dă un brînci lui Belotti, îi zboară pălăria din cap, adună o mînă de zăpadă şi-l freacă pe chelie, şi Belotti începe să fugă urlînd ca un lup, apoi se strîmbă ca un copil care plînge, şi soldaţii îşi scot mutrele din gropi, ca marmotele, zicînd : „e trăsnit de-a binelea don' căpitan“ şi rîd cu toţii mulţumiţi văzîndu-i pe cei doi căpitani cum se zbenguiesc ca nişte băieţi.

În baracă, Belotti scoate niţică brînză şi pîine şi se aşază amîndoi să mănînce ; păcat că rachiul e aproape terminat, dar Belotti se aruncă în genunchi şi cotrobăie într-o lădiţă de grenade, şi scoate afară o sticlă de *genepi,* şi aşa se apucă să flecărească despre Africa, despre Debra Markos în Goggiam, despre frumoasa Turu Uork, despre încăierări, şi Belotti zice că, dar căpitanul zice deodată trebuie să plec, şi Belotti răspunde o să pleci mîine dac-o să mai fii viu, şi căpitanul zice trebuie să trec pe la colonelul Magliano, şi Belotti nu vrea, zice că, dar căpitanul repetă trebuie să plec, trebuie să mă duc, şi deodată se întristează. Atunci Belotti bagă de seamă că în ochii căpitanului se iveşte

ceva misterios, o privire absorbită, o privire îndepărtată şi foarte înaltă. Trebuie să plec, zice căpitanul, dar Belotti îl prinde în braţe, îi zice mai stai un pic, cine ştie cînd o să mai putem sta împreună, şi căpitanul zice trebuie să plec, se face tîrziu, şi Belotti zice o să-ţi dau un soldat să te însoţească, unu care ştie poteca spre Planprà, dar căpitanul zice nu, nu, vreau să mă duc singur, îmi place să umblu singur pe munte, şi Belotti zice atunci nu te las să pleci. Şi între timp ajung la uşa barăcii, se îmbrăţişează ca şi cum s-ar lua la trîntă, apoi se întorc în baracă şi după o jumătate de oră mai sînt încă acolo, şi Belotti a devenit şi el trist, şi pînă la urmă căpitanul se trezeşte la jumătatea coastei muntelui, pe poteca ce coboară la Planprà, tăiată de-a curmezişul de un imens troian de zăpadă povîrnit.

Lîngă Planprà, într-o frumoasă pajişte verde, atît de verde încît căpitanul îşi pune mîna la ochi ca să nu fie orbit de acel verde atît de nou, atît de crud, cîţiva soldaţi jupoaie un catîr, cuţitul se înfige alunecînd în grăsime, se strecoară între piele şi carne, scîrţîie uşor în tendoane şi nervi. Burta enormă despicată e albicioasă pe dinăuntru, pe lama cuţitului doar cîteva pi-

Clubul cărţii digitale 2023

cături de sînge. Capul tăiat al catîrului, în iarbă, alături, cu ochii holbaţi plini de arbori, de stînci, de nori. Întins cu picioarele în sus pe pajiştea verde, catîrul, jupuit de piele, cenuşiu, roz şi umed, un monstru inform, înfricoşător şi ridicol. (Acel cap singuratic în iarbă şi întreg peisajul care se adună în jurul lui, se răstoarnă asupra lui.) Din Planprà căpitanul coboară la Sapinière, unde se deschide în povîrnişul muntelui galeria minei de cărbuni din Cogne, cu trenuleţul electric care scîrţîie pe şine şi dispare în gura muntelui. Ce mai faceţi, băieţi ? zice căpitanul către minerii negri de cărbune care ies din galerie stingîndu-şi lămpile. Ei, ce să facem, domnule căpitan ? Şi unul îl întreabă dacă e adevărat că din Traversette şi din Lance Branlette francezii pot să tragă în gura minei. Şi căpitanul zice de ce trebuie să să tragă ? Nu ştiţi că e interzis să se tragă ? Toţi rîd ridicînd ochii spre creasta Terre Nere, unde soldaţii din al 4-lea şi vînătorii de munte francezi stau aşezaţi în zăpadă privindu-se de departe cu puşca între genunchi.

S-au împlinit trei zile de cînd e război, şi nici o lovitură de tun, nici măcar o împuşcătură. Da, e oprit să se tragă, şi lîngă căsuţa comandantului, în Sapinière, ţintuit în trunchiul unui brad lîngă bucătăria soldaţilor, e o pancartă pe care scrie : „Băieţi, e interzis să vă jucaţi cu

armele“. Dar comandantul lui 4 Vînători de munte, colonelul Magliano, îi spune că i-au omorît chiar ieri un soldat în Col de la Seigne. Magliano, cu faţa lui tăioasă, care pare cioplită dintr-o bucată de gheţar, şi într-adevăr are albastrul gheţarului în nări, în ochi, în păr, şi vorbeşte cu dinţii strînşi şi la urmă îi spune că. Dar e oprit să se tragă. Şi aşa vorbesc de una, de alta, ca şi cum n-ar fi război, ca şi cum războiul n-ar fi treaba lor, încît au ajuns să vorbească de vînătoare de capre negre, şi e păcat că anul ăsta nu se poate trage în caprele negre, trebuie să ne mulţumim să mergem la vînătoare de marmote, măcar să se dea ordin să trecem graniţa, Savoia e plină de marmote.

Spre seară, căpitanul porneşte din nou la drum spre Morgex, trecînd prin Colle San Carlo, unde se află Batalionul Morbegno, şi cînd intră în pădure, în sus de Thovez, i se pare că observă o umbră care alunecă printre arbori. După cîţiva paşi, o voce îl salută din întuneric „bună seara, don'căpitan“. E un vînător de munte, căpitanul îl întreabă cine eşti, şi e un curier al Batalionului Edolo, soldatul Calusia, a ! Calusia. Da, don'căpitan, un curier pe care colonelul Lavizzari l-a trimis la galeria Cogne, în sus de Thovez, unde e o companie de mitraliere a G.A.F. Drumul e lung, de la Testa d'Arpi pînă la Col della Croce,

şi apoi, jos, în fundul văii, pînă la Sapinière, şi de la Sapinière iar sus, pînă la Testa d'Arpi, prin trecătoarea San Carlo, aşa încît căpitanul se aşeză pe iarbă ca să se odihnească puţin.

Soarele a dispărut între timp, lăsînd un uşor puf roz pe trunchiurile negre ale arborilor, pe crestele albe ale munţilor. Grupuri de vînători de munte ies din pădure străbătînd luminişul care coboară la Petosan, mergînd cu paşi mari, sărind peste umbrele arborilor. Caluşia tace, e aici, în picioare, sprijinit de un trunchi de zadă, cu un fir de iarbă între dinţi, cu faţa, uşor aplecată spre umăr, întoarsă spre Mont Blanc. Răsuflă adînc, cu buzele întredeschise. Mireasma acea de iarbă şi de frunze, mireasma aceea rece şi umedă pe care vîntul o aduce în jos, de pe văile înălţimilor. Don'căpitan, zice pe neaşteptate Calusia, cu glas scăzut, ridicînd o mînă, şi îşi ciuleşte urechea ca să culeagă miile de glasuri misterioase ale pădurii înnoptate. Un ţipăt trist, lung, lent. E o pasăre ţicnită, zice Calusia. Da, e ceva smintit în acel strigăt singuratic şi trufaş. O stăruinţă nebună. Se aud ici şi colo prin pădure voci şi zgomote de paşi, sînt vînătorii de munte din Morbegno care se întorc de la lucru, rîd şi vorbesc între ei, lopeţile şi cazmalele fac un clinchet prelung lovindu-se de ţevile puştilor. Toată ziua să sapi tranşee şi cuiburi pentru mitraliere. Sapă gropi şi şanţuri adînci în pămîntul negru, unde mirosul cărbunelui se amestecă cu acela al frunzelor putrede, cu mirosul pătrunzător al răşinii, care picură din trunchiurile arborilor.

Începe să se lase frigul. Un vînt îngheţat şi subţire coboară din Piccolo San Bernardo, din Terre Nere, de pe povîrnişurile lui Belleface, de-acolo din faţă, de dincolo de căldarea verde La Thuile. Şi deodată căpitanul vede ivindu-se în adîncul ochilor lui Calusia o sclipire opacă, o lumină stranie, de ură şi de teamă. Ar vrea să se întoarcă, dar nu poate, ar vrea să urmărească cu ochii privirea lui Calusia, dar îşi simte faţa rece, capul ţeapăn şi rece, îşi trece mîna peste faţă, peste gît, şi e ca şi cum mîna ar fi atins o piatră. *Purcù* [1], murmură Calusia, cu un acent de ură şi de teamă, uitîndu-se cum se leagănă peste poduri şi peste văi fantoma lui Mont Blanc. Căpitanul ar vrea să se întoarcă, dar nu poate, stă acolo pe iarbă, cu mîna pe faţa de piatră, şi încet-încet începe să rîdă, şi nu ştie de ce. Un fior îi străbate braţul, faţa, spinarea ; dîrdîind, coboară prin pădure, spre Testa d'Arpi, şi Calusia

[1] Porcul (dialect).

îl urmează cu pasul lui mare, tăcut, un pas cald şi uşor : e ca şi cum l-ar urmări un animal prin noaptea neagră, păroasă. În timp ce ajunge la platforma telefericului din Cogne care coboară la Morgex, un zgomot de voci răguşite se ridică dintr-o baracă, sînt vocile paznicilor, glasuri de oameni, şi chiar în acel moment pasul lui Calusia răsună pe platforma de lemn.

— La revedere, Calusia, zice căpitanul chircindu-se în căruciorul fără balustradă, care se leagănă atîrnat de cablul de oţel.

Cînd vagonetul se desprinse de munte şi începu să coboare balansîndu-se în gol, căpitanul observă ceva alb aprinzîndu-se pe fruntea lui Calusia. Luna, spărgînd norii, cade pe faţa lui Calusia, iar ochii acestuia strălucesc ciudat, rotunzi şi albi. E acolo sus, Calusia, în picioare pe platformă, cu puşca în bandulieră, cu pălăria dată pe ceafă. Bună seara, don'căpitan, zice. Glasul lui coboară răguşit şi trist. Are pe figură o expresie îndepărtată, absentă şi dureroasă. Ceva ca o nebunie depărtată şi rece, o suferinţă mirată şi ostenită.

CAPITOLUL AL PATRULEA

CU TOATE că se lăsase întunericul, muntele din apropiere se vedea limpede, iluminat de reflexele zăpezii. Ici şi colo imense pete albastre desenau în aerul nemişcat arhipelagul luminos al gheţarilor. O tăcere cristalină oglindea imaginile şi sunetele. În această luminozitate incertă treceau lungi coloane de catîri. Gîfîitul animalelor se confunda cu respiraţia aspră a oamenilor, cu vorbele lor rupte, care la cotitura potecii se stingeau sub arbori. Cerul era foarte negru, şi stelele scînteiau fixe, intens. În primele clipe, noaptea îi părea splendidă, nepăsătoare, rece şi netedă ca un mîner de alamă. Brazii şi stîncile, în această lumină îngheţată, păreau de metal. Munţii, verticali pe întinsa vale, erau ca nişte ciudate, misterioase maşini : mişcarea lor tăcută părea o ameţeală rotitoare. Dar, cu cît trecea timpul şi noaptea se îndesa în propriile ei margini, ca un lichid spre buza unui vas înclinat, şi era pe punctul de a se vărsa, de a se răsturna

Biblioteca digitală 2024

pe munţi şi în văi, ceva viu, de animal, de fiară, se ivea în ea. Era, la început, o senzaţie nedefinită pe care căpitanul nu reuşea s-o perceapă, deşi o intuia. O animalitate destul de diferită totuşi de aceea pe care o simţea bătînd în el însuşi, care se mişca înlăuntrul lui, caldă. Această metamorfoză lentă a nopţii, această mutaţie de la metalic la animal o descoperi în faptul că oamenii şi catîrii, care urcau povîrnişul în lungi şiruri (cu acel pas dur şi surd, cu vocile lor scurte, cu gîfîitul lor răguşit), îi păreau că devin din clipă în clipă mai abstracţi, mai îndepărtaţi. Pînă cînd, la un moment dat, căpitanul băgă de seamă că îl ameninţă ceva, ca şi cum un animal uriaş ar fi stat la pîndă în spatele lui, fixîndu-l cu ochii umezi şi calzi.

Se întoarse şi stătu să asculte. Inima îi bătea puternic, avea gura plină de sare. Animalul, cu siguranţă, îl fixa din adîncul pădurii, cu toate că el nu-i vedea ochii, şi-l simţea încercînd zadarnic să-şi ţină răsuflarea. Care era groasă, adîncă, răguşită. În care se confundau ciudat vocea rîului şi foşnetul brazilor (se stîrnise de cîtva timp un vînt rece şi leneş) şi acel zgomot, nedesluşit, care dezvăluie somnul catîrilor. (Un murmur tainic, un şuşotit misterios ; un rîcîit de copite pe pămîntul pietros, un sforăit des : şi acel ecou de cuvinte vagi, ca al oamenilor care vorbesc în somn.) Animalul la pîndă era acolo, acum, în faţa lui, în desişul pădurii. Căpitanul se şi hotărîse să pornească spre el, cînd i se păru că-i simte prezenţa acolo, pe înălţime, pe coasta ascuţită ce cade vertical din Col della Croce în valea Dora.

Era prezenţa unui uriaş animal păros, cu capul chel, cu braţe foarte lungi, ce ar fi lunecat de-a lungul peretelui abrupt al muntelui şi l-ar fi cuprins în întregime în acea uriaşă şi caldă îmbrăţişare. Astfel că i se părea nu numai că muntele fusese cu totul acoperit de animalul acela oribil de păros, dar că muntele însuşi era acest animal, un animal înfricoşător şi plin de duhoare. Şi că, încet-încet, se mişca. Căpitanul se oprise pe marginea drumului de catîri, pe care coborau doi soldaţi trăgînd după ei catîrii de căpăstru. Ajunşi lîngă căpitan, cei doi soldaţi se opriră şi i se păru că-şi înalţă capetele ca şi cum ar fi vrut să-l asculte. Cei doi catîri răsuflau puternic pe nările înfierbîntate de oboseală. Căpitanul se apropie de cele două animale, aproape să le atingă, îndemnat de instinct, ca să se simtă apărat de trupurile lor, de aceea palpitîndă maree de sînge viu şi dens ce urca şi cobora în trupul lor mare ; şi căldura acelui sînge îl înfăşura, îi aprindea faţa, o căldură ciudat de

diferită de aceea pe care o răspîndea umeda şi adînca lînă a nopţii.

Se simţea în siguranţă înăuntrul animalităţii lor, ca într-un refugiu de carne. Cei doi soldaţi porniră să-i vorbească, le auzea vocile, respira mireasma omenească a cuvintelor lor (fără să le prindă totuşi sensul), care pe lîngă înţelesul lor, aveau şi un sunet, un parfum, o greutate fizică, corporală, ca şi cum ar fi fost şi ele de carne. Pînă la urmă reuşi să prindă sensul unor cuvinte pe care unul dintre cei doi i le adresă : şi în acelaşi moment ceva se mişcă în înălţime, chiar deasupra lor, acolo sus, pe creştetul munţilor. Da, desigur, ceva se mişca, umbla peste culmile negre şi zăpezile albe ; era ca mişcarea nevăzută a unui animal uriaş, a unei armate formată dintr-un singur corp. „Noaptea e un animal, domnule căpitan, o fiară ticăloasă", spusese vînătorul de munte.

Fluieratul văcarului care-şi cheamă vitele împrăştiate pe păşunea muntelui, sau al vînătorului chemîndu-şi cîinele rătăcit pe urma vînatului, nu e atît de neaşteptat şi de ascuţit ca şuierul ce răsună deodată în munţi. Şi acelui şuierat îi răspunse un zgomot de copite, un tropăit vag şi îndepărtat, un gîfîit apăsat, întrerupt de pauze lungi de zone de linişte, de vaduri adînci de somn. „O fiară ticăloasă", repetă soldatul şi,

salutîndu-l pe căpitan, porni cu catîrul în jos pe povîrniş, în spatele camaradului său, spre cantonamentul din pădure. Cerul se luminase, stelele străluceau foarte palid. Conturul stîncilor, al arborilor, al culmilor dinţate se tăia cu asprime pe acest cer moale şi năduşit. Căpitanul mergea în jos pe potecă, uitîndu-se înapoi la fiece pas, şi nu era teamă în acest sentiment obscur, ci oroare pentru acel animal respingător, pe care-l bănuia pîndind în spatele lui, cînd aproape, cînd departe, pentru răsuflarea aceea caldă, pentru acest imens şi insesizabil trup păros. Chiar cortul său, la care ajunse aproape fugind, gîfîind, aruncîndu-se pe aşternutul de paie, era plin de acest hidos animal, cortul lui părea adîncul unor viscere. Rîul curgea la mică depărtare de acolo, dedesubt, sărind din stîncă în stîncă, şi glasul lui, cînd se înălţa, cînd cobora, ca o vînă care stă să plesnească. Simţea în spatele lui batalionul nemişcat, respirînd în somn, dar mirosul omului nu izbutea să învingă acel miros de fiară a nopţii.

Întins, nemişcat, căpitanul îşi ţinea răsuflarea, şi deodată simţi lîngă el o prezenţă rece şi moartă. Afară din cort, la mică distanţă de el. Era prezenţa mai mult bănuită, decît simţită, a unui obiect neted, înfipt în marele trup păros al nopţii. Întinse o mînă pe sub pînza cor-

tului, scormoni prin iarba udă: era o piatră rece, netedă, rotundă, dură, pe care o trase înăuntrul cortului, încet-încet, de teamă ca dihania spurcată să nu bage de seamă și să-l muște de mînă. Strînse piatra la piept și rămase așa, agățat de răcoarea aceea, precisă și sensibilă certitudine de a fi om viu în uriașul pîntece cald al fiarei ce sta la pîndă.

CAPITOLUL AL CINCILEA

ȘIRURI lungi de catîri urcă în zori pe poteca dintre Morgex și Courmayeur, coloane de camionete și de camioane uruie pe șoseaua spre Pré Saint-Didier. Strigătul de război al vînătorilor de munte „*ciao, pais!*" răsună în vale sub cîntecul răgușit al catîrilor. Cînd căpitanul ajunge la Pré Saint-Didier pe șosea, capătul Batalionului Tirana n-a trecut încă de ultima curbă a potecii, înainte de pod. Mica piață e pustie, casele și hotelurile goale, porțile și ferestrele baricadate. N-a mai rămas nimeni în sat, afară de preot, Don Plassier, și de muncitorii care lucrează la barajele antitanc. Străbătînd mica piață, căpitanul bate la poarta lui Don Plassier.

— Am venit să vă salut, zice căpitanul.

— Vă așteptam, intrați, spuse Don Plassier.

Intră amîndoi în sufragerie, se așază unul în fața altuia la o masă plină de hîrtii și ziare. Sufrageria e mică, întunecată și rece.

— Va să zică, plecaţi ? Prin Col de la Seigne, mi s-a spus. Îi atinge uşor mîna peste masă. Vreţi să aprind lampa ? E întuneric încă.

Din tavan atîrnă desupra mesei o lampă cu petrol, cu un abajur verde, îmbîcsit de praf.

— Nu, nu, zice căpitanul, e mai bine aşa.

Aruncă ochii în jur, se uită la raftul plin de cărţi, la fotografiile cu Mont Blanc agăţate de perete : l'Aiguille Noire de Pétérêt, les Dames Anglaises, le Fauteuil des Allemands, il Dente del Gigante, les Grandes Jorasses. Într-un colţ al odăii, îngrămădite unele peste altele, bastoane, umbrele, schiuri, rachete pentru zăpadă, piolete, şi peste aceste fiare şi lemne prăfuite, un mare crucifix, culcat, din acelea cu care se iese la procesiuni. Între raftul de cărţi şi bufet, un cuier în care atîrnă o sutană neagră, o vestă de lînă, un ghem de sfoară, o pălărie de preot, o pereche de mănuşi de schi şi, pe bufet, lîngă o sticlă de rachiu, un artofor de argint.

— Din Col de la Seigne veţi coborî desigur la Ville des Glaciers, ca să atacaţi Seloge, zice Don Plassier. Dacă doriţi un sfat, nu coborîţi de-a dreptul pe potecă. E mai scurtă, dar e complet descoperită. O să vă omoare pe toţi. E mai bine să vă ţineţi pe înălţimi ; să treceţi pe deasupra, prin Valea Neagră, peste gheţar. E un drum greu, dar sînteţi apăraţi mai bine.

— Vreau să vă spun, zice căpitanul, ca şi cum n-ar fi auzit vorbele lui Don Plassier, vreau să vă spun că, în ce mă priveşte, mi-e totuna ce mi se poate întîmpla. Şi nu ştiu dacă e drept să gîndesc aşa.

— Nu, spune Don Plassier, nu e drept. Apoi adăugă, trecîndu-şi mîna peste faţă : Dar poate vreţi să spuneţi că vă încredinţaţi Domnului ?

— O, nu, răspunde căpitanul. Vreau să spun că nu-mi pasă cîtuşi de puţin dacă mor, sau dacă trăiesc.

— Sîntem cu toţii în mîinile lui Dumnezeu.

— Da, poate că aveţi dreptate. Dar mi se pare prea simplu, şi nu e chiar acelaşi lucru. E poate chiar aşa cum zic eu : că nu-mi pasă cîtuşi de puţin.

— Şi dumneavoastră sînteţi în mîinile lui Dumnezeu. Ce pricepem noi din asta ? Noi nu însemnăm nimic. Dacă vă pasă, ori nu, de asta, e acelaşi lucru.

În clipa aceea, se aude de dincolo de rîu un urlet foarte puternic, un urlet răguşit, plin de tristeţe şi de mînie : e urletul catîrilor şi al oamenilor, glasul batalioanelor care se înşiră pe potecă. Căpitanul tresare, întoarce capul şi rămîne cîteva clipe ascultînd.

— Nu, nu-mi pasă cîtuşi de puţin, zice tare, deodată. Ieri seară, cînd v-am spus că uneori

mi se pare că sînt un animal, nu un om, ci un animal, un cîine, un catîr, vă aduceți aminte ce mi-ați răspuns ?

Don Plassier tace, cu fața aplecată pe piept, apoi întinde o mînă peste masă, atinge ușor cu degetele brațul căpitanului :

— Sînt multe chipuri de-a te simți creatura lui Dumnezeu. Da, așa v-am răspuns. Apoi adăugă încet, fără să ridice ochii : Vreți să mă rog pentru dumneavoastră ?

— O, nu ! zice căpitanul înroșindu-se, cu o mișcare atît de vie încît Don Plassier ridică ochii spre el ; o, nu ! Dar numaidecît glasul i se stinge și continuă cu blîndețe : Știu că vă rugați pentru mine, chiar și pentru mine. Vă mulțumesc, Don Plassier. Dar eu nu pot să mă rog. Nici în timpul celuilalt război... N-am izbutit să pronunț nici măcar acele cuvinte pe care le învățăm de copii și care nu se uită niciodată. Nu mi-a păsat de loc, de nimic, nici în celălalt război.

— Nu vă pasă dacă muriți, dar deocamdată suferiți. Da, nu puteți să vă rugați, și din pricina asta suferiți.

Dar căpitanul se ridică brusc, îndreptîndu-se spre ușă.

— Trebuie să plec, zice, e tîrziu.

Don Plassier îl urmează, oprindu-se în prag. Căpitanul a și făcut între timp cîțiva pași în mica piață, cînd, întorcîndu-se, îl vede pe Don Plassier în picioare, în prag, în bocanci de munte, cu ciorapi de lînă cenușii îndoiți peste carîmbii bocancilor, cu jambiere tiroleze verzi lungi pînă la genunchi, sub sutana neagră cam scurtă. Don Plassier se uită dincolo de rîu la coloana de oameni și de catîri care se înșiră în sus pe potecă, spre Courmayeur ; fața lui e tristă, plină de neliniște și de dorință. Mare schior, Don Plassier a fost cel dintîi care a trasat cîteva din cele mai grele itinerarii de iarnă pe Rutor, pe Grand Paradiso, pe Mont Blanc. Don Plassier își vîră mîinile în buzunarele pantalonilor de abà, prin despicăturile sutanei, și pornește alături de căpitan, prin mica piață pustie, însoțindu-l pînă la capătul podului, fără să vorbească, izbind puternic bocancii pe asfaltul plin de noroi. Căpitanul tace și el, și merge înainte, dar ajungînd la pod, se oprește și zice :

— La revedere, Don Plassier.

— Îmi pare rău că nu pot să merg cu dumneavoastră acolo sus, zice Don Plassier zîmbind. Și, brusc, apucă mîna căpitanului, i-o strînge cu putere, zicînd printre dinți : atunci, mult noroc ; și lasă mîna căpitanului, de parcă ar vrea s-o refuze, de parcă ar vrea s-o res-

pingă, şi, în clipa aceea, un urlet puternic, răguşit şi poruncitor, vine de dincolo de rîu, glasul de război al catîrilor şi al oamenilor, vocea batalionului în marş pe munte, acele zbierete, acele strigăte ale catîrgiilor bergamezi : *„heu, heu hura ! hura crapù !“*, scîrţîitul samarelor, clinchetul prelungit al pioletelor şi puştilor, cîntecele întretăiate ale vînătorilor de munte.

Căpitanul ajunge coloana la locul în care poteca taie drumul, intră în şirul în care oamenii merg de-a valma cu catîrii, şi în jur munţii sînt limpezi şi strălucitori pe cerul neaşteptat de senin după atîtea zile de ploaie, albastru peste păduri şi peste vîrfurile ninse. Vocea batalionului acoperă clocotul rîului, acea voce brutală şi răguşită, acel imn cumplit, animalic. Pînă cînd ajung la Courmayeur ; satul e pustiu, porţile şi ferestrele închise, balcoanele şi obloanele posomorîte, prăvăliile zăvorîte cu drugi, iar în grădini, în spatele caselor, florile spălate de ploaia de ieri, atît de aprinse de soarele nou. O vacă moartă întinsă în uliţă, în faţa grajdului. Haite de cîini jigăriţi şi flămînzi latră şi fug printre picioarele catîrilor, aerul e plin de o duhoare care apasă peste satul părăsit. Pe străzile cenuşii, printre casele goale, strigătul catîrilor răsună mai puternic şi mai sălbatic, trist, dureros. Capetele catîrilor întinse înainte, fălcile încordate

în spasmul efortului, buzele răsfrînte într-un rînjet, ochii sălbătăciţi de oboseală. *Heu, heu hura crapù !* Răcnetele din ce în ce mai uimite şi mai dezamăgite. Capul catîrului, atît de tragic bestial. Asemănător cu unele căşti de război etrusce, cu unele măşti greceşti. Ochii oblici ai catîrilor, privirea lor dulce şi rea : ceva feroce, ceva afectuos, ceva dezamăgit, în aceşti ochi ai lor de un negru şi un galben intens.

Ca un sat străbătut de somn, Courmayeur, sub masa oscilantă a lui Mont Blanc. Căpitanul merge încet, aplecat sub greutatea raniţei, respiraţia îi curge dintre buze cu un şuier slab şi adînc. Entrèves, acolo jos. Suflarea tăioasă a gheţarului Brenva îl izbeşte în faţă cînd coloana se opreşte în faţa pădurii de la Purtud. Strigătul catîrilor se stinge într-un lung horcăit, vocile oamenilor devin clare şi potolite, ceva obosit şi vesel le iluminează feţele închise.

Căpitanul continuă să meargă cu pasul său lent şi greoi, urcă spre batalionul Tirana. Maiorul Loffredo, care comandă batalionul, stă aşezat pe marginea potecii, cu figura foarte palidă, aproape lividă, parcă văzut printr-o lupă, atît de nemişcat, intens, precis, şi atît de aproape pare.

— Bună ziua, Loffredo, zice căpitanul.

— Bună ziua, căpitane, zice Loffredo.

Aşezaţi unul lîngă altul pe marginea potecii, cei doi ofiţeri se uită în jos, spre Val Ferret strivită sub o enormă îngrămădire de nori foarte albi, spre crestele Grandes Jorasses, învăluite în nuanţe delicate albastre şi roze.

— Mîine, trecem la împuşcături, zice Loffredo.

— Nici n-ai spune că eşti în război, zice căpitanul.

— Nu putem sta tot războiul uitîndu-ne unii la alţii fără să tragem un glonte, zice Loffredo mestecînd un fir de iarbă.

În clipa aceea, o larmă confuză se ridică din fundul văii, un freamăt neaşteptat trece prin spinarea coloanei, *heu, heu, hura, hura !* Coloana tresare brusc, se dezmorţeşte, îşi smulge miile de labe din pămîntul noroios, şi uriaşul animal se aruncă înainte cu un urlet tînăr şi sălbatic. Maiorul Loffredo umblă cu capul în pămînt, vorbind cu el însuşi, şi căpitanul se întoarce din cînd în cînd spre

(coloana, ca un uriaş animal cu botul de aramă, fulgerul crud şi dulce al ochilor oblici, rîsul palid al dinţilor galbeni, rînjetul fălcilor înspumate)

strigătul puternic şi răguşit din neagra pădure de la Purtud ; cerul deasupra arborilor se face deodată livid şi dur, crăpat în întregime de suflarea rece a gheţarului apropiat, şi peste acest urlet sălbatic, din cînd în cînd, o notă dureroasă, o voce clară, un cîntec. În trosnetul samarelor, în bătaia surdă a copitelor de pietre, în clinchetul pioletelor şi puştilor, în gîfîitul şuierător al piepturilor, murmurul adînc al pădurilor şi şoapta aeriană a rîului adaugă un accent misterios, un comentariu tainic. Pînă ce coloana, ieşind afară din pădurea Purtud, ajunge pe platoul Visaille. În liniştea neaşteptată, din piepturi scapă un geamăt, toţi îşi ridică feţele acoperite de o mască de sudoare şi de noroi, uitîndu-se la

(Aiguille Noire de Pétérêt, înaltă, îngheţată, abstractă, atîrnînd deasupra văii ca o strălucitoare secure)

oamenii şi catîrii se răspîndesc fugind pe pajişti, şi între arbori, sub gheţarul Brenva, se ridică primele corturi, catîrii coboară la rîu, oamenii cîntă, primele focuri se aprind ici şi colo în aerul verde.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

ÎN ODAIA mică de la primul etaj al cantinei de la Visaille, căpitanul a aprins o lumînare înfiptă în gîtul unei sticle şi se uită la Bristot care se dezbracă, la căpitanul Bristot, cu ochii lui galbeni şi întunecaţi pe faţa presărată în întregime cu pete verzi, care par de mucegai. Bristot stă mereu încovoiat, cu capul aplecat pe umăr, ca şi cum ar asculta pe cineva care stă ascuns în spatele lui şi-i vorbeşte la ureche, şi are mereu un aer trist, Bristot, cînd rîde închide ochii, rîde ca şi cum ar fi o taină a lui să rîdă, ca şi cum n-ar vrea să fie văzut cînd rîde de cineva care stă ascuns în spatele lui. Jos, la parter, colonelul Fassi, care comandă regimentul 5 Vînători de munte, joacă cărţi cu ofiţerii lui în sufragerie, între bucătărie şi cîrciumă, şi din cînd în cînd se aude vocea răguşită şi moale a maiorului Cattaneo. Dar Bristot n-aude vocile ofiţerilor care joacă cărţi în sufragerie, nici chiar vocile soldaţilor, care stau în cîrciumă în

faţa meselor goale, fiindcă nu mai e nici vin, nici rachiu, s-a terminat şi *genepì*, s-a terminat şi paştele măsii de porcărie şi de mizerie. Bristot se dezbracă încet-încet, aplecîndu-şi capul, ca şi cum ar asculta pe cineva care stă în spatele său şi-i vorbeşte la ureche, şi Bristot scutură capul din cînd în cînd, ca şi cum ar spune da (şi e o taină a lui acest da, o taină care-l face să sufere). Deodată uşa se deschide fără zgomot şi în prag apare fata cu părul roşu care serveşte băutură în cîrciumă ; e îmbrăcată cu o pereche de pantaloni vechi de schi din stofă albastră, un tricou foarte cîrpit îi acoperă gîtul şi braţele, are nişte mîini roz, umflate, dar pielea braţelor e foarte albă, fruntea e aproape albastră, atît e de slabă, şi pe faţa luminată de nişte pistrui deschişi ochii strălucesc adînci sub pleoapele transparente, de o culoare umedă şi albă.

Căpitanul se întoarce ca s-o privească, a mai întîlnit-o de douăzeci de ori, astă seară, în coridor, pe scări ; simţea pe neaşteptate că fata era acolo, în faţa lui, în întuneric, tăcută, ca şi cum nici n-ar mai fi respirat, cu mirosul ei puternic, miros de femeie roşie. Simţea pe neaşteptate că fata era acolo, în întuneric, în picioare lîngă perete, şi căpitanul se oprea o clipă cu o ciudată ezitare, cuprins parcă de dezgust sau de teamă şi, trecînd, se căznea să n-o atingă, nici

măcar uşor, adiat, dar uneori simţea în vîrful cotului atingerea moale a sînului. Acum căpitanul o priveşte, se uită la părul ei roşu, la fruntea albastră, la ochii adînci sub pleoapele albe. Şi fata zice dacă doriţi vreo pătură, dar Bristot se şi vîrîse în sacul lui de piele şi zice mulţumesc, nu mai e nevoie, şi fata surîde fixîndu-l pe Bristot cu privirea ei aspră şi intensă. Dar Bristot îşi apleacă fruntea, ca şi cum cineva i-ar vorbi la ureche şi zice nu mai e nevoie, mulţumesc, şi atunci fata începe să rîdă, apoi se întoarce şi iese încet din cameră. Căpitanul ascultă zgomotul paşilor pe scara de lemn, glasurile care urcă din sufragerie, scîrţîitul unei uşi care se deschide şi se închide încet-încet, şi un acces neaşteptat de mînie (poate de scîrbă sau de teamă, sau de cine ştie ce) îi taie aproape respiraţia, dar se întoarce, se uită la faţa lui Bristot care iese din sacul de piele, faţa aceea verde presărată cu pete de mucegai. Bristot a închis ochii şi pare mort.

Atunci căpitanul iese din cameră în vîrful picioarelor, coboară scara de lemn şi, cînd trece pragul cantinei şi face primul pas afară, i se pare că se izbeşte de un perete de sticlă. Noaptea e îngheţată, netedă, transparentă, ca o sferă de cristal. Luna, care se ridică încet, luminează puţin cîte puţin crestele albastre ale gheţarilor,

piscurile ninse, şi pe nesimţite valea se deschide luminii, pădurile şi pajiştile ies din umbră, şi arborii, stîncile, corturile ; chiar vocea rîului, care părea foarte îndepărtată şi vagă, un uruit singuratic şi trist, se apropie încet sub clarul de lună, devine mai puternică şi precisă, aproape ca un cîntec. Uriaşa masă a lui Mont Blanc scînteiază sub pulberea lunară, şi reflexul orbitor descoperă broderia crengilor şi a firelor de iarbă din pădure şi de pe pajişti, pietrele rotunde risipite pe ţărmul rîului, mişcarea înceată a unei coloane de catîri acolo, jos, pe poteca spre Purtud. Ici şi colo roşesc printre arbori focurile bivuacurilor, şi din fundul Văii Veny suie, ca un răpăit de tobe, sunetul sălbatic al unui tamtam. Strălucirea violentă a focurilor, acel du-te-vino de umbre singuratice de-a lungul rîului, sub coroana ameninţătoare a gheţarului Brenva, acele lungi răgete pierdute, acele voci care cheamă din adîncul pădurii, horcăitul puternic şi strigătele călăuzelor în jurul agoniei catîrilor pe care colicile îi fac să se răstoarne în iarbă, toată această nesigură mişcare a oamenilor, a arborilor, a stîncilor în noaptea senină exprimă sensul unei renunţări abia bănuite, presimţirea unei vieţi în afara timpului. Ca un pas făcut peste o margine, dincolo de un principiu, de o regulă, de un ordin, ca un fel de încercare a ho-

tarelor naturii, ale realității. Și poate că această viață e de pe acum alcătuită din umbre, din stafii care rătăcesc nesigure.

(Căpitanul o ia în sus pe potecă, spre morena ghețarului Miage; deodată vede venind spre el de departe, cu lungi salturi, aproape dansînd sub lună, doi cîini, și în spatele lor o umbră, mai clară decît însăși lumina lunii. E Barbieri, se gîndește. Înainte de a-l recunoaște, se gîndește că e Barbieri, căpitanul Barbieri care comanda Secția de Vînători de munte a Școlii de alpinism din Aosta; mic, slab, subțire, cu fața roză, cu ochii limpezi sub genele lungi și blonde, micul Barbieri care are încheieturile mîinii și gleznele subțiri, de oțel cromat, și mîinile scurte de fetiță, puternice ca niște clești cînd trebuie s-apuce colțurile de piatră, cînd vîrfurile degetelor, tari, încearcă pitoanele înfipte în crăpăturile invizibile ale granitului, Barbieri care umblă pe buza crestelor verticale ca un somnambul. Căpitanul se oprește în spatele unui arbore și-l vede pe Barbieri coborînd poteca, jucîndu-se cu cîinii, vede cîinii sărind în jurul lui, cînd fugind, cînd urmîndu-l, cîinii și omul luptînd în tăcere, îi vede apropiindu-se dansînd sub lună, și parcă nici nu respiră, că nici nu ating pămîntul [nici chiar scîrțîitul bocancilor lui Barbieri pe terenul înghețat]. Căpitanul ar vrea să-l cheme, ieșind din umbra arborelui, dar ceva ca un fel de respect, o teamă misterioasă îi oprește glasul, îi îngheață picioarele; și așa, nemișcat, ținîndu-și respirația, cu inima bătîndu-i puternic în piept, căpitanul se uită la Barbieri care se joacă sub lună cu cîinii lui — ai zice că e o umbră delicată — se uită la albele fantasme ale cîinilor sărind ușor în aerul de argint. Pînă cînd, ajungînd lîngă arborele după care e ascuns căpitanul, umbra luminoasă părăsește poteca și se îndepărtează cățărîndu-se sus pe panta morenei Miage. Căpitanul ar

vrea să strige, ar vrea să-l cheme ; la fiecare pas, bocancii lui Barbieri sfărîmă gheața din pietriș și gheața strălucește sub lună. Ca și cum ar fi avut două aripi luminoase la picioare, Barbieri părea că zboară, asemeni unui înger, între cei doi cîini ai săi înaripați.)

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

VĂZUTĂ din înălțime, tabăra avea un aspect vesel, cu corturile sale așezate după conformația terenului. Aici mai strînse, pe locul unde brazii și zadele erau mai rari, dincolo mai împrăștiate, unde arborii erau deși și stîncile apăreau, dure și negre, din peisajul verde. Tabăra ieșea, ca printr-o vrajă, din negurile dimineții, înconjurată de o lene groasă care se topea puțin cîte puțin în căldura ușoară a zilei. Razele soarelui închipuiau, în aerul tulbure, noduri de diferite culori cu fumul focurilor de la bucătării, instalate la marginea taberei, în spatele unei stînci înalte. Și catîrii, care petrecuseră noaptea legați roată în țarc, se împrăștiau pe pajiști : unii, cu toane, se certau lovind cu picioarele și zburdînd ; cîțiva, cu pasul nesigur, încă prizonier al frigului de noapte, încercau cu copita precaută iarba umedă și înaltă ; în sfîrșit, alții, adulmecînd în aer mirosul zăpezii și chemîndu-și tovarășii cu un glas răgușit și voios,

coborau la rîu care, sclipind azuriu metalic, sărea spumegînd din stîncă, sub coroana verde și albastră-închis a ghețarului apropiat.

Voci omenești se ridicau din tabără, izolate și ușoare, aproape buimace : erau chemări, comenzi, sunete risipite, erau cuvinte moi, care mergeau fluturînd prin aerul îmblînzit, dar încă nu cald, cu un fel de delăsare obosită și totuși precisă. Puțin cîte puțin, tabăra se trezea după nemișcatul prizonierat, repede uitat, al somnului. Era un fel de eliberare a membrelor din lanțurile gerului nocturn și, în același timp, o eliberare a sunetelor și a culorilor. Cu cît soarele, încălzind arborii, iarba și pietrele, făcea să curgă în nevăzutele vine ale zilei un sînge transparent, colorat în roz, verde, albastru, se auzea înălțîndu-se din adîncul văii o bătaie de tobă. La început, îndepărtată și surdă, se urca, se apropia, urgent și amenințător. Și era un sunet straniu, misterios, un fel de tam-tam sălbatic în desișul negrei păduri. Ieșea din trunchiul arborilor, din stînci, răsuna adînc în căldarea ghețarului. Stăruitor, dureros, crud, și totuși nedeslușit. Încît, dacă încercai să-l asculți, acel sunet îți murea în urechi, sufocat parcă de propria ta atenție. Asemenea pulsării acelui sînge în vinele transparente ale zilei.

Oamenii ieșeau dintre arbori, strîngîndu-se pe marginea rîului. Goi, aplecați deasupra apei sau întinși în iarbă, puneau ici și colo pete albe pe verde. Era, totul, un du-te-vino de oameni și animale care făceau scena vie și veselă. La marginile taberei, la mică distanță de corturi, se formau plutoane care se îndepărtau în ritmul unui pas greu și lent. Alte grupuri se cățărau pe pantele abrupte, se opreau într-o căldare verde și acolo, strîngînd în mîna închisă un obiect strălucitor, îl aruncau întocmai ca pe-o piatră ; și în locul unde cădea acea piatră se vedea ivindu-se un norișor cenușiu, ușor colorat în roșu, și după cîteva clipe ajungea la ureche o bufnitură de explozie și un scurt bubuit. Alții traversau tabăra, alergînd, urmăriți de privirile camarazilor așezați în fața corturilor, sau umblînd goi printre arbori. Apoi mai erau curierii, care, curînd după ce soseau, se întorceau, mai puțin grăbiți, coborînd în vale.

Părea că soarele, ca un general care ar vedea totul cu un ochi nemișcat și fix în aparență, organiza din înălțime viața taberei. Spre amiază, o oboseală străvezie cobora peste corturi. Catîrii se întorceau spre locurile unde-și petrecuseră noaptea ; se vedeau oameni făcîndu-și de lucru în jurul animalelor, alții, șezînd în umbra brazilor, mîncau, iar cîțiva veneau de la

rîu, legănînd în mîini ciorchini de ploşti din care şiroia apa. Apoi oamenii se duceau să se aşeze sub arbori sau pe pajişte, la soare, cu mişcări molatice, fără pondere. Era o tăcere caldă, un repaus dens de lumină, o delăsare conştientă şi plină de senzualitate. Se auzea mereu marele zumzet neîntrerupt al amiezii, ca un roi de nenumărate insecte. Acel zumzet continuu, plin şi singuratic, ascundea uneori însăşi vocea rîului şi era, învins şi el, la rîndul lui, din cînd în cînd, de bubuitul gheţarului, de prăvălirea unor blocuri de gheaţă, de rostogolirea unei avalanşe de pietre. Atunci îţi ridicai privirea şi, uitîndu-te spre acele înălţimi, puteai să culegi presimţirea serii inevitabile. Piscurile glaciale, vîrfurile albe începeau să-şi amestece profilurile ascuţite în lumina prăfoasă. Cerul se înnora puţin cîte puţin, îşi pierdea transparenţa de sticlă, devenea o materie sensibilă asemănătoare cu un perete cenuşiu, cu o imensă boltă spoită cu un verde nesigur. Culmile munţilor dispăreau în negurile strălucitoare ; şi jos, în vale, lumina se strîngea încet-încet, în cheaguri rătăcitoare, lăsînd smocuri de bumbac de culoarea smaraldului atîrnate în crengile arborilor şi în vîrfurile stîncilor. Aceasta era, fără nici o îndoială, prevestirea serii : nu ştiai dacă noaptea cobora din înălţimea munţilor, sau urca din adîncul văilor.

Ca la sfîrşitul unei serbări, cînd oboseala aţîţă veselia şi un soi de dispoziţie fantastică pune stăpînire pe fiecare, la fel şi acum toată lumea din tabără, oameni şi animale, o dată cu apropierea amurgului, părea că se mişcă mai repede, într-o neorînduială mai mare, cu un amestec de glasuri mai puternice şi mai clare : unii alergau încoace şi încolo, împiedicîndu-se în frînghiile corturilor, ridicîndu-se, căzînd din nou în mijlocul gesturilor vioaie şi a strigătelor vesele ale camarazilor ; alţii fugeau pe pajişti urmărindu-se în joacă, unii alergau după cîini, ca la vînătoare ; alţii, călare pe catîri, se luau la întrecere pe marginea rîului. Cîţiva mergeau încet şi singuratici printre arbori, ridicînd din cînd în cînd capul spre gheţarul scînteietor sub ultimul foc al zilei.

Apoi, puţin cîte puţin (soarele părăsise între timp valea, refugiindu-se pe crestele munţilor) această viaţă zburdalnică şi voioasă se stingea. Un cîntec se ridica, de departe, din fundul taberei, unde pădurea de brazi era mai neagră (şi numai după cîteva clipe, cînd cîntecul părea să moară, te încredinţai că vine mai de aproape, de la stînca aceea din mijlocul pajiştii), focurile bucătăriilor deveneau roşii şi, prin contrast, mai

puternice şi mai vioaie, iar mişcarea, jocul oamenilor şi al animalelor se potolea, recompunîndu-se într-o odihnă nobilă şi demnă, într-o oboseală fericită. Apoi, iarăşi, pe neaşteptate, auzeai bătaia tobei, acel tam-tam care îţi răsunase adînc în urechi dimineaţa ; dar acum se îndepărta din ce în ce cu o sumbră blîndeţe, şi la fiecare sunet mai sumbru şi mai îndepărtat răspundea o scădere sensibilă a luminii, o încetinire a acelei mişcări de oameni şi de animale. Seara cobora repede, dar uşoară, aeriană, o lumină din ce în ce mai surdă, un întuneric sclipitor, ca o suprapunere a splendorii albastre (acum, deja verde), a gheţarului de deasupra, peste culoarea vînătă (acum, deja neagră) a pădurilor de brazi.

În sfîrşit, ici şi colo, între corturi, licărirea unor lumini slabe, ca o clipire de gene, şi deodată tabăra dispărea, la fel ca un castel, ca o cetate, care, o dată cu ridicarea punţilor, dispare în spatele zidurilor negre ale nopţii, fermecata lui apărare. Se aud foşnind din întuneric crengile arborilor, ca nişte drapele ; şi glasurile gărzilor se înalţă ca nişte voci ce cheamă din adîncul visului.

CAPITOLUL AL OPTULEA

LA ORELE trei noaptea a venit ordin să se ridice corturile, acţiunea urmînd să înceapă în cîteva ore ; se sting în tabără ultimele focuri de noapte, nu e încă ziuă. L'Aiguille Noire de Pétérêt îşi leagănă creştetul ascuţit în cerul înstelat, stîncile Dames Anglaise lasă să li se vadă coastele osoase, înfăşurate într-un şal de ceaţă verde, căreia vîntul îi ridică din cînd în cînd marginile dezvelind strălucitorii solzi ai granitului gol. Vîrful lui Mont Blanc e încă invizibil în lumina nesigură, închis încă în cutia de aluminiu a nopţii selenare. Presimţirea zorilor aprinde primele licăriri opace de metal. Un huruit de camionete răsună în fundul Văii Veny, iar jos, dincolo de Purtud, nori de fum albaştri urcă din pădure în jurul sanctuarului Notre Dame de Guérison, strigătul *„ciao, pais !"* sare din stîncă în stîncă sub arborii lucitori, coloanele de camioane se înşiră prin faţa cantinei de la Visaille. Zgomotul de paşi, scîrţîitul samare-

lor, răgetele, vocile, cîntecele fac o gălăgie surdă și gravă, dar pe măsură ce se ivește lumina zilei sunetele devin clare și libere, se ridică în note lungi, foarte ascuțite, se contopesc într-un fel de vaiet voios.

Cînd capul coloanei, trecînd de morena ghețarului Miage, ajunge pe țărmurile lacului Combal, primele pete ale soarelui sar din adîncurile apei la suprafață. Lacul e de culoarea cerului, în întregime alb și celest, iar Cattaneo, maiorul medic Cattaneo, care merge alături de căpitan, îi spune cu vocea lui blîndă și adîncă că lacul seamănă cu veșmîntul Fecioarei, și poate că Maica Domnului l-a aruncat de-a lungul văii ca vînătorii de munte să nu-și murdărească ghetele în zăpada noroioasă. Căpitanul surîde, el știe că maiorul Cattaneo are mania nevinovată de a vedea totul frumos și gingaș, pur și nevinovat, și surîde, întorcîndu-se să-l privească pe maior, și Cattaneo roșește, adăugînd, ca pentru a se scuza, că ar fi frumos, de fapt, o asemenea minune, un gînd gingaș din partea Maicii Domnului, uite, ar fi într-adevăr un lucru frumos. Căpitanul se întoarce, privește zîmbind, îi spune că da, firește că ar fi un lucru frumos, la ce-ar servi minunile dacă nu să facă un bine bieților vînători de munte? Da, desigur, se grăbește să sublinieze Cattaneo, e chiar așa, dar se oprește îndată și tace, fiindcă bagă de seamă că însoțitorul lui surîde. Între timp, ca să se odihnească puțin, cei doi ofițeri se așază la marginea potecii, uitîndu-se spre celălalt țărm al lacului, unde soldații trec cu capul răsturnat în apă. Se îndreaptă vremea, o s-avem o zi frumoasă, zice maiorul Cattaneo. Soldații trec în pas voios, cîntînd, strigîndu-se, răspunzîndu-și, și unii imită cîntecul unui cuc singuratic, care cheamă din înălțimea unei stînci, cheamă, cheamă, egal, insistent, răutăcios,

(l'e un osel matt, sciur Capitane) [1]

și iată-l venind în sus, pe potecă, pe generalul Santovito, cu colonelul Jallà și căpitanul Ambrosiani. Îmbrăcat în mantaua lui lungă, cenușie, generalul merge în tăcere, cu capul plecat.

— Bună ziua, domnule general, zice maiorul Cattaneo.

— O, dragă Cattaneo, răspunde generalul, ce mai faci?

Cattaneo ar vrea să spună un lucru gingaș, dar se reține și răspunde că în dimineața asta soldații sînt voioși, da, desigur, sînt chiar voioși.

[1] „O pasăre smintită, don'căpitan" (în dialect).

— Ei, tinereţea, zice generalul fără să ridice ochii, şi-şi continuă drumul urmat de Jallà şi de Ambrosiani.

Maiorul Cattaneo îi spune căpitanului „ei, da, tinereţea", şi ar vrea să adauge că, ar vrea chiar să adauge că, dar se aşază la loc şi se uită spre malul celălalt al lacului unde oamenii şi catîrii trec cu capetele în jos, în apă. Soldaţii rîd şi cîntă, sînt veseli în dimineaţa asta, chiar strigătele catîrilor par un cîntec, ca şi cum batalioanele, în dimineaţa asta, ar merge la plimbare, la un exerciţiu tactic, şi n-ar şti că acolo sus, dincolo de Col de la Seigne, îi aşteaptă francezii cu puştile Lebel încărcate. Ei nu sînt desigur soldaţii papei, francezii vor trage imediat ce vor zări batalionul şi maiorul Cattaneo zice „mi se pare că-i înşel pe băieţii ăştia ai noştri, uite îmi vine să le strig în gura mare că asta nu-i o plimbare, că peste puţin francezii o să tragă în noi, că francezii nu sînt soldaţii papei". Căpitanul îl priveşte surîzînd şi-i spune „ştiu asta, ştiu foarte bine că peste puţin francezii o să tragă în noi",

(şi Bristot nu se întoarce la zgomotul pe care-l face uşa închizîndu-se încet-încet. El doarme fără suflare, cu faţa lui mucegăită strînsă în mînă, ca o batistă murdară)

şi maiorul Cattaneo, aşezat pe iarbă lîngă căpitan, îşi fumează pipa scurtă, cu pălăria prea mică pe vîrful capului rotund, şi are o faţă grasă, ochii pătrunzători, mustaţa zbîrlită, părul răvăşit care-i iese în smocuri de sub borul pălăriei, nasul palid şi umflat, şi pe faţă surîsul timid al unei delicate bunătăţi, semn de forţă şi bunătate, de nevinovăţie şi putere. E din Bergamo, Cattaneo, dintr-o nobilă familie bergameză, şi are o inimă de aur, şi zice uitaţi-vă la norul acela de sus. Căpitanul ridică ochii şi vede peste vîrfurile de deasupra gheţarului Miage un nor verde, de un verde intens şi strălucitor, ca o frumoasă pajişte verde, şi maiorul Cattaneo spune nu vi se pare că ? dar se întrerupe şi tace, întrucît bagă de seamă că prietenul lui surîde, şi Cattaneo surîde şi el, fumîndu-şi pipa scurtă.

Apoi se ridică amîndoi, păşesc alături pe poteca îngustă, şi ceva sărbătoresc pluteşte în aer, de parcă ar fi o dimineaţă de duminică ; catîrii rag cu un glas ciudat, soldaţii rîd şi cîntă, cu pălăria dată pe ceafă, cu mînecile suflecate pînă la cot, cu gulerul cămăşii deschis la pieptul înroşit de frig. Cîte un catîr se abate din cînd în cînd de pe potecă, începe să fugă şi să se zben-

guie pe pajişte, înfundîndu-se pînă la genunchi în vinele de apă ce se strecoară prin iarbă. Şi soldaţii au chef să fugă şi să se zbenguie, se izbesc între ei, se împung, îşi dau ghionturi în coaste *l'è naja* strigă, şi un rîs tînăr le sclipeşte în ochi şi pe ţevile puştilor.

După ce au străbătut toată Valea Combal, încep să urce spre l'Allée Blanche, în lungul unui povîrniş rîpos, acoperit de gheaţă, şi chiar la începutul urcuşului căpitanul aude deodată un bubuit în spatele lui, un zgomot de voci şi un răget dureros, un zgomot surd de lovituri. Un catîr a alunecat pe gheaţă, rupîndu-şi un picior, ah ! animal afurisit ! şi soldaţii îi scot samarul, îl prind de cap trăgîndu-l în afara potecii, unde e un pic de iarbă şi de zăpadă noroioasă, şi în timp ce coloana se înşiră mai departe pe potecă, animalul se uită la fraţii lui care trec, se uită la soldaţii care trec, şi din cînd în cînd scoate rägetul lui plîngăreţ, vaietul lui zadarnic şi desperat. Şi deodată, printre oamenii opriţi în jurul catîrului, căpitanul îl vede pe Calusia, cu firul lui de iarbă în gură, cu puşca şi lopata încrucişate peste raniţă. Clopotul de bronz atîrnat de gît i se leagănă pe piept. Bună ziua don' căpitan, zice Calusia, şi se uită la el cu privirea lui ciudată, blîndă şi grea, surîzînd, şi maiorul Cattaneo strigă pentru Dumnezeu ! nu-l loviţi ! Apoi,

în timp ce se îndepărtau, aud un geamăt furios, întorc privirea şi văd catîrul, care încearcă să se ridice în picioare, şi cade, încearcă iar şi cade încă o dată, şi se uită la fraţii lui, se uită la soldaţii care defilează pe potecă ! Vrea să-şi urmeze fraţii, vrea să-i urmeze pe soldaţi, puştile, lopeţile, glasurile, cîntecele, şi încearcă să se ridice din nou şi recade, şi atunci scoate un strigăt foarte puternic, la care toată coloana răspunde cu un urlet sălbatic, şi geamătul catîrului e acoperit de acest urlet feroce. Calusia se uită la catîr care încearcă să se tîrască în iarbă, muşcînd zăpada murdară şi zice animalele sînt smintite, don' căpitan.

(Animalele sînt smintite, animalele sînt nebune, se caţără în sus pe poteca îngheţată, se întind într-o cumplită sforţare, cu ochii umezi de lacrimi de oboseală, de durere, de furie, cu fălcile înspumate, cu nările desfăcute, sîngerînde, cu buzele răsfrînte într-un rînjet feroce, arătîndu-şi dinţii lungi galbeni năclăiţi de bale roşii. Muşcă zăbalele parcă spre a se agăţa cu dinţii de un colţ de stîncă, pentru a se tîrî în sus, şi gîfîie,

cu mici strigăte guturale, cu sughițuri răgușite. Animalele sînt nebune, animalele sînt nebune, și căpitanul se întoarce, vede catîrii care se agață de zăpadă, ca să se tragă în sus cu dinții, și se gîndește Calusia are dreptate, animalele sînt nebune, animalele sînt nebune, ele împing oamenii în sus, pe munți, îi izbesc în spinare cu capul lor tare acoperit de spumă, urlînd amenințător, cu fălcile roșii de bale însîngerate, îi izbesc în spate, îi împing spre înălțimile munților, gata să-i ia în dinți pe frații lor care șovăie, pe oamenii care nu se opresc, să-i muște de umăr, să le rupă grumazul oamenilor care se opresc, și dacă le părăsești rănite, plîng, se tîrăsc în zăpada murdară ca să-i urmeze, ca să urmeze coloana, ca să urmeze batalionul, puștile, lopețile, strigătele, blestemele, și se jură că nu-i nimic dacă au picioarele rupte, se tîrăsc pe burtă și plîng, și se jură că n-o să mai mănînce, n-o să mai bea, n-o să mai doarmă, o

să facă tot ce vrei, numai să nu le părăsești, numai să le iei cu tine, și se tîrăsc în zăpadă ca să urmeze coloana, încearcă să se ridice, și iar cad, și atunci scot un strigăt foarte puternic, și omul în picioare, în fața agoniei catîrului, soldatul cu fața trandafirie și dură, cu mîinile noduroase și umflate [și maiorul Cattaneo strigă: împușcă-l în cap, pentru Dumnezeu!], soldatul cu mîinile tremurînde, scoate arma de pe umăr, trage închizătorul și catîrul îl privește fix, și căpitanul vede din nou)

(catîrii din coloana Lorenzini în Mens Marabetié, catîrii din Brigada a doua Colonială în Mens Marabetié împotriva cetelor răsculate ale lui Abebé Aregai, catîrii pe creasta Zendebur în Scioa, și caii luați de la călăreții Galla ai lui Abebé Aregai, pe Cimbrié, și măgărușii negadrasilor pe creasta rîpoasă de la Zendebur, catîrii sicilieni ai bateriilor se rostogoleau

tîrînd după ei catîrii Batalionului al nouălea, și tot așa, grămadă, unul peste altul, din stîncă în stîncă, pînă cînd cădeau în rîu, frîngîndu-și oasele pe prundiș. Urletele sciumbascilor și al negadrașilor, ahahò-ul ascarilor și strigătul dureros și desperat al catîrilor răniți. Și caii luați de la călăreții Galla ai lui Abebé Aregai, părăsiți la fiecare etapă în afara taberei, fără apă, fără mîncare, pe stîncile aride, pe coastele înghețate și pustii, după arșița prăfoasă a zilei, și plîngeau rătăcind prin noapte, în afara taberei și dimineața supraviețuitorii, scăpați de foame, de frig, de hiene, nechezînd prelung și scuturîndu-și coamele albe, urmau de departe coloana prin praful roșu din Zendebur, din Cimbrié, din Mens Marabetié și apoi sus, dincolo de rîu, în flacările amurgului, sus pe creastă spre Saasit, catîrii și caii întinși într-o ultimă sforțare, poticnindu-se, căzînd, răsturnîndu-se pe spate pe povîrnișul aproape vertical, și ascarii sprijinind catîrii cu umerii ca să nu se prăbușească tîrîți îndărăt de greutatea încărcăturii, și din cînd în cînd un catîr, tîrînd cu el și cîțiva ascari, cădea din stîncă în stîncă, pînă își frîngea oasele pe prundișul fluviului. Și catîrul acela cu șalele rupte, întins de-a curmezișul potecii, și glontele de pistol ce i s-a tras în ureche, și ochii roșii holbați, care-l priveau fix, și dezamăgirea, duioșia, deznădejdea, în acei ochi roșii și oblici.)

Calusia merge în urma celor doi ofițeri, un surîs trist îi adie vag pe fața aspră și copilărească, merge cu pasul lui ușor și tăcut, de parcă nici nu respiră, cu buzele ușor întredeschise, cu firul de iarbă în gură.

— La revedere, căpitane, zice maiorul Cattaneo, cînd ajung la Chalet de l'Allée Blanche, unde generalul Santovito are postul de comandă al diviziei.

— La revedere, Cattaneo, spune căpitanul.

— Eu trebuie să mă opresc aici, zice maiorul, dar am să vin curînd să te caut acolo sus, imediat ce pun în ordine spitalul de campanie.

6—4025

În fața cabanei, între colonelul Lavizzari și maiorul Loffredo, colonelul Moro, care comandă Artileria de munte a Diviziei, privește trecînd Batalionul Edolo, și parcă umbra unui rîs se înfiripă pe fața lui roșie, țesută toată în minuscule vinișoare purpurii, și un licăr de răutate încremenește în ochii lui adumbriți de gene dese. E într-adevăr o alee albă, l'Allée Blanche, valea care urcă pînă la Col de la Seigne sub o înaltă, amenințătoare coroană de blocuri de gheață albastre, de piscuri foarte înalte, de imenși pereți de stîncă întunecată, unde un văl de zăpadă scînteiază în soarele auriu. Aerul e înghețat, de un verde curat, s-ar zice aproape că umbli într-o peșteră de gheață, o liniște stranie atîrnă peste vale, nu se aude decît respirația lungă, gîfîitoare, a catîrilor, scurte chemări, și clinchetul pe care-l fac puștile ciocnindu-se de lopeți.

Pînă cînd, ajunși în căldarea ninsă de sub înălțimile lui Col de la Seigne, acea ciudată liniște se sparge, se desparte de oameni, de animale, de lucruri, se fărîmițează în mii de sunete scurte, ca promoroaca atunci cînd scuturi iarba, frunzele ; e, mai întîi, un șir de mici izbituri în aerul de sticlă, de sunete seci, precise, de voci dure și scurte, apoi o rumoare neîntreruptă și veselă care urcă, netedă și egală, în

aerul verde. Și în timp ce oamenii descarcă poverile catîrilor, în timp ce vînătorii de munte ai Batalionului Edolo se întind în spatele crestei lungi de stînci negre care însoțesc poteca pe ultima parte a ei, căpitanul îl ajunge din urmă pe colonelul Fassi, chiar sub buza trecătorii. Colonelul e așezat pe iarbă, și cîțiva soldați sînt întinși în jurul lui, pipăind cu ochii creasta ca să vadă, acolo jos, în fund, Valea Ghețarilor, și, sus, munții abrupți unde francezii îi așteaptă cu puștile încărcate.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

BĂTUTE de soare, care a trecut doar un pic peste culmile trecătoarei, acoperişurile de tablă din Ville des Glaciers strălucesc în adîncul văii ; nu e un sat de munteni savoiarzi, Ville des Glaciers, ci un sat militar, cu totul nou, şi acelea nu sînt gospodării, ci nişte frumoase barăci unde erau cantonaţi, pînă acum cîteva zile, vînătorii de munte francezi din garnizoana Fortului Seloge ; acum barăcile sînt goale, soldaţii francezi aşteaptă, îngropaţi în găuri săpate în stîncă, în fortificaţii de ciment şi oţel. Se văd ici şi colo fumegînd leneş prin iarbă acoperişurile fortăreţelor subterane, acele burlane de tablă ce răsar din pămînt de-a lungul rîului. Întinşi în zăpadă sub marginea trecătoarei, vînătorii de munte italieni urmăresc încet cu ochii cursul şerpuit al rîului care, coborînd pe o pantă repede din gheţarul Glaciers, îşi sapă un pat verde prin păşunile înalte ca să se scufunde în adînc, puţin înainte de a ajunge în Fortul Seloge, şi

să reapară mai departe, spumos şi alb, către Les Chapieux, în fundul văii care, după Seloge, se îngustează, presçhimbîndu-se într-o strîmtoare sumbră între flancurile dure ale lui Pointe de Mya şi Col d'Oueillon. În pajiştele de la Seloge şi de-a lungul coastelor care coboară din Col des Fours, broderia reţelei franceze se ghiceşte în albul albăstrui al nămeţilor, în verdele intens şi viu al ierbii. O uşoară ceaţă azurie urcă din fundul văii, acoperind cu vălul ei desenul delicat al malurilor ierboase, al pajiştelor, al aşezărilor risipite printre ierburi : La Lanchette, Les Mottes, Bellaval, Montagnons Longe. Şi e un decor vesel şi dulce acea vale largă şi pustie, aurită de soare, unde verdele capătă tonuri calde, aproape galbene şi marginile rîpelor lasă o umbră violetă, de o blîndeţe profundă şi tainică.

Dar în înălţime, pe piscuri şi pe nămeţi, pe întinsul lanţ al Alpilor savoiarzi, îndepărtaţi şi tăiaţi precis pe cerul de mătasă pală, peste acea fugă neîntreruptă de obeliscuri scînteietoare şi de gheţari albaştri, aerul limpede şi nemişcat are o prospeţime feciorelnică. Pînă cînd ochiul, retrăgîndu-se încet-încet, prin Col du Bonhomme, Col des Fours. La Tête d'Enclave, Mont Tondu, gheţarul Glaciers, alunecă de-a lungul giganticului zid al lui Mont Blanc, vine să se odih-

nească în arcul senin al lui Col de la Seigne. O pace înghețată stăruie pe culmile goale. Așezat pe muchia care coboară din Mont Léchaud, căpitanul explorează cu atenție crăpăturile ghețarilor, liniile sinuoase, ca niște vinișoare de umbră, care se formează pe nămeți sub acțiunea vîntului, acea ușoară învolburare de nea prin crăpături, tot ceea ce, unui ochi încercat, i se descoperă drept capcană, amenințare, primejdie. Nu peste multă vreme, Batalionul Edolo urmează să străbată trecătoarea. În picioare, lîngă colțul unei stînci, colonelul Fassi și Lavizzari confruntă o hartă, la scara de 50.000, cu terenul care se desfășoară în evantai în fața ochilor lor.

— Uite-i acolo, zice colonelul Fassi, pe ghețarul Glaciers, chiar deasupra Văii Negre, se zăresc furnicile negre ale corzilor Secției de Vînători de munte și ale Batalionului Duca degli Abruzzi.

— Încă nu i-au văzut, zice Lavizzari.

În clipa aceea bateriile franceze așezate în spatele lui Col d'Enclave deschid focul ; proiectilele zboară șuierînd cu o furie lucidă și precisă, sînt obuze de 155, ai crede că le vezi strălucind în aerul cristalin, explodează ici și colo ridicînd arteziene de zăpadă și de pietre. La primele lo-

vituri, soldații din Edolo s-au repezit cu toții pe creastă și privesc acolo în jos, spre Col d'Enclave,

(deodată un urlet de bucurie, un strigăt, bătăi din palme : trei marmote înspăimîntate de bubuitul exploziilor au ieșit din vizuinele lor, fug înnebunite în căldarea de zăpadă presărată cu pete de iarbă, și cinci, zece, douăzeci de soldați sar afară, se apucă să urmărească marmotele strigînd, gesticulînd, marmotele fug în zigzag printre urlete, rîsete, aplauze, plesnituri de schije ale obuzelor de 155, și colonelul Fassi strigă că, și apoi iar strigă că, și soldații se întorc cu coada-ntre picioare și camarazii rîd, și așa se sfîrșește corrida marmotelor pe Col de la Seigne la 21 iunie 1940, sub bombardamentul francez)

dar, la strigătul colonelului toți se turtesc în spatele crestei, așezați strîns unul lîngă altul pe dîrele de zăpadă, de iarbă și de noroi, loviturile cad aproape, departe, mai aproape, mai departe,

ah ! la vaca ! strigă un soldat pe jumătate îngropat de fîntîna de pămînt a unei explozii, și un rîs tînăr străbate Batalionul nemișcat sub foc. Apoi deodată toți ies din nou pe creastă, se uită într-acolo, sus, și căpitanul ridică de asemenea ochii și vede acolo, sus, în mijlocul ghețarului Glaciers corzile lui Barbieri și Cremese care flutură încet printre coloanele de marmură ,

(înaltele coloane corintice cu capitelul uriaș ce recade într-o ploaie de frunze de acant)

ale obuzelor franceze, și uriașa masă a lui Mont Blanc de la Grandes Jorasses, la marginea de apus a ghețarului Glaciers, de la l'Aiguille Noire de Pétérêt, pînă la puntea de diamant a lui Aiguilles de l'Estellette și Ttrélatête, legănîndu-se în aerul limpede.

(Mont Blanc imaculat, impasibil ca un sanctuar, ca o Madonă, ca o închisoare, ca un Spital)

(ca un pat mare într-o cameră cu pereții tapetați cu hîrtie albastră cu flori de argint verde)

(ca o masă anatomică, ca o mașină de cusut, ca un scaun electric, ca o ghilotină, ca un fotoliu Empire).

Ghețarii scînteiază în soare, stîncile, crestele, piscurile, vîrfurile fumegă, avalanșele aleargă ca niște șopîrle verzi de-a lungul spinărilor albastre ale nămeților, și se ridică uruitul lent și îndepărtat al bolovanilor în cădere, pe care soarele cald îi face să se rostogolească pe spatele muntelui. Deodată căpitanul aude o bubuitură, un strigăt, un zgomot. Un obuz a căzut chiar alături de cabana mică de la refugiul Guèdoz, a lovit în plin un artilerist din Grupul Bergamo care urca în urma catîrului său încărcat cu lăzi de muniții, omul și catîrul au pierit în norul galben al exploziei :

(și iată că din acel nor galben artileristul iese mergînd încet, cu fața foarte palidă întoarsă spre cer, merge încet-încet, vorbind cu glas tare, cu brațul stîng lăsat de-a lungul trupului, cu mîna dreaptă sprijinită pe piept, în dreptul inimii, vorbind cu glas tare, și nimeni nu-i înțelege vorbele, nimeni nu merge să-l întîmpine, toți știu că e

mort, că e zadarnic să-i sară în ajutor, e mort acum, merge ca o piatră, ca un arbore, gura lui e acum departe, dincolo de vale, dincolo de munte)

şi chiar în clipa în care artileristul se opreşte şi cade cu faţa în zăpadă, căpitanul vede un vînător de munte alergînd spre catîr ; e Calusia, îl recunoaşte, e Calusia, aleargă spre catîrul care se tîrăşte urlînd pe picioarele rupte, şi e un urlet îngrozitor de durere, de dragoste, de furie, el îşi cheamă artileristul, îşi cheamă fraţii, îl cheamă pe maiorul Acquistapace, îi cheamă pe toţi artileriştii din Grupul Bergamo, îi cheamă pe vînătorii de munte ai Batalionului Edolo, din crupa sfîşiată sîngele curge şiroaie, e Calusia, îl recunoaşte, e Calusia ; catîrul caută în jur cu ochii pe artileristul lui, e acolo, acum îl vede, e acolo, răsturnat cu faţa în zăpadă, cu capul cufundat într-o aureolă roşie şi urlă şi cheamă, şi între timp, Calusia scoate din samar lăzile cu proiectile de 75/13, dezleagă curelele samarului, apoi îngenunche lîngă catîrul muribund, ridică botul animalului, îl aşază pe genunchi. Catîrul simte mirosul omului şi moare aşa în mirosul viu al omului, moare aşa în mirosul viu şi cald al omului.

(Mont Blanc impasibil şi precis, ca un uriaş dinam, ca un Maelström de oţel cromat.)

Acolo sus, în mijlocul gheţarului Glaciers vînătorii de munte ai lui Barbieri şi Cremese se înşiră încet pe coardă, se opresc din cînd în cînd ca să sape cu pioletul o nişă rece pentru delicatul bocanc Wibram cu talpă de cauciuc, şi din gheţarul din jurul lor

(fîntînile fierbinţi ale gheizerelor)

se ridică înalte arteziene albe, *ah, la vaca !* strigă vînătorii de munte din Edolo rezemaţi în coate pe creasta lui Col de la Seigne, *ah, la vaca !* Şi se uită într-acolo, sus, la corzile lui Barbieri şi Cremese deşirîndu-se încet pe gheţari, şi între timp marile proiectile de 155 explodează ici şi colo în valea acoperită cu zăpadă, schijele şuieră în aerul năpădit de ceaţă şi de fum. În jurul cabanei de la refugiul Guèdoz zăpada e presărată cu dîre galbene, vînătorii de munte din Edolo tuşesc în acrul nor sulfuros.

(„Lavizzari, e rîndul tău“, zice colonelul Fassi. „E-n ordine, domnule

colonel", zice Lavizzari. El împătu- rește cu grijă harta la 50.000, o bagă în geanta de piele care-i atîr- nă pe șold, se uită în jur cu ochii lui albaștri, liniștiți, zice „Haideți, băieți" și trece peste creastă, în- dreptîndu-se cu pași înceți prin nă- meți.)

Întreg Batalionul Edolo se dezmorțește, o ia în urma colonelului său, grupă cu grupă, pluton cu pluton, companie cu companie. Dar abia au străbătut o sută de pași pe teren deschis, din- colo de creastă, că bateriile franceze de la Col d'Enclave și de la Pointe de Mya deschid focul asupra lor. Cîrduri de obuze de 105 și de 155 vin cu un foșnet moale, un foșnet de prepeliță în grîu, explodează ridicînd înalte comete de gheață cu coadă de foc. Vînătorii de munte îna- intează adulmecînd aerul îmbîcsit de sulf ; cînd obuzul se năpustește urlînd, unii se opresc să admire comete de gheață care urcă în aerul tul- bure, legănîndu-și coada de foc, apoi își reiau drumul, încet, încovoiați sub grindina de noroi și de pietre.

Și deodată un vacarm cumplit sparge prive- liștea, o fărămițează, o preface în țăndări. Ascu- țișurile de la Estéllette, la Trélatête, Miage, Mont

Léchaud, Piramidele de Calcar explodează în mii de schije, uriașa întocmire a lui Mont Blanc sare în aer, se înalță ca un imens gheizer, se desface în cerul solzos ca un buchet de flori galbene, albe, roșii. Bateriile franceze

(din Col d'Enclave, din Mont Ton- du, din Col de la Croix du Bon- homme, din Col des Fours, din Pointe de Mye, bateriile franceze din valea Chamonix, din Les Con- tamines, din Les Chapieux)

trag toate împreună asupra lui Edolo, vreo 70 de guri de foc, peste 500 de focuri pe minut. Obu- zele se năpustesc asupra oamenilor încovoiați, gîfîind, înfundați în zăpadă pînă la genunchi, se năpustesc ca niște cai mecanici ai unui carusel, ca niște vagonete din înălțimea unui Montagne- Russe, ca un om aflat în mijlocul drumului în fața unei mașini de curse lansată cu 180 kilome- tri pe oră. După glas le ghicești forma : unele au forma unui cap de cîine și se năpustesc lătrînd, altele a unui cap de șarpe și găuresc cerul șuie- rînd cu fruntea lor verde, triunghiulară (ochii rotunzi, ficși, limba bifurcată săgetînd afară din gura plină de cruzime). Altele au formă de

obiecte, forma micilor obiecte familiare, pieptene, perii, foarfeci, sticle pline cu lichid galben, mosoare de ață, altele chiar formă de fruct, piersici, mere, caise, altele ca moțul de porumb, altele de fețe omenești, altele de privelişti, Bisenzio din Santa Lucia, casa preotului din Coiano, mănăstirea Galceti, stăvilarul Purgatoriului din Lipari, castelul Sala Dingai din Scioa. Altele sînt ca nişte capete de cal, cu coama lungă desfăcută în vînt de-a lungul văii pline de ceață, cu ochii oblici, mari şi feminini, plini de o milă de miracol, şi nechezatul, la început îndepărtat şi slab, se apropie cu repeziciune, devine ascuțit, amenințător, desperat : acum bombardamentul seamănă cu o herghelie de cai lansați în galop împotriva inamicului, nechezatul lui 155, lungul nechezat al *obuzelor-chevaux* se îndepărtează în aerul murdar de măzăriche.

O ceață groasă de culoarea laptelui înconjoară muntele. Încă nu s-a lăsat amurgul, dar lumina nesigură a unei amiezi tîrzii şterge profilurile şi muchiile munților, o negură albă se adună între ei, într-o masă informă, oamenii din Batalionul Tirana culcați în zăpadă pe marginea lui Col de la Seigne, sub podurile de oțel ale obuzelor franceze. În ceața pe care apropierea serii o face din ce în ce mai adîncă şi opacă, ochiul începe să deslușească flăcările roşii şi

galbene ale exploziilor, ici şi colo, pe troienii de zăpadă şi pe marginea crestelor.

Şi iată, pe neaşteptate, se aude din depărtare un răpăit de mitraliere,

(şi oamenii culcați în zăpadă nu mai simt oboseala, nici frigul, nici setea, ei nu mai aud nici chiar vacarmul obuzelor care explodează peste tot în jur, în întunericul dens ca o mocirlă albă).

CAPITOLUL AL ZECELEA

DUPĂ cîteva ore de mers prin viscol, de urcuş peste nămeţii nocturni şi coastele negre, abrupte şi stîncoase, care domină Valea Neagră, căpitanul ajunge în cele din urmă în vîrful peretelui vertical unde vînătorii de munte din Edolo au lăsat o coardă fixă. E noapte, o noapte sumbră şi albă, se văd umbre transparente rătăcind pe gheţar, umblînd pe marginea peretelui pieziş, ca pe pervazul unei ferestre, şi cîţiva oameni se pregătesc să coboare de-a lungul frînghiei fixate de stîncă, alunecînd cu prudenţă şi strigîndu-se în întuneric. Trebuie să fie vreun rănit acolo, foarte aproape, căci căpitanul aude un murmur de glasuri răguşite, un geamăt mînios. Ceaţa e atît de deasă, încît i se pare că umblă printr-o celulă de închisoare (ceaţa e cînd ca o placă de sticlă lustruită, cînd ca un zid spoit cu var). Urcă încet-încet povîrnişul îngheţat spre glasurile răguşite, spre acel geamăt mînios, pînă ce, în spatele unei stînci, se împiedică de un corp

omenesc întins pe zăpadă. *Ohè, balùrd*[1] zice o voce, şi căpitanul întreabă aveţi răniţi ? da, domnule, e şi un ofiţer, şi o voce spune din umbră cine mă caută ? Şi căpitanul recunoaşte vocea, o, Barbieri, tu eşti ? zice căpitanul.

Sub ieşitura unei stînci, care formează un fel de acoperiş, aliniaţi pe zăpadă, unii înveliţi în pătură, alţii cu o pînză de cort aruncat pios peste faţă, stau întinşi cincisprezece oameni, unii deja morţi. Căpitanul îngenunchează lîngă Barbieri, îi apropie de buze o ploscă cu rachiu, îi pune o ţigară în gură.

— Mulţumesc, zice Barbieri. O nenorocită de avalanşă. Ne aflăm aici în starea asta de peste douăsprezece ore. Îmi pare rău de băieţii ăştia.

— Şi tu ?

— Un umăr rupt şi cotul ăsta făcut ţăndări. Putea fi mai rău. Unde te duci ?

— Dincolo, jos, după cei din Edolo. Treabă grea, pe viscolul ăsta.

— Fii atent la Col d'Enclave, zice Barbieri. Bat trecătoarea de sub creastă. Alta nu e. Edolo şi Duca trebuie să fi pierdut ceva oameni. Să sperăm că Lavizzari şi Cremese o să trimită echipele de salvare. Îmi aprinzi ţigara ?

[1] Hei, nătărăule ! (în dialect).

Cei doi ofiţeri fumează în tăcere, explozia obuzelor seamănă cu izbitura unei grinzi într-un perete, cîte-o schijă le trece fîlfîind pe deasupra capului.

— Cît e ceasul ? întreabă Barbieri.

— Trebuie să fie aproape miezul nopţii, răspunde căpitanul. Apoi adaugă, cu o umbră de şovăială în glas : Aseară, la cantina de la Visaille, te-am văzut trecînd cu cîinii.

— A, da, aseară, zice Barbieri. Ochii rănitului strălucesc în umbra albă. Sînt aici şi ei. Au auzit avalanşa şi au început să latre. Erau două animale frumoase, şi-apoi ştii cum e. Căţeaua m-a apucat cu dinţii de braţ, cînd mă rostogoleam pe gheţar. Poate ca să mă oprească. S-a izbit cu capul de o stîncă. Sînt acolo, sub foaia de cort.

— Păreau doi îngeri, zice căpitanul încet, parcă aveau aripi. Şi tu păreai un înger. Vream să te strig, dar ai zburat.

Barbieri se întoarce, pironindu-şi ochii aprinşi de febră pe faţa căpitanului. Cei doi ofiţeri rămîn aşa cîteva clipe, în tăcere, apoi căpitanul zice trebuie să plec, şi Barbieri ridică încet-încet, o mînă, îi atinge braţul, pieptul, fruntea cu mîna îngheţată, e aproape o mîngîiere, şi căpitanul zice nu poţi să rămîi aici noaptea în starea asta, şi Barbieri îl priveşte ţintă cu ochii

lui aprinşi de febră, îi spune sîntem aici de azi-dimineaţă, îmi pare rău de băieţi, şi căpitanul zice cînd mă întorc, dacă mai eşti aici, şi Barbieri zice ne-ar trebui o duzină de brancarde. Lîngă ei, un rănit învelit într-o pătură se vaietă încet. Zice „da da da" ca şi cum ar visa. Zice „da da da". Îţi spui singur da, şi pe urmă ? se gîndeşte căpitanul. O să vie cineva să mă ia într-una din zile, zice Barbieri surîzînd. Da, da, da, şi pe urmă ? În visul rănitului, o dîră neagră, o pleoapă în umbră. *Ciao*, Barbieri, zice căpitanul. Fii atent la Enclave, zice Barbieri. Rănitul se vaietă, încet, zice „da da da" şi Barbieri e întins pe zăpadă alături de cei doi cîini ai lui morţi, şi căpitanul coboară încet-încet pe povîrnişul îngheţat, se apleacă pe buza peretelui perpendicular, se prinde de frînghia fixă, începe să coboare proptindu-şi picioarele pe ieşiturile stîncii, ridicînd ochii vede cerul acoperit cu totul de stele, marginea strălucitoare a lui Col d'Enclave acolo sus, afară din viscol, apoi atinge pămîntul.

Un grup de soldaţi stau întinşi la poalele peretelui, într-un fel de grotă : cei mai mulţi răniţi, în aşteptarea echipelor de salvare. Cum merge, băieţi ? zice căpitanul. Răniţii îl privesc în tăcere, nimeni nu răspunde, toţi acei ochi lucind de febră în adîncul grotei, ca ochii de

pisică, apoi unul începe să rîdă, zice ca-n sînul lui Avram, don'căpitan, şi toţi se pun pe rîs ca puştii, şi căpitanul zice da un pic de rachiu nu v-ar place ? Şi toţi se opresc din rîs, întind mîinile în tăcere, îşi trec bidonul din mînă în mînă, un miros cald de rachiu se împrăştie în aerul îngheţat. Au reuşit să se tîrască pînă acolo de-a lungul gheţarului, dar nu mai au putere să se caţere pe coarda fixă, curaj băieţi, zice căpitanul, în curînd o să vie să vă ia de aici cu brancardele, eh, don'căpitan, zic răniţii, n-au ei timp de noi acuma, vînătorii noştri au treabă cu francezii, nu le arde lor de noi ăştia, acum, şi căpitanul zice cînd mă-ntorc vă mai aduc nişte rachiu, mulţumim, don'căpitan, şi răniţii se ridică în coate uitîndu-se după căpitan care se depărtează pe gheţar, apoi încep să strige don'căpitan ! don'căpitan ! strigă răniţii, şi căpitanul se întoarce, zice ce e, băieţi ? şi răniţii zic don'căpitan, fiţi atent la creasta aia, acolo dedesubt, şi căpitanul zice mulţumesc, ştiu, e un loc primejdios, mulţumesc, băieţi ! Şi abia a făcut o sută de paşi cînd, de sus, îi vine la ureche, prin ceaţă, un sunet de clopot, un sunet slab de clopot, e Calusia, se gîndeşte căpitanul, e Calusia, acolo sus în ceaţă, cu talanga lui atîrnată la gît, sunetul pare să coboare dintr-o înălţime îndepărtată, dar deodată căpitanul descoperă o

umbră clară acolo, în faţa lui, la cîţiva paşi, şi o voce îi spune bună seara don'căpitan, şi Calusia e acolo, în picioare, în faţa lui, cu mîinile încrucişate pe pioletul înfipt în gheţar, cu talanga atîrnată la gît.

Căpitanul îl priveşte în tăcere, îl priveşte fără să-i răspundă la salut, fixîndu-l ca şi cum nu l-ar vedea, şi prin umbra transparentă a lui Calusia vede gheţarul înfundîndu-se în ceaţă ca o corabie azurie, o corabie de sticlă, şi în negura albă trecînd tăcuţi nori negri împinşi de furtună. Căpitanul se uită la Calusia, şi apoi deodată zîmbeşte, ca şi cum abia atunci l-ar fi băgat de seamă, ca şi cum ochii lui l-ar fi văzut abia atunci. Ce faci aici, Calusia ? Calusia zîmbeşte, a dus un ordin căpitanului Cremese, acolo sus, zice el, arătînd spre Col d'Enclave, şi căpitanul zice a, ce mai face căpitanul Cremese ? şi Calusia zice sînt acolo sus agăţaţi pe creastă, e un loc primejdios, don'căpitan. Cei doi oameni stau un moment aşa, în picioare, unul în faţa celuilalt, pe gheţarul albastru străbătut de nori negri, zîmbesc privindu-se, îşi surîd sfioşi şi şovăielnici, şi căpitanul o ia în jos pe gheţar, urmat de Calusia, crampoanele de fier scot un scîrţîit tare şi dulce, merg încet, unul după altul, în tăcere,

(şi căpitanul simte în urma lui răsuflarea adîncă şi totuşi uşoară a lui Calusia, o, nu o răsuflare de om, ci o răsuflare mai adîncă, mai curată, ca răsuflarea unui animal, cu tot ce are ea adînc, îndepărtat, curat, răsuflarea unui animal cu tot ce are ea misterios, tainic, nevinovat, răsuflarea unui cîine, a unui cal, a unui catîr, răsuflarea unui animal [şi-acel sunet de talangă din cînd în cînd, acea bătaie de clopot, tristă, caldă :] şi răsuflarea aceea mişcă în pieptul căpitanului tot ceea ce e mai profund animalic în inimă, în viscerele unui om, tot ceea ce, într-un om, e mai puţin legat de întîmplările omeneşti, e mai puţin compromis de soarta lui omenească, mişcă tot ceea ce e mai corupt în inima unui om, tot ceea ce e mai intim legat de soarta de animal a omului, tot ceea ce trăieşte inconştient în inima omului [şi acel sunet de clopot, din cînd în cînd], tot ceea ce la om e mai îndepărtat de om, e mai potrivnic omului)

(ca două animale care adulmecă o urmă nevăzută, scrutînd aplecate vinele verzi ale gheţarului, spre acea corabie albastră care încet-încet, se afundă în norul alb al negurii)

şi cînd ajung în fundul gheţarului, trebuie să se întoarcă înapoi, să facă un ocol mare ca să evite o coroană înaltă de blocuri de gheaţă. Acum, coboară de-a lungul unei coaste de stînci fărîmicioase, care miros a peşte, şi după o scurtă bucată de drum încep să se fărîmiţeze sub dinţii crampoanelor, devin pămînt de morenă, un amestec de zăpadă, de noroi şi de bucăţi ascuţite de gheaţă. Apoi taie de-a curmezişul un troian abrupt de zăpadă, şi cei doi oameni trebuie să înainteze sprijinindu-se cu tot corpul de piolet, ca să nu fie tîrîţi de avalanşele care se formează sub picioarele lor. În cele din urmă zăpada devine tare, lucioasă, sonoră, ca o placă de granit, şi deodată aud vuietul rîului, acolo în fund, în strîmtoarea Glaciers, sub Valea Neagră. Se opresc să asculte acel glas, cînd un urlet izbucneşte pe neaşteptate chiar deasupra capetelor, proiectilele explodează în jurul lor acoperindu-i

de zăpadă şi noroi. Cei doi oameni se aşază pe zăpadă, strînşi unul într-altul, aşteptînd ca rafala să se îndepărteze, nu e altceva de făcut, nu se vede nici un adăpost, nici o stîncă, nici o cută de teren, schijele trec fîlfîind peste capul lor,

(proiectilele scot pe neaşteptate un urlet deznădăjduit, sfărîmîndu-se în nămeţi, ca un om care se aruncă urlînd prin fereastră pe asfaltul străzii)

după cîtva timp rafala se îndepărtează, flăcările galbene şi roşii ale exploziilor se caţără sus spre Col d'Enclave, pierzîndu-se în ceaţă, şi Calusia spune încet: „don'căpitan, don'căpitan", dar se întrerupe, şi tace, şi căpitanul stă aşezat acolo alături de el pe zăpadă, cu faţa mînjită toată de noroi, şi privirea îi luceşte opacă printre genele strălucind de gheaţă.

(Calusia tace, şi căpitanul simte că tăcerea aceasta e un cuvînt viu şi adînc, e ca şi cuvîntul rănitului de acolo de sus care zicea ca în vis „da da da" şi căpitanul simte că.)

Căpitanul o ia în jos pe troian şi Calusia îl urmează cu pasul lui tăcut (acel sunet de talangă, din cînd în cînd, acel sunet adînc), îl urmează cu respiraţia lui de cîine, uşoară şi curată, şi la un moment dat acolo jos, în faţa lor, răsună cîteva voci răguşite. Coboară printr-o căldare cu iarbă, presărată cu pete de zăpadă, şi ajung înaintea unui bordei, un fel de grajd, înfundat în pămînt.

O fîşie de lumină fumegoasă cade în iarbă prin deschizătura uşii. Căpitanul împinge uşa, intră: e un post de prim ajutor. Răniţii sînt întinşi pe un pat de paie, sub iesle. Aerul miroase a fîn, a paie ude şi a tinctură de iod. Un foc e aprins într-un colţ, între două pietre mari. Collina, locotenentul-medic al Batalionului Duca degli Abruzzi, e acolo aplecat sub o iesle, cu spatele întors spre uşă: înjură printre dinţi, încercînd să lege braţul unui rănit cu un şiret de bocanc. Un jet de sînge ţîşneşte deodată dintr-o arteră tăiată, inundă faţa rănitului, care îşi clatină capul şi zice *„ah, la vaca!"* Calusia îngenunche lîngă foc şi se-apucă să despice o bucată de lemn cu baioneta. Flacăra îi luminează faţa palidă şi aspră, scobindu-i două găuri întunecate în obraji. Ochii, sub pleoapele clare, au o strălucire ciudată, aproape argintie. Din cînd în cînd, pereţii grajdului tremură, se

aude aproape, departe, zgomotul surd al exploziilor, afară cineva strigă. „Purcù", spun rǎniţii privind spre uşă. Un soldat intră, sprijinit de un camarad, zice „Sfîntă Fecioară", se trînteşte lîngă foc, îşi scoate un bocanc, arată piciorul sfărîmat de o schijă, două degete îi atîrnă de o fîşie de piele. Începe să rîdă, zice „Sfîntă Fecioară", îşi suflă în mîini, zice „Sfînta Fecioară". Calusia se duce să aducă nişte vată dintr-un pachet de pe o ladă acoperită cu sticle, instrumente, vase de celuloid pline de sînge, toarnă pe tamponul de vată niţel spirt dintr-o sticlă, îngenunche să spele piciorul rănitului. *„Eh, pelandrùn"* [1] zice rănitul strîmbîndu-şi gura. *„Fa situ, balùrd :"* [2], zice Calusia. Locotenentul Collina se întoarce, întreabă „ce e ?", apoi se apropie, se apleacă asupra piciorului rupt, taie cele două degete cu un sunet sec de foarfecă. Sfîntă Fecioară, don'locotenent", zice rănitul, cu o pornire furioasă. *„Fa situ, crapù"* [3], zice Calusia bandajîndu-i piciorul cu o fîşie de pînză de in. Căpitanul a rămas în umbră, aşezat aproape de uşă şi se uită la mişcările lui Calusia, şi Calusia are faţa palidă şi aspră, ca şi cum toată suferinţa camaradului trecuse în trupul lui, în membrele lui. Mari picături de sudoare îi brobonesc fruntea, *„fa situ, balùrd"*, zice, şi închide pe jumătate ochii strîngînd buzele. Piciorul camaradului îl doare. *„Fa situ, crapù"*. Locotenentul Collina se întoarce, îl vede pe căpitan, se apropie de el, bună seara, căpitane, zice. E obosit, de ieri seară n-a avut un minut de răgaz, e îmbrăcat într-o bluză albă, mînjită toată de sînge, dacă te duci la Col de la Seigne ar trebui să-i spui lui Cattaneo să-mi trimită jos ceva medicamente, şireturile astea de cauciuc nu ţin, strîngi niţel şi se rup, trebuie să leg arterele cu şireturi de bocanci, nu e vesel de loc, ce zici ? Cei doi ofiţeri vorbesc încet, în grajdul călduţ.

1 „Hei, trîntore !" (în dialect).
2 „Lasă gura, nătărăule !" (în dialect).
3 „Lasă gura, dobitocule !" (în dialect).

Răniţii, întinşi pe aşternutul de paie al vacilor, sub iesle, se uită fix spre uşă, lampa atîrnată de o grindă a tavanului se leagănă, se aud aproape, departe, exploziile surde ale obuzelor, pereţii se zguduie, răniţii se uită spre uşă cu ochii lor ficşi, măriţi de febră. Prin uşa întredeschisă pătrunde o lumină murdară, poate a reflexului zăpezii, poate sînt zorile. Dacă nu-mi trimit ceva medicamente, ce pot să fac aici ? Am nevoie de feşe, de agrafe, de pense. Dacă mi-ar fi trimis măcar un preot. Că dacă merge aşa, o să fie nevoie mai curînd de un preot, decît de un medic, aici. Preoţii, zice căpitanul,

n-au sosit încă. Se pare că s-au oprit la Aosta. Aşteaptă vreme frumoasă. Adevărat ? zice Collina. În războiul trecut, ţi-aduci aminte ? erau mai mulţi preoţi decît medici. Da, zice căpitanul, dar în războiul ăsta, după cît se pare, preoţii nu folosesc la nimic. Păcat ! zice Collina rîzînd. Ei, da, e chiar păcat, zice căpitanul rîzînd. Vrei o ceaşcă de ceai cald ? zice Collina. Da, mulţumesc, zice căpitanul. Collina se ridică, se duce şi scotoceşte într-o raniţă agăţată de perete, toarnă dintr-un termos niţel ceai într-o cană de tablă, căpitanul bea cu poftă. Ţi-aş da un pic de rachiu dacă n-ar fi atît de puţin, zice Collina : mi-a mai rămas numai o jumătate de sticlă, n-am altceva ca să le dau băieţilor. O să ai mult de lucru în curînd, zice căpitanul, Edolo va ataca în zori. Da, ştiu, zice Collina, şi Batalionul Duca are ordin să fie gata. Cît e ceasul ? întreabă căpitanul. E aproape cinci, răspunde Collina. Trebuie să plec, zice căpitanul ridicîndu-se. Mai stai niţel, zice Collina, ce atîta grabă ? ţi-e frică, poate, să nu fugă francezii ? Nu pot, trebuie să plec. Cei doi ofiţeri îşi strîng mîinile, zîmbind, şi căpitanul pleacă urmat de Calusia, dar după cîţiva paşi se întoarce : Collina e acolo, în prag, cu bluza lui însîngerată, cu mîinile mînjite de sînge, cu fruntea pătată de sînge, şi lumina murdară a

dimineţii cade pe faţa lui murdară de nesomn şi de oboseală.

În faţa bordeiului e puţină iarbă, pe care răsăritul o vopseşte cu reflexe crude, cîţiva răniţi stau aşezaţi lîngă perete pe această iarbă albastră. Un vînător de munte străbate pajiştea, urmat de doi camarazi, ducînd un mort într-o pînză de cort, aruncat pe umeri ca un sac. Cînd ajunge sub coasta Lanchette, căpitanul vede ieşind din ceaţă, încet-încet, Batalionul Edolo, înghesuit pe povîrnişul îngust. În lumina incertă, soldaţii, care de departe par adormiţi sau morţi, se mişcă încet, ca şi cum s-ar elibera de legături invizibile : unii mănîncă, îşi duc mîncarea la gură cu gesturi leneşe, alţii, cu capul în jos, îşi înfăşoară moletierele în jurul pulpelor, cîţiva, cu raniţa între genunchi, îşi aranjează lucrurile, şi se aude zgomotul sec al închizătoarelor, clinchetul puştilor şi pioletelor, un vacarm dulce de glasuri şi de rîsete.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

ÎNTRE timp, ceaţa a căpătat o stranie transparenţă roză, ca de carne. Viscolul suflă încă pe creste, dar jos, în Valea Gheţarilor, se ridică un vînt rece, la început, care, încet-încet, se moaie şi încetează ; apoi începe să plouă şi ceaţa, uite că se destramă, leneşe pîrîuri curg prin văgăuni, pîrîitul des al ploii împrăştie un murmur uşor pe malurile ierboase, ceaţa fuge în fîşii răspîndindu-şi zdrenţele albe prin tufişurile de rododendroni, pe vîrfurile stîncilor, în ghimpii reţelelor franceze, care urcă pe zăpadă în sus, pe coastele înalte, ca nişte urme de păsări. Colonelul Lavizzari e acolo în picioare, în mijlocul văii adînci, cu faţa întoarsă spre răsăritul zilei.

— A, uite soarele ! zice Lavizzari.

Un uriaş trandafir gri se deschide în fumul alb al viscolului, acolo sus, în spatele muntelui Léchaud.

— Aşteptăm soarele, îi spune Lavizzari căpitanului. Cu ceaţa asta afurisită nu mai reuşesc să mă orientez. Dacă nu greşesc, trebuie să ne găsim în spatele coastei Lanchette.

Căpitanul desface harta şi urmăreşte cu degetul curbele de nivel :

— Nu încape îndoială, zice, cel din faţă nu poate fi decît povîrnişul Bellaval.

— Unde dracu s-o fi dus să crape compania lui Covi ? zice Lavizzari. Am trimis-o dincolo de rîu să-mi protejeze flancul şi încă nu se vede.

Între timp ceaţa s-a ridicat formînd deasupra văii un acoperiş înalt, pe care soarele îl străpunge.

(Soarele prin ceaţă, rotund, alb, fix, ca un ochi fără gene.)

Deasupra acelui acoperiş e un bubuit continuu, sînt bateriile franceze din Col des Fours care bat fără încetare în Col de la Seigne. Obuzele trec foarte sus, cu un şuier subţire de diamant pe sticlă. Col de la Seigne, înfăşurat în albul incendiu al viscolului, care fumegă pe întregul arc de granit şi de gheaţă dintre Tête d'Enclave şi Mont Léchaud, se luminează de fulgere galbene, acoperişul de ceaţă se destramă într-o clipă, piramidele albastre se prăbuşesc

în abisuri verzi. Tunurile de munte ale Grupului Bergamo, în poziţie pe creasta lui Col de la Seigne, trag şi ele cu turbare, loviturile cad în faţa lui Ville des Glaciers, ridicînd arteziene de iarbă şi de pămînt. Una cîte una, toate bateriile franceze răspîndite între Col d'Oueillon, şi Col d'Enclave se trezesc, latră, aşa cum fac cîinii, noaptea, la ţară, la ecoul îndepărtat al unui lătrat. Se cheamă, îşi răspund, şi deodată şi mortierele din tranşeele îngropate dincolo de Seloge deschid şi ele focul.

(Bombele cad în mijlocul soldaţilor din Edolo, fîlfîind şi ţipînd răguşit ca nişte grase gîşte înfuriate.)

— Locul ăsta nu-mi place, zice Lavizzari. Sîntem prea descoperiţi.

Din fericire, terenul e moale, noroios, schijele obuzelor se înfig în pămîntul cleios, oamenii, aşezaţi pe iarbă, stau nemişcaţi şi tăcuţi, cîte un rănit strigă : *ah, la vaca !*, clocotul rîului creşte şi scade, în bubuitul neîntrerupt al artileriei.

— Aş vrea să ştiu unde dracu a pierit blestematul de Covi, zice Lavizzari.

— Uite-l acolo, zice căpitanul, arătînd casele din Les Mottes. Pe pajişti, de cealaltă parte a

rîului, unde asprele flancuri ale muntelui se înfundă în pămîntul moale, ridicînd o unduire lentă de spinări ierboase, presărate cu stînci şi cu tufe de rododendroni, se văd soldaţii din compania 51 mergînd aplecaţi, în lanţ. Din cînd în cînd, pocnetul unui Lebel găureşte vuietul exploziilor cu sunetul unui obiect de sticlă care se sparge într-un tren în plină viteză. Cînd oamenii lui Covi ajung la casele din Les Mottes, o mitralieră franceză începe să ţăcăne, la început rar, îndepărtat, într-un şir de bufnituri moi, calde, aderente la curbele peisajului, la golfurile verzi ale văii, apoi, după o pauză foarte scurtă, pe neaşteptate, ascuţite şi dese, asemănătoare ţîrîiturilor unui greier sub bolta sonoră de amiază a unei furtuni de vară, apoi dintr-o dată, seci, precise, atît de străine acum peisajului, formei obiectelor, încît par nişte sunete abstracte, fără corp.

Vînătorii de munte din Edolo, aşezaţi unul lîngă altul pe povîrniş, stau toţi cu ochii spre camarazii lor dintr-a 51-a care înaintează de cealaltă parte a rîului. Respiraţia Batalionului e lentă, adîncă, puţin răguşită. Din cînd în cînd se ridică un glas, şi e mai mult un strigăt decît un glas, e o rechemare, un gest de eliberare. Vaietele răniţilor se topesc în această răsuflare lentă, adîncă, puţin răguşită. Oamenii lui Covi sînt

acum aproape de jandarmerie, merg aplecați, se aruncă la pămînt, se ridică, aleargă, se risipesc sub rafale, se adună ceva mai încolo, într-o cută a terenului, se avîntă din nou desfășurîndu-se în evantai și, deodată, bateriile de la Pointe de Mya se năpustesc asupra caselor din Les Mottes ; într-un nor de praf și de moloz, grupuri de soldați, alergînd și agitînd brațele prin mica piață din fața jandarmeriei, se lipesc de pămînt de-a lungul pereților, nenorocire, zice Lavizzari, mi-i omoară pe toți, și unul cîte unul se ridică, aleargă aplecați pe pajiște, între înaltele arteziene negre ale obuzelor,

(aceste enorme sepii care țîșnesc din pajiște, ca dintr-o adîncă apă verde, se leagănă în aer, împroșcînd în jur cerneala lor neagră)

se descurcă bine băieții, zice Lavizzari, urmărind cu satisfacție mișcările băieților lui care aleargă aplecați în sus și-n jos pe spinările ondulate ale terenului, se răspîndesc sub rafale, și din cînd în cînd se opresc, aruncînd ochii în jur și făcîndu-și semne cu mîna. Se văd răniți tîrîndu-se în patru labe pe iarbă, la adăpostul unei stînci, micile țîșnituri ale gloanțelor ridică țărîna în jurul lor, cum fac stropii mari ai furtunii pe un

drum prăfuit ; și Lavizzari se întoarce strigînd : „Pasini !"

Locotenentul Pasini, care comandă a 52-a, stă pe iarbă între oamenii lui ; se ridică, zice da, domnule colonel, cu un aer năuc, ca și cum habar n-avea despre ce e vorba ; e rîndul tău, Pasini, îi spune Lavizzari, și Pasini răspunde da, cu gura lui largă de femeie, și parcă într-adevăr nu-și amintește despre ce e vorba, așa cum nu-și amintise că e rîndul lui acum, e rîndul lui să se ducă să ocupe contrafortul acela de-acolo, din față și să coboare apoi spre Les Tufs, și zice ce trebuie să fac, domnule colonel ? Și Lavizzari începe să rîdă, zice : contrafortul Bellaval, băiete, vrei să mă duc eu să-l iau și să ți-l aduc aici ? Atunci, Pasini începe să rîdă cu gura lui largă de femeie, zice da, domnule colonel, și se întoarce spre oamenii lui, ce mai așteptați acolo ? zice, hai, drepți ! să mergem, ați adormit cu toții, marmote nenorocite ? Și pleacă astfel, în fruntea companiei lui și întoarce capul din cînd în cînd să le spună marmote murdare și nenorocite și soldații rîd întorcîndu-se să-și vadă camarazii rămași în vale cu don' colonel, și rîzînd, chemîndu-se unii pe alții, strigînd *„ah ! la vaca !"*, trec peste marginea coastei Lanchette, încep să coboare de-a lungul pantei și numaidecît

gîştele grase ale bombelor încep să fîlfîie ici şi colo printre picioarele lor, scoţînd ţipete răguşite şi acoperindu-i cu pămînt. Pasini merge în faţă de tot, se întoarce din cînd în cînd să-i privească pe tinerii lui ofiţeri (e prima oară cînd intră în foc, sînt încă nişte băieţandri, merg încet, puţin aplecaţi, dar Lavizzari se pricepe şi vede că merg bine, că nu li-e frică, „e o companie mare şi frumoasă a 52-a", îi spune căpitanului), se întoarce din cînd în cînd, Pasini, ca să-i vadă pe tinerii lui ofiţeri, Fogliaresi, jos la stînga, spre malul rîului, Bonardi în mijloc, Sala la dreapta, sus, cu mitraliorii lui, şi Lavizzari zice un băiat de ispravă, Pasini. Francezii, îngropaţi pe panta din faţă, în cele opt mici forturi de beton cu acoperişuri de tablă ondulată, încep să tragă turbat cu Lebelurile şi puştile mitraliere, un vînător de munte cade cu faţa în iarbă, cade şi vînătorul de munte Bonomelli cu faţa în iarbă, încearcă să se ridice, scoate un strigăt, cheamă „Giuvanini !", cade iar cu faţa în iarbă, şi francezii de acolo din faţă trag cu turbare, ţevile puştilor mitraliere ies din găuri aproape la nivelul pămîntului, se vede iarba retezată zburînd, dar vînătorii de munte din a 52-a continuă să coboare de-a lungul văii, se caţără pe coasta din faţă, au ajuns sus, au ajuns

sus şi Lavizzari zice „se descurcă bine, marmotele".

Şi iată, tocmai cînd ajung să se agaţe pe buza contrafortului, cînd încep să-l depăşească, întîi cu capul, apoi cu coatele, cu umerii, pe fundalul cerului scund şi al acoperişului alb de ceaţă, iată-i că se aruncă la pămînt, şi rămîn acolo, cu faţa în iarbă, şi nu mai mişcă, şi nu se mai ştie ce vor să facă, ce aşteaptă, dar Lavizzari zice : „sînt în faţa sîrmei ghimpate". Se văd oamenii lui Bonardi şi ai lui Sala culcaţi la pămînt, acolo, sus, chiar pe marginea coastei, şi în faţa lor, puţin mai jos, pieziş, cele opt forturi mici franceze, la cincizeci de metri unul de altul. Cupolele de tinichea sînt aproape la nivelul pămîntului, în spatele broderiei de sîrmă ghimpată de culoare ruginie. Cîteva grenade cad printre oamenii lui Pasini, acolo sus, şi Lavizzari zice încet „sus, înainte, Pasini, înainte, Pasini", cu o voce blîndă, afectuoasă, ca şi cum ar vorbi cu copilul lui, cu cîinele lui, cu calul lui, „sus, Pasini, haide Pasini", şi Pasini se ridică, oamenii lui se ridică, se mişcă alergînd, se opresc, şi iar încep să fugă, „sus, Pasini", zice Lavizzari încet, şi oamenii dintr-a 52-a se opresc, unii încearcă să se tîrască pe sub sîrma ghimpată, alţii să treacă peste ea, alţii rămîn

încurcați, zbătîndu-se în mijlocul ghimpilor de fier, alții găsesc o spărtură, năvălesc asupra primului fort, se vede pămîntul țîșnind sub picioarele lor, primul fort e cucerit, și al doilea, și al treilea, francezii ies aplecați cu mîinile sus, și Lavizzari zice încet, cu vocea lui duioasă și blîndă, „nu te opri, Pasini, haide, mai sus". Și vînătorii de munte se aruncă asupra celui de-al patrulea fort și deodată se opresc, se aruncă la pămînt, sub rafalele turbate care cosesc iarba, și Lavizzari zice încet „nu, băieți, nu", dar Pasini

(continuă să coboare de-a lungul contrafortului, încet-încet, urmat de vreo douăzeci de oameni)

și Lavizzari zice încet „nu, Pasini, pentru Dumnezeu, nu așa, or să te ucidă", dar Pasini continuă să coboare încet, foarte încet, și deodată un francez iese din al patrulea fort, e un ofițer, mic, slab, cu o pușcă mitralieră în brațe. Pasini se oprește, sînt la vreo cincizeci de pași unul în fața altuia, Pasini mai sus, francezul ceva mai jos, și ofițerul francez e singur, are basca trasă pe un ochi, și stă acolo, în picioare, foarte palid, cu pușca mitralieră în brațe, așteptînd, și Pasini îl privește fix,

(„nu, Pasini, nu, așa or să te ucidă", zice Lavizzari încet, cu glasul lui blînd și duios)

și Pasini îl privește fix, i se vede gura largă de femeie deschizîndu-se pe fața palidă. Deodată, ofițerul francez ridică încet pușca mitralieră, și Pasini îl privește ca și cum n-ar ști despre ce e vorba, ca și cînd n-ar ști ce trebuie să facă

(ofițerul francez ridică încet pușca mitralieră și trage)

și Pasini merge în întîmpinarea lui încet, foarte încet, celălalt trage, și doi oameni din spatele lui Pasini cad cu fața în iarbă, și Pasini merge în întîmpinarea lui încet-încet, privindu-l fix, și în cele din urmă un vînător de munte din spatele lui Pasini ridică pușca, trage, ofițerul francez se clatină, dar tot mai trage, și încă un soldat cade cu fața în iarbă, și atunci ofițerul francez se lasă în genunchi și trage, și cade cu fața în iarbă, îl chema Jean de Gastex. Locotenentul de Gastex.

(Și Lavizzari zice încet, ca și cum ar vorbi cu copilul lui, cu cîinele

lui, cu calul lui: „da, aşa, bravo, francezule, aşa!“)

Patru francezi ies din fort, şi unul dintre ei se apleacă peste ofiţer, spune plîngînd *„il est mort, il est mort“* [1] şi Pasini e acolo, în picioare, se uită la ofiţerul mort, se uită la vînătorii de munte morţi, şi deschide gura lui largă de femeie şi zice: „să mergem, băieţi“. Înăuntrul fortului, un soldat francez în genunchi, cu faţa la perete, altul în picioare, cu cotul rezemat de meterez, şi nu se întoarce, nu se mişcă. Prizonierii se îndreaptă spre marginea povîrnişului, întorcîndu-se din cînd în cînd, şi la un moment dat, un vînător de munte din spatele lui Lavizzari începe să strige: „don' colonel, don' colonel“, arătînd în sus, spre dreapta, şi căpitanul spune: „Domnule colonel, uitaţi-vă acolo, pe înălţime“.

În vîrful coastei care coboară spre Les Tufs se văd căşti franceze şi ţevi de puşti care ies din pămînt, poate vreo sută; strigă ca şi cum ar cere ajutor, şi alţi francezi sosesc în grupuri să le vină în ajutor, se înfundă şi ei în pămînt, şi încep cu toţii să strige şi să tragă, şi Lavizzari zice:

[1] A murit, a murit (fr.).

— Trebuie trimis un curier să-l anunţe pe Pasini să se oprească; dacă înaintează, o să-l atace din spate.

— Da, zice căpitanul.

— De cei de sus mă ocup eu, adaugă Lavizzari şi întorcîndu-se, îl vede pe căpitan care, sărind peste marginea crestei, se aruncă pe celălalt povîrniş şi Lavizzari îi strigă: Căpitane, pentru Dumnezeu, căpitane! şi căpitanul continuă să coboare, ca şi cum n-ar fi auzit vocea colonelului, nici nu-şi întoarce capul măcar, coboară printre scurtele împroşcături ale gloanţelor, rafalele unei mitraliere îi cosesc iarba sub picioare. Căpitane, pentru Dumnezeu, căpitane! dar căpitanul a şi ajuns în fundul vîlcelei, acum păşeşte încet, se vede ţărîna sărindu-i de sub bocanci, şi la un moment dat căpitanul aude în spate un sunet de talangă. E o vacă, desigur, se gîndeşte. Gloanţele mitralierei îi zboară pe lîngă tîmple cu un plesnet sec, ca plesnetul unei palme peste o ureche. E fără îndoială o vacă, se gîndeşte, şi o ciudată paloare îi coboară pe faţă. Cu siguranţă, e o vacă, se gîndeşte, auzind din nou sunetul de talangă, dar mai aproape, mai adînc. O vacă părăsită, se gîndeşte; cînd o voce din spatele lui zice „don' căpitan“ şi e vocea lui Calusia, o voce dulce, afectuoasă, puţin răguşită, o voce umilă, sfioasă, plină de pudoare

și de neliniște. Căpitanul ar vrea să se întoarcă, ar vrea să strige „pleacă de-aici“, dar Calusia îi spune „don' căpitan“, și căpitanul se întoarce, îi strigă: „cară-te repede!“ și în acea clipă fața căpitanului e plină de ură, de teamă, de durere,

(ca figura unui om care se revoltă împotriva unui cîine care l-a mușcat)

„cară-te repede!“ îi strigă. Dar Calusia îl apucă de braț, zicînd „don' căpitan“, și căpitanul se întoarce, ridicînd pumnul și-l izbește în față cu toată puterea, și Calusia cade la pămînt scoțînd un strigăt, și e ceva îngrozitor cînd un om strigă astfel, cînd un om strigă așa, ca un animal. Cade în genunchi, în iarbă, și pare o vacă, cu clopotul la gît, care se bălăngăne și scoate un sunet trist și adînc, în genunchi, în iarbă, uitîndu-se la căpitan care se depărtează sub foc, se cațără sus pe povîrnișul din față (și francezii, de sus, se apleacă din tranșee ca să tragă în el, strigînd *cré nom de Dieu, ce cochon d'Italien, ce macaroni*[1], ca să tragă în el, în căpitanul ăsta care pășește încet sub gloanțe), în genunchi, în

[1] Ei fir-ar să fie porcul acela de italian, macaronarul acela (fr.).

iarbă, ca o vacă, cu clopotul lui atîrnat de gît, cu ceva strălucitor, misterios, în ochi, și clopotul se leagănă scoțînd un sunet trist și adînc, ceva strălucitor, misterios, în ochi, *nom de Dieu, ce macaroni, ce cochon d'Italien, il a du crâne, nom de Dieu,*[1] *ce macaroni, ce cochon d'Italien,* ceva strălucitor, misterios, în ochi, și animalele sînt smintite, animalele sînt nebune, don' căpitan, don' căpitan.

[1] Ei fir-ar să fie, porcul acela de italian, are curaj, fir-ar să fie... (fr.).

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

LUNGIT în noroi, în ploaie, alături de Pasini, pe contrafortul Bellaval, căpitanul se uită în josul rîului, în timp ce Pasini, mulţumit — da, cu adevărat mulţumit — zice mişcîndu-şi gura lui mare de femeie, că nenorociţii ăia de francezi se ţin bine şi ei, iar căpitanul priveşte tăcut în josul rîului, unde vînătorii lui Covi aleargă încovoiaţi sub rafalele de mitralieră ; se trage din Seloge, se trage din Ville des Glaciers, se trage din Tufs, şi Pasini le strigă oamenilor lui „jos capul, dobitocule !" însă toţi se ridică pe coate şi se uită în vale la camarazii dintr-a 51-a, care aleargă aplecaţi spre malul rîului, grup după grup, unul în spatele altuia, ca tot atîtea pîrîuri prin iarbă.

Chiar sub ferma din Montagnons Longe se află o podişcă de lemn aruncată peste torentul spumegînd al Gheţarilor, şi francezii ştiu că e imposibil să se treacă prin vad acest torent în spume, aşa că au lăsat anume podişca neatinsă

(nu era mare lucru s-o arunce în aer), spre a-i obliga pe vînătorii de munte italieni să treacă pe acolo, dacă ţin să ajungă la cealaltă parte a rîului sau să atace Ville des Glaciers dinspre fundul văii. Aşa că francezii au îndreptat o mitralieră asupra podeţului, dar soldaţii lui Covi aleargă încovoiaţi spre malul rîului, iar mitraliera franceză face *cioc-cioc-cioc,* pare o găină prin iarbă care umblă rîcîind şi face *cioc-cioc-cioc,* şi ciuguleşte viermişori albi şi scurmă, şi face *cioc-cioc-cioc.* Din cînd în cînd, cîte un soldat cade în genunchi, şi camarazii îl tîrăsc de picioare ca să nu-i ciugulească ochii găina, blestemata aceea de găină care rîcîie prin iarbă şi face *cioc-cioc-cioc,* şi deodată cade un alt soldat în genunchi, în mijlocul podeţului, se sprijină cu mîinile de bîrnele de lemn, şi găina îi sare în spinare, bate din aripi pe lîngă el şi face *cioc-cioc-cioc,* ciugulind furioasă din stîncă. „Jos capul, dobitocule !" răcneşte Pasini, dar toţi se ridică pe coate ca să privească spre rîu, şi mestecă în tăcere şi rămîn locului, liniştiţi, sub rafalele de mitralieră, de parcă ar fi tolăniţi pe iarbă, lîngă vaci, acasă la ei, sus, în văile lor bergameze. Au găsit în forturile franceze o grămadă din bunătăţile lui Dumnezeu — pîine, biscuiţi, borcane de cafea şi de zahăr, cutii de carne, de ton, de sardele, tablete de

„Chocolat Réveillon", pungi cu piper pisat (și sticle de vin, sticle de Amer Picon, sticle de Dubonnet) și acum mestecă în tăcere, și din cînd în cînd cîte unul strănută, face *hapciu!* și toți rîd de el, fiindcă și-a băgat nasul într-o pungă cu piper. Nu mîncaseră de alaltăieri, și acum mestecă în tăcere, umplîndu-și gurile cu o amestecătură de ton, pîine, sardele, ciocolată, și din cînd în cînd înalță capetele, se uită la domnul locotenent Pasini și rîd între ei făcînd *hapciu!*

Pasini stă culcat în noroi alături de căpitan și zice că Enclave nu trebuie pierdut din ochi, francezii pot să ne cadă în spate dintr-un moment într-altul. Sub Enclave, se află Batalionul Duca, zice căpitanul. Bateriile franceze din Col des Fours și din Col d'Enclave bat neîncetat pajiștile, nămeții, stîncile, mortierele tună asurzitor în văi, rafalele de mitralieră mătură contrafortul din Bellaval. „Jos capul, dobitocule!" răcnește Pasini, dar toți se ridică pe coate și ciulesc urechile. Trebuie să fie vreun rănit acolo, domnule locotenent, sigur, e un rănit acolo jos. Un brancardier își dă drumul și lunecă încet-încet, de-a lungul povîrnișului noroios, dar se întoarce numaidecît, zice nu se poate, don' locotement, și atunci vînătorul de munte Cadei zice mă duc eu, don' locotenent, și se lasă încet-încet,

de-a lungul povîrnișului noroios, apoi se oprește, rămîne culcat, și blestemata de găină îi ciugulește ceafa făcînd *cioc-cioc-cioc.*

Mă duc eu, don' locotenent, zice caporalul Bertocchi, dar caporalul Martinelli, gelos pe Bertocchi, care a găsit într-unul din forturile franceze o sticlă de coniac, și acum e roșu ca focul la față și nădușit, zice ba mă duc eu, însă Bertocchi zice *fa situ, balùrd,* iar Martinelli spune îți crăp capul, vită-ncălțată, și se și face că se ridică la el, dar Bertocchi îi dă un brînci, Martinelli e la pămînt, Bertocchi îi zice du-te de te culcă, *balùrd,* dar Martinelli îl apucă de un picior, mușcîndu-l deasupra genunchiului, și Bertocchi îl trage de păr, și înlănțuiți așa, se rostogolesc amîndoi prin noroi. Pasini trage o *porca d'una vaca porca,* și atunci Bertocchi reușește să se elibereze, zice mă duc eu don' locotenent și se lasă să lunece încet-încet de-a lungul povîrnișului noroios

(don' căpitan, don' căpitan, zice Calusia apucîndu-l de braț, și căpitanul se întoarce, răcnește la el „cară-te repede!" și ridică pumnul și-l izbește în față cu toată puterea și Calusia se prăbușește strigînd, și e un lucru îngrozitor

cînd un om strigă așa, cînd un om strigă așa ca un animal. Calusia se prăbușește în genunchi, în iarbă, cu clopotul atîrnat de gît, clopotul scoate un sunet trist și adînc, și e ceva luminos, ceva tainic în ochii lui, iar căpitanul aude deodată, jos, vaietele rănitului și se ridică strigînd)

„e Calusia“, strigă, și se pregătește să coboare după caporalul Bertocchi, dar Pasini îl apucă de braț, căscînd gura lui largă de femeie, și zice cu vocea scăzută „domnule căpitan“. O clipă, căpitanul i se uită drept în ochi, fix, cu o privire stranie, opacă, apoi repetă încet „e Calusia“, și între timp caporalul Bertocchi a ajuns lîngă rănit, și Pasini îi strigă „din ce pluton e?“ și Bertocchi, de jos, saltă capul, „e Bernardi din plutonul trei, don' locotenent“, și soldații se ridică în coate privindu-și camaradul rănit și își spun între ei „e vaca aia de Bernardi“, și așa, căpitanul, culcat pe iarbă alături de Pasini, ascultă vaietele lui Bernardi, glasul răgușit al lui Bertocchi și găina care face *cioc-cioc-cioc*, ciugulind din ceafa lui Cadei, căzut în noroi

(cînd erau copii la Borgosesia se dădeau cu patinele pe gheața de la Lama del Gallo, sub podul din Aranco. În locul acela Sesia formează un lac între malurile de arbori, și Lama del Gallo e, în timpul verii, ca un lac frumos, adînc și plin de umbră, dar iarna îngheață în întregime, și copiii cînd ieșeau de la școală se duceau să se dea cu patinele pe Lama del Gallo, haite de cîini alergau după ei, pe gheață, lătrînd, și într-o zi gheața se rupse, un copil căzu în copcă și rămase agățat de marginea spărturii. Toți tovarășii lui o luaseră la fugă de frică, însă un cîine îl înșfăcă de o mînă, și băiatului îi era frică, vedea ațintiți asupră-i ochii injectați ai cîinelui, și cîinele nu-i dădea drumul din gură, îl apucase de braț și încerca din răsputeri să-l tragă afară din copcă, și pînă la urmă băiatul izbuti să se sprijine cu un cot de marginea gheții, și astfel cîinele îl ajută să se tragă afară din gaură, dar băiatul, abia scăpat de pri-

mejdie, luă o bucată de lemn și pocni în cap cîinele, și-l pocni mereu pînă-i crăpă țeasta, și cîinele muribund, prăbușit pe gheață cu fruntea crăpată, se uita țintă la copil cu ochii lui roșii, zicînd „don' căpitan" și nu voia să-i dea drumul. Clopotul atîrnat de gît se bălăbănea cu un sunet trist și adînc, și căpitanul simte acum o durere vie pătrunzîndu-i în piept, o rușine, o remușcare, o durere vie pătrunzîndu-i în piept)

și căpitanul se ridică, pornește în jos pe popovîrniș, și nu se întoarce la chemarea lui Pasini, ci continuă să coboare încet, uitîndu-se în toate părțile, căutîndu-l din ochi pe Calusia, strigînd Calusiaaaa ! Calusiaaaa ! și poate Calusia e rănit, întins cu fața în iarbă, găina îl ciugulește de bocanci, îl ciugulește de ceafă, îl ciugulește de urechi, făcînd *cioc-cioc-cioc*. Și uite, la cîțiva pași, în fața lui, ofițerul francez, îl chema Jean de Gastex, Lieutenant Jean de Gastex, răsturnat în noroi, e mic, slab, are o cută adîncă între ochi, și o expresie intensă, preocupată, pe fața foarte palidă. Căpitanul se așază lîngă ofițerul mort, îi înalță capul, un cap tare și greu,

i-l sprijină pe genunchi, și simte o durere vie pătrunzîndu-i în piept, Calusiaaaa ! Calusiaaaa ! ploaia îi spală fața și mîinile, și el ascultă, dacă nu cumva, prin plescăitul mărunt al ploii, va auzi un strigăt, un geamăt, un dangăt de clopot, Calusiaaaa ! Calusiaaaa ! și în același timp, încet-încet, mîngîie obrazul mortului, îl șterge la gură cu batista.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

AŞEZAŢI într-o groapă, ca într-o cochilie, colonelul Lavizzari şi maiorul Zanelli privesc în sus spre Batalionul Tirana, care se înşiruie în ceaţă, pe povîrnişul Lanchette, printre copacii mari, albi şi negri, ai obuzelor, printre acei copaci surprinzători, cu frunze sclipitoare, de sticlă, ce cad de îndată împrejur zuruind (aşa fac frunzele arborilor în vîntul toamnei), şi Lavizzari zice noroc că francezii trag orbeşte, dacă se risipeşte ceaţa, îi omoară pe toţi. Zanelli se uită la vînătorii maiorului Loffredo, care coboară aplecaţi spre valea Bellaval şi zice straşnic Batalion Tirana, şi Lavizzari, cu glasul lui lent şi blînd, zice, da, straşnic batalion, dar ar trebui să trimită jos şi niţică artilerie dacă vor să fie luat Fortul Seloge, ce vrei să facă două batalioane, fără artilerie ? Ei nu, fără artilerie, sigur că nu pui mîna pe fort, zice Zanelli. Şi atunci ? zice Lavizzari, atunci ştii ce-i de făcut ? Trebuie luat fără artilerie. Trebuie să-nvăţăm să ne lip-

sim de atîtea lucruri în războiul ăsta ! De preoţi, bunăoară. Poţi să-mi spui de ce nu mi-au trimis pînă acum preotul ? Cum vrei să pun mîna pe Fortul Seloge fără preot ?

Asta mă tot întreb şi eu de ieri-dimineaţă, spune Zanelli zîmbind. Zanelli are o faţă palidă şi închisă, îndulcită de o barbă încărunţită, şi ochii mari, întunecaţi, adînci, ochii unui cîine de vînătoare, chiar ca ochii unui copoi. Un fel plăcut de a se purta, vocea gravă, gestul lui binevoitor de a-şi înclina capul cînd stă de vorbă cu cineva. E instructor la Şcoala de alpinism din Aosta, însă acum trebuie să facă pe ofiţerul de legătură al diviziei, şi meseria asta nu-l prinde, nu, chiar că nu-l prinde meseria asta, ştie toată lumea că meseria asta de lux nu-l prinde. Aşa se face că Lavizzari se distrează luîndu-l peste picior cu povestea asta despre artilerie, despre preot, şi despre atîtea lucruri de care trebuie să înveţi să te lipseşti în războiul ăsta : „ar trebui să le spui, la Divizie. Anumite lucruri, un bun ofiţer de legătură trebuie să aibă curajul să i le spună domnului general".

— Cine ştie cînd l-oi vedea pe general ? Te înşeli dacă-ţi închipui că mă întorc astă-seară la comandament, zice Zanelli strîngîndu-şi în mînă bărbuţa. Pînă nu se termină acţiunea, rămîn aici.

— Îmi pare rău, zice Lavizzari cu asprime, încruntînd sprîncenele, dar n-am nevoie de tine aici. Nu e locul tău aici. Ce cred domnii ăia de la Divizie, că mă mulţumesc cu un ofiţer de legătură? Mie îmi trebuie artilerie şi preot. De altceva, n-am nevoie.

Zanelli îşi apleacă fruntea înainte, o umbră de tristeţe îi umple ochii, ochii lui de copoi, şi ar vrea să spună că, da, tocmai ar vrea să spună că, şi-şi strînge în mînă bărbuţa, care sclipeşte de picături de apă, ca s-o stoarcă de ploaie, ar vrea să spună că, dar îl apucă rîsul, iar Lavizzari începe şi el să rîdă, şi Zanelli strînge din ochi, se uită de jos în sus la colonelul Lavizzari şi zice cu durere în glas:

— Ştii, îmi pare rău, zău îmi pare rău că l-au trimis pe Loffredo să atace Seloge.

— Ce ţi-a venit acum cu Loffredo? zice Lavizzari.

— Cum, nu ştii? Tirana a primit ordin să treacă peste Edolo, şi mîine de dimineaţă să atace Seloge.

— Nu vorbi prostii, zice Lavizzari întunecîndu-se la faţă. Tirana serveşte drept sprijin pentru Edolo. Atacul eu îl dau.

— Se vede că nu ştii cum stau lucrurile. Nu ţi-au spus nimic ca să nu te umilească, zice Zanelli storcîndu-şi bărbuţa ca pe un burete.

— Dar ce-şi închipuie, domnii ăia, că m-am zbătut atîta ca pînă la urmă să mi-o ia înainte Tirana?

— Crezi, zice Zanelli, că la Divizie nu se ştie că tu, fără preot, nu eşti bun de nimic?

— A, aşa cred ei? şuieră Lavizzari: şi deschide gura ca să spună că, ca să spună că anumite lucruri, ca să spună că, la urma urmei, lui, dar îl apucă rîsul şi, chiar în acel moment, ridicînd privirile, colonelul Lavizzari şi maiorul Zanelli văd venind către ei un ofiţer totuna de noroi, e căpitanul, îl recunosc, da, e căpitanul, şi le e teamă să nu fie cumva rănit, chiar umblă de parcă ar fi rănit, încet, cu capul în jos, împiedecîndu-se de puştile, de sacii de munte împrăştiaţi pe pantă, de picioarele soldaţilor lungiţi pe pămînt.

Ajuns la cîţiva paşi de Lavizzari şi de Zanelli, căpitanul ridică fruntea, zîmbeşte, iar zîmbetul lui e atît de straniu, încît Zanelli se tulbură cu totul, fără să ştie de ce. Nu, se gîndeşte, nu-i rănit, un rănit nu zîmbeşte aşa, şi întoarce capul în altă parte, spre prizonierii francezi aşezaţi în noroi. Vînătorii de munte îi cercetează pe prizonieri cu ochii lor blajini, cu ochii lor mari şi rotunzi *'sti Frances de la Madona*[1], rî-

[1] Francezii ăştia ai Fecioarei.

zînd stingheriţi între ei, de parcă le-ar fi ruşine că nu le pot oferi nimic bieţilor băieţi, nici măcar o bucată de pîine, nici măcar o gură de rachiu, maica măsii de treabă. Glasul lui Lavizzari şi al căpitanului ajung pînă la urechile lui Zanelli cînd ridicate, cînd scăzute, legănîndu-se ca şi cum ar bate un vînt puternic, a 52-a a avut, din fericire, puţine pierderi, s-au descurcat bine băieţii, trebuie să rămînă însă cu ochii deschişi, să nu se dea somnului, am trimis să i se comunice lui Pasini, da, mulţumesc, căpitane. Dacă vreţi, urc la Cremese. Nu, mulţumesc, spune-i colonelului Fassi să-mi trimită un radio, al meu nu funcţionează, i s-au descărcat acumulatorii, nu pot să fac minuni da, într-adevăr, cu Loffredo mă văd, spune-i colonelului că maiorul Zanelli se-ntoarce astă-seară sus, la Cremese, că dinspre partea aceea sînt liniştit, ştiu, mulţumesc, căpitane. Şi Lavizzari se întoarce către Zanelli, îl ia de braţ spunîndu-i atunci ne-am înţeles, şi Zanelli arată cu capul spre căpitan, însă Lavizzari face semn că nu, şi atunci Zanelli se ridică, îi strînge mîna lui Lavizzari, îi spune ne-am înţeles, urc la Cremese, dacă ai nevoie de mine ştii unde mă găseşti. O să vezi că totul o să meargă bine, zice Lavizzari, apoi se întoarce spre căpitan, îi strînge mîna în linişte, fixîndu-l cu privirea lui plăcută şi severă,

(şi cînd trec pe lîngă grupul de prizonieri, căpitanul se opreşte, şi prizonierii se scoală în picioare, *oui, mon capitaine,* alţii rămîn întinşi pe pămînt, sînt răniţi, hai, căpitane, zice maiorul Zanelli, încep să vorbească toţi deodată, *et qu'ils en ont assez, et qu'ils ont fait leur devoir, ce n'est pas de ma faute, je m'apelle Frison Roche, garçon de café à Lyon, non, mon capitaine, je suis de Bourg Saint Maurice. Ce n'est pas vrai que les Allemands sont entrés à Paris, ce n'est qu'une blague, c'est la propagande allemande qui raconte ça. Moi je m'en fous. Je m'apelle François Blanc. Oui, mon capitaine, Jean Gauchet Mauroz. Oui, mon capitaine, je suis blessé mon capitaine. Je suis de Beaufort. Et moi de Bourg Saint Maurice, et moi de Chemonix, et moi de Sainte Foy. Oui, mon capitaine. Nous sommes tous savoyards. 80-ième Batallion Alpin de Forteresse, 80-ième B.A.F. Oui, Jean de Gastex. Notre Lieutenant s'appelait Jean*

de Gastex. Il est mort. Un noble, un comte. C'était un brave. Blanchet, je m'apelle Blanchet. Ils nous tiraient dessus, les salauds, ce sont des vaches, les artilleurs, ils nous tiraient dessus. Oui, notre artillerie nous tirait dessus. Ah! les salauds. Les salauds. Les vaches. Ils nous tiraient dessus). [1]

Prizonierii se depărtează în tăcere, escortați de o mînă de vînători de munte, răniții pe brancarde, purtați de camarazii lor. Îi lăsăm la pos-

[1] ...că s-au săturat. Că și-au făcut datoria, nu-i vina mea, mă numesc Frison Roche, chelner la Lyon, nu, don' căpitan, eu sînt din Bourg Saint Maurice. Nu-i adevărat că au intrat germanii în Paris, e o minciună, propaganda germană toarnă povești. Pe mine mă doare-n... Mă numesc François Blanc. Da, don' căpitan. Sînt rănit, don' căpitan. Eu sînt din Beaufort. Eu din Bourg Saint Maurice, eu din Chamonix, și eu din Sainte Foy. Da, don' căpitan. Toți din Savoya. Batalionul „80 Alpin de Forteresse", 80 B.A.F. Da, Jean de Gastex. Pe locotenentul nostru îl chema Jean de Gastex. A murit. Era nobil, un conte. Un viteaz. Blanchet, mă numesc Blanchet. Trăgeau în noi dobitocii, sînt niște boi, artileriștii ăștia, trăgeau în noi. Da, artileria noastră trăgea în noi. Ah, dobitocii. Dobitocii. Vitele. Trăgeau în noi. (Fr.).

tul de prim-ajutor, zice caporalul care comandă escorta. Zanelli și căpitanul merg unul în spatele altuia, tăcuți, prin pînza de păianjen cenușie a ploii. Bateriile franceze trag ici și colo, la întîmplare, prin ceață ; din Col de la Seigne coboară o bătaie surdă de tobă, e tam-tamul pieselor de 155 care pisează lespezile de gheață și de granit din Valea Neagră și din Piramidele de Calcar, un mormăit înfundat de tunet se rostogolește în vale, spre strîmtoarea Les Chapieux. Din cînd în cînd, căpitanul se uită împrejur, să vadă dacă nu cumva îi iese în întîmpinare, pe cărare, Calusia, cu pasul lui larg și tăcut, se oprește cînd și cînd, poate s-aude, prin murmurul ploii, prin tam-tamul tunurilor, dangătul trist al clopotului de bronz. Aș vrea să trec dincolo, m-aș duce la Les Mottes, pe malul celălalt, îi spune căpitanul lui Zanelli cînd ajung în fața caselor din Les Mottes. Maiorul Zanelli îl privește o clipă în ochi, aplecînd capul înainte, mișcă din buze ca pentru a spune ceva, apoi îi strînge mîna, îi spune la revedere, cu glasul său afectuos și grav, și îl urmărește cu privirea în timp ce căpitanul coboară spre rîu pe cîmpul mînjit de zăpadă, trece apa pe o bîrnă aruncată de soldații lui Covi între două capete de stîncă și urcă malul opus.

Terenul din jurul caselor din Les Mottes e în întregime răscolit de exploziile bombelor. În fața postului de jandarmi, unde căpitanul Covi a lăsat un caporal și cinci oameni de legătură, doi vînători de munte dintr-a 51-a stau rezemați de zid, dorm. Au fețele nădușite de somnul greu al oboselii, brațele le-atîrnă de-a lungul trupului, gura întredeschisă. În odăița unde era popota jandarmilor francezi masa e pregătită: farfurii sparte, pahare pline de moloz. Jandarmii n-au mai avut timp să mănînce. Pe fața de masă de bumbac în carouri albe și roșii au rămas un borcănel cu muștar de Dijon, cîteva cutii goale de sardele, un săculeț cu piper, o sticlă de Dubonnet. Lipite pe pereți, fotografii de femei, ilustrate, o litografie în culori, doi îndrăgostiți pe o bancă, sub Turnul Eiffel. În dormitoare, tunici de postav albastru agățate într-un cîrlig după ușă, paturile sînt făcute, cu cearșafurile îndoite sub saltele. Pe noptiere, cărți și ziare, un roman polițist de Simenon, un număr din *Gringoire,* un manual de radiotelegrafie. Sub scară, două perechi de schiuri, ghete vechi, sticle goale. Căpitanul se așază pe marginea unui pat, închide ochii. De două nopți nu i-a mai închis. Poate două-trei ore, ieri, pe Col de la Seigne. I-e frică să doarmă, nu vrea să

doarmă. Doi vînători de munte se uită la el, cu sfială, de pe coridor. Deodată, ca lovit de un glonte în spate, căpitanul cade cu fața în jos și se lovește cu capul de pardoseală, și soldații intră în cameră, îl ajută să se ridice, unul din ei strigă „capural", caporalul vine și el în fugă, dar căpitanul, cu o smucitură, se eliberează din toate mîinile și brațele, se ridică singur și începe să strige Calusiaaa ! Calusiaaa ! de parcă s-ar afla în vîrful muntelui sau în mijlocul ghețarului, nu într-o odaie mică. Soldații ies pe coridor de-a-ndăratelea și rămîn holbați la el, îl privesc înspăimîntați și surprinși, și nu numai înspăimîntați și surprinși, ci și îndurerați și parcă rușinați, fiindcă nu pricep ce-i cu don'căpitan, pesemne că lui don'căpitan i-e rău, și nu știu cum să facă să-l ajute. Căpitanul e înalt, slab, umple toată încăperea cu statura lui prelungă, e palid de tot la față, cu ochii negri, adînci, strălucind ciudat ; în cele din urmă, puțin cîte puțin, sîngele îi colorează din nou obrajii și buzele albe, căpitanul iese din odaie, se uită zîmbind la soldați, spune „nu-i nimic, băieți", dar vocea îi e nesigură, privirea și ea nesigură ca și cum i-ar fi rușine de această bruscă și ciudată scufundare în somn, de strigătul lui curios. Soldații îl privesc în tăcere, îl urmăresc din ochi fără să spună o vorbă, și cînd căpitanul dispare

îndărătul stîncilor, caporalul zice „hai, trîntorilor, ce dracu mai faceți acolo, marmote nenorocite?“ și soldații pleacă în tăcere, se depărtează uitîndu-se din cînd în cînd înapoi.

Căpitanul trece rîul, se cațără pe povîrniș spre ferma din Lanchette, cînd, pe marginea potecii, îl zărește de departe, așezat pe iarbă, pe maiorul Zanelli, care îi spune „știi, te-am văzut urcînd, m-am gîndit să te aștept“ și îl privește țintă în ochi, plecîndu-și înainte figura lui palidă și închisă, mutra lui de copoi. Căpitanul se așază lîngă el, și Zanelli zice „l-au ucis pe Pioppo“. Dar căpitanul se uită la el ca și cum n-ar înțelege. „L-au omorît pe Pioppo“, repetă încet Zanelli și se apucă să povestească în ce fel l-au omorît pe Pioppo. Zice că vînătorii de munte din Batalionul Duca degli Abruzzi, agățați de două zile de o creastă de sub Col d'Enclave, nu mai au nimic de mîncare. Căpitanul Cremese, zice, e sus, pe creastă, cu picioarele spînzurate în gol. Soldaților le e foame, zice, aparatului de radio de la batalion i s-au descărcat pilele și nu mai funcționează. Mai zice că azi dimineață Cremese l-a trimis pe Pioppo la colonelul Fassi să ceară ajutoare și că Pioppo alerga prin nămeți cu biletul lui Cremese atîrnat la gît.

(La un moment dat vînătorii de munte din Batalionul Duca încep să urle, cu ochii la zăpada care lunecă de pe Mont Tondu. Pioppo aleargă prin zăpadă, printre uriașele flori negre și galbene ale exploziilor. Hai, Pioppo, fugi, Pioppo, strigă soldații. Un obuz cade alături de el și Pioppo se oprește, se întoarce către batalion lătrînd, o ia din nou la fugă, altă explozie lîngă el, Pioppo aleargă lătrînd, hai Pioppo, fugi, Pioppo, urmărit de proiectile cîinele descrie un cerc larg pe zăpadă, dar nu se întoarce din drum, Pioppo e un cîine alpin, un cîine curajos, nu un recrut, el nu-și pierde cumpătul, știe care-i e datoria, cunoaște pe de rost regulamentul disciplinei, știe și el, Pioppo, că „disciplina e o obișnuință“, pentru că Pioppo nu-i un răcan oarecare, își cunoaște datoria, știe că un cîine nu trebuie să dea niciodată înapoi, ci să-și facă datoria, hai, Pioppo, fugi, Pioppo, un obuz îi explodează între labele dinainte, Pioppo face un salt mare,

apoi cade mort pe zăpadă. Unu, trei, cinci soldați escaladează creasta, aleargă printre explozii, îl iau în brațe pe bietul Pioppo, îl duc cu băgare de seamă înapoi, iar batalionul se apleacă în liniște peste creastă, toată lumea stă cu răsuflarea tăiată, și cînd Pioppo e adus, batalionul se pune pe urlete și blesteme, toți soldații ridică amenințător pumnii, blestemînd cu un glas straniu, și bietul Pioppo zace pe zăpadă la picioarele căpitanului Cremese care strînge din dinți. Pioppo are pieptul sfîșiat, în coșul pieptului inima îi mai bate încă, iar în ochii încețoșați se leagănă tot peisajul ca într-o oglindă: se vede ghețarul Glaciers, Col d'Enclave, Batalionul Duca degli Abruzzi și căpitanul Cremese care a rămas cu dinții încleștați.)

„Da, animalele sînt nebune", zice încet căpitanul ; și se ridică brusc, „să mergem, e tîrziu" și plecînd, căpitanul surîde, e un surîs rece, distrat. „Știi la ce mă gîndeam ? zice la un moment dat, mă gîndeam că animalele sînt mult mai bune decît noi. Sînt ființe pure, dezinteresate." Glasul lui e atît de senin, atît de limpede, încît Zanelli îl privește mirat ; pe chipul palid și uscat, cu ochii strălucind adînc, absorbiți, e întipărită o expresie de fericire intensă.

— Ceea ce îi strică pe oameni, ceea ce îi face răi, josnici, egoiști, e conștiința morții. Animalele nu au decît instinctul de conservare, poate un presentiment vag. Nu au însă conștiința morții. Știu că *pot muri*, dar nu știu că *trebuie să moară.*

— Dacă într-o bună zi ar afla că trebuie să moară, zice Zanelli înclinîndu-și capul său de copoi, nu crezi că animalele s-ar revolta împotriva oamenilor ?

Căpitanul îl apucă pe Zanelli de braț, îl privește în ochi cu un aer oarecum triumfător :

— Ne-ar învinui că am inventat-o noi, moartea. Da, noi. Și oare nu cumva am inventat-o noi ? și începe să rîdă, privindu-l fix pe Zanelli, cu un aer de triumf în ochi.

Jur împrejur, ici-colo, în vale, proiectilele franceze bubuie surd în mîlul alb al ceței. Cei doi ofițeri pășesc în tăcere, iar cînd ajung aproape de cabană, unde se află postul de ajutor al locotenentului Collina, căpitanul se opreș-

10—4025

te, zice „ca să urci la Col d'Enclave trebuie s-o iei pe-aici".

Zanelli ezită o clipă, ar vrea să-i spună că, da, tocmai, ar vrea să-i spună că, dar îl reține un soi de pudoare și zice „mîine dimineață mă duc în Col de la Seigne".

— La revedere, pe mîine, zice căpitanul. Pe chipul său veșted, surîsul e ca o pată lucitoare, o zonă delicată și vie.

— La revedere, pe mîine, zice Zanelli, și pornește pe creastă, spre zăpezile care alunecă de pe Col d'Enclave. Dar după cîțiva pași se oprește, ca prins de o îndoială, ar vrea să se întoarcă și se uită după căpitan care se depărtează, îl vede topindu-se puțin cîte puțin în ceață; rămîne acolo un moment strîngîndu-și în mînă bărbuța gri sclipind de picăturile de ploaie, și simte un fel de remușcare, i se pare că a făcut un lucru urît. Apoi își reia urcușul, ridicînd ochii din cînd în cînd spre pata aceea roșie de pe înălțimi, în fața lui, pata aceea roșie pe care o face soarele, asfințind, pe zidul alb, plin de crăpături al viscolului.

CAPITOLUL AL PATRUSPREZECELEA

ALINIAȚI pe zăpadă, cu fețele acoperite cu o pînză de cort, cîțiva morți stau culcați la intrarea în cabană. Căpitanul ridică pînza de cort, se uită la fețele morților pe rînd. Apoi împinge ușa, intră, și Collina se întoarce, îl recunoaște pe căpitan, „stai să termin cu piciorul ăsta", strigă cu un glas ascuțit. Un ofițer mărunțel, îndesat, cu obrazul năpădit de o barbă neagră, lucioasă și creață, cu capul înfășurat în pansamente ca într-un turban îi iese în întîmpinare cu mîna întinsă, zicîndu-i pe nume. E De Pasquale, locotenentul medic al Batalionului Morbegno. Cu barba lui neagră și creață, cu obrazul măsliniu, cu ochii întunecați și adînci, scînteietori, chiar seamănă a *terùn* [1], un adevărat *terùn* de pe pămînturile nebune. E lombard, De Pasquale, s-a născut în Lombardia, dar se vede

[1] Termen peiorativ dat locuitorilor din regiunile nebune, adică vulcanice, din sudul Italiei.

limpede că-i un *terùn,* un fiu de *terùn* — cum să nu-ţi dai seama că familia lui a venit în Lombardia cu treizeci-patruzeci de ani în urmă, din vreo Calabrie, din vreo Basilicata, din cine ştie ce pămînturi nebune de pe acolo? Căpitanul întreabă ce mai faci, De Pasquale? şi De Pasquale îi răspunde în lombardă *minga mal, e ti?* [1], dar se cunoaşte că adevăratul său grai e *terùn*-ul şi e în putere, De Pasquale, un vînător de munte zdravăn, acest *terùn de la Madona,* a coborît din Col de la Seigne, de-a curmezişul gheţarului Glaciers, cu o echipă de optzeci de oameni, ca să caute răniţii şi să-i ridice, „numai că optzeci de oameni abia ajung pentru zece brancarde", zice Collina cu glas ascuţit, ştergîndu-şi mîinile pline de sînge.

Collina e mort de oboseală, de două zile nu doarme, aproape că i-a pierit graiul, vorbeşte de parcă i-ar fi rămas un os în gît. De aici pînă la Col de la Seigne, zice căpitanul, trebuie cel puţin douăsprezece ore, cu cîte opt oameni la o brancardă. Prefer să-mi ţin răniţii aici, spune Collina, decît să-i trimit să rătăcească pe gheaţă, noaptea, pe viforul ăsta. Astă-seară iau zece, spune De Pasquale, iar mîine mă întorc cu o jumătate de batalion. Eşti mulţumit? Din partea

[1] Nu prea rău, dar tu? (în dialect).

mea, fă ce vrei, ţipă Collina cu vocea lui ascuţită, n-ai decît să te întorci cu tot Morbegno al tău, dar răniţii mei nu ţi-i dau, ai înţeles? crezi c-o să-i trimit să moară de frig şi de cangrenă, pe gheţar?

De Pasquale se scarpină în barba neagră şi creaţă, barba lui de *terùn,* şi nu răspunde. Atunci Collina ridică ochii, zîmbeşte şi zice păcat! aveai şi tu ocazia să faci pe napolitanul, dar te-ai apucat să faci pe vînătorul de munte. *Ohei, ti, brütt ruffian d'un dutùr de la Vedra!* [1] strigă De Pasquale cu vocea lui răguşită de lombard, şi Collina îi zice ia mai dă-te-ncolo cu mutra asta a ta, şi-i arde un pumn grozav în umăr, zicînd ia uitaţi-vă la el, un *terùn* care-o dă pe milaneză! Răniţii, întinşi pe aşternuturile de paie de sub iesle, se ridică pe coate, rîzînd, îşi pun mîna la gură ca să nu rîdă prea tare şi toţi sînt mulţumiţi, da, chiar aşa, toţi sînt mulţumiţi văzîndu-i pe cei doi locotenenţi medici cum se hîrjonesc ca nişte copii.

Collina are mîinile roşii de sînge, halatul însîngerat, fruntea mînjită de sînge şi de tinctură de iod, şi de două zile nu închide ochii, mereu stă aplecat deasupra răniţilor, să-i spele, să-i

[1] Hei, tu codoş murdar de doctor din Vedra (în dialect).

taie, să-i panseze, şi *terùn*-ul e şi el obosit, are barba murdară, plină de cheaguri de sînge, ca bărbile morţilor. Dar e zdravăn locotenentul De Pasquale din Batalionul Morbegno, e un vînător de munte pe cinste, a coborît din Col de la Seigne peste gheţarul Glaciers ca să ridice răniţii, şi Collina zice *chei terùn de la Madona,* să nu-ţi închipui c-o să te las să pleci astă-seară. Ai să dormi aici, *terùn* afurisit, ai să pleci mîine dimineaţă. Dacă ţii să-ţi frîngi gîtul pe gheaţă, la noapte, n-ai decît să te duci, *pelandrùn d'un terramatta* [1], dar pe răniţii mei nu-i trimit să-şi rupă şi ei gîtul. *Te capii?* [2] Mai bine să-i ducem astă-seară, măcar vreo patru, cinci, cît pot să iau cu mine, zice De Pasquale, nu vezi cum pute-aici? Collina adulmecă aerul, mirosul acela gras şi dulceag de cangrenă; eu nu simt nimic, zice, tu eşti ăla care puţi, *terùn de la Madona.* Apoi adăugă zîmbind, totuşi, dacă ţii neapărat, îţi aleg vreo patru, cinci fără febră, şi ia-i. Dar mai întîi vreau să-i mai pansez o dată. Şi se lasă în genunchi, sub iesle, apucîndu-se să desfacă şi să lege la loc pansamentele răniţilor care vor trebui să stea douăsprezece ore pe

[1] Trîntor de pe pămînturi nebune (în dialect).
[2] Ai înţeles? (în dialect).

brancarde, în furtună, în plină noapte, de-a lungul gheţarului.

— Aş vrea să vă tratez cu ceva, zice Collina, oprindu-se o clipă să mai răsufle, dar nu mai am nimic, nici măcar un pic de ceai, nici o gură de rachiu. Nu vă pot da nici măcar un gît de tinctură de iod, adaugă zîmbind, s-a terminat şi asta.

— O să-i spun lui Cattaneo să-ţi trimită ceva materiale, zice căpitanul.

— Cattaneo face şi el ce poate, zice Collina, azi-dimineaţă mi-a trimis două cutii de medicamente, dar asta-i nimica toată! Şi, la urma urmei, ce să-ţi mai baţi capul? o să-i dea prin minte *terùn*-ului, să le spună în ce condiţii sînt nevoit să lucrez.

— Eu ajung sus înaintea lui De Pasquale, zice căpitanul, apropiindu-se de uşă.

— Ai şi plecat? zice Collina.

— Trebuie să plec, ştii doară, zice căpitanul, şi îl salută pe *terùn,* îi strînge mîna cu putere acestui brav *terùn de la Madona.* Collina îl însoţeşte pînă la uşă şi acolo, în picioare, pe prag, îl ia de braţ, îi spune eşti mort de oboseală, şi n-arăţi bine de loc, nu te las să pleci. Ştii bine că trebuie să mă duc, zice căpitanul cu ochii la nişte soldaţi care transportă un rănit pe brancardă. Dar Collina îi pune mîna pe umăr,

nu vreau să știu de nimc, zice cu vocea lui ascuțită, eu sînt medic, și am dreptul să te împiedic să faci o prostie. Nu, Collina, zice încet căpitanul, nu, trebuie să mă duc, Collina, tu știi. Și se dă un pas înapoi (mîna lui Collina îi alunecă de pe umăr) și astfel, mergînd de-a-ndăratelea, dispare curînd în orbitoarea obscuritate albă. Căpitane! strigă Collina. Dar căpitanul nu răspunde, a dispărut în ceață, în mîlul acela alb și dens. Atunci Collina se întoarce în cabană și, către *terùn*, dacă nu-mi trimit niște tifon, zice, cu ce vrei să bandajez răniții? ai? cu ce-ar vrea să-i bandajez, cu frunze de smochin?

Încet-încet, iarba se preface într-un terci de noroi și zăpadă, care se întărește puțin cîte puțin, ajunge ca sticla, scîrțîie și pîrîie sub bocanci, poteca se pierde în zăpadă, rămîne doar o urmă ușoară pe care viscolul o șterge necontenit cu rafalele lui șuierătoare. Mugetul rîului din fundul viroagei întunecoase din Valea Neagră acoperă în răstimpuri urletele vîntului, șuierul prelung și turbat al vifornițel,

(încolăcelile de năpîrci albe se deznoadă și se înnoadă fără întrerupere pe zăpadă, șerpii lunecă

sîsîind pe zăpada înghețată, se răsucesc în jurul picioarelor căpitanului, îl izbesc peste genunchi cu țestele lor tari),

(căpitanul merge prin ceață ca printr-o cameră plină cu bumbac pînă în tavan, trebuie să traverseze încăperea ca să ajungă la peretele din față, unde se găsește fereastra; gura i-e plină de bumbac și trebuie să deschidă fereastra, ca să nu moară sufocat. Dar camera, care la început pare scundă și strîmtă, se lărgește puțin cîte puțin, devine imensă, înaltă cît toate zilele, fereastra se îndepărtează tot mai mult, i se pare, o clipă, c-o poate atinge, întinde mîna, dar ea e departe, în fund de tot, și atunci începe să se încurce furios în bumbac, să depene cu mîinile sculul acela enorm și pufos care-i scapă într-una, și să sape — cu degetele însîngerate — o gaură, să deschidă un loc de trecere, dar bumbacul i se răsucește imediat în jurul gîtului, ca un laț, îl strînge, îl

înnăbuşe, şi din cînd în cînd căpitanul alunecă, şi cade, şi se încurcă în scul, gura i se umple de bumbac, se sufocă)

şi deodată i se pare că aude nişte voci slabe, ca de la mari depărtări, şi în aceeaşi clipă îi apar înaintea ochilor cîteva umbre, vînătorii de munte care-i escortează pe prizonieri şi care urlă, luînd în piept vîntul, agitîndu-şi braţele, prizonierii sînt lungiţi pe zăpadă, strînşi unul într-altul, nu mai pot merge, au ajuns la capătul puterilor, vînătorii de munte înjură, îi ameninţă că-i vor lăsa dracului pe gheaţă, mama voastră de porci! cu atît mai rău pentru ei dacă nu catadicsesc să se mişte, *hura! hura!* nici nu se clintesc, don'căpitan, nu mai pot, *hura! la Madona! hura!* Prizonierii se căznesc să se ridice, *cré nom de Dieu, nom de Dieu,* vînătorii de munte îi apucă de braţ, îi ajută să se ridice, dar e zadarnic, nu se urnesc don'căpitan, dar nici n-o să ne lăsăm pielea pe-aici din cauza lor, „dacă mai rămîn niţel aici, nemişcaţi, mor toţi", zice căpitanul, *hura! la Madona! hura!* şi în cele din urmă prizonierii se scoală şi pornesc împleticindu-se, rezemîndu-se unul de altul, e şi un rănit aici, don'căpitan, zice că are o schijă în picior, căpitanul se lasă în genunchi lîngă rănit, îi pipăie

piciorul, „a şi început să miroasă", zice, cangrena i s-a ridicat pînă la genunchi, n-avem o brancardă măcar, don'căpitan, că şi marmota asta, nu putea să spună mai devreme? l-am fi lăsat la postul de ajutor, doar n-o să-l ducem în cîrcă pînă la Col de la Seigne, *ça ne fait rien* [1], interveni rănitul, *laissez-moi tranquille* [2], lui puţin îi pasă, da, acum sigur că nu-i mai pasă, *ne vous gênez donc pas pour moi, mon capitaine* [3], totuşi doi vînători de munte îl iau de subsuori şi îl cară înjurînd, în timp ce rănitul spune *laissez-moi tranquille, voyons.*

N-au făcut nici o sută de paşi, cînd un prizonier se prăbuşeşte în zăpadă, *hura! la Madona! hura!* nu se mai poate ridica, nici măcar nu mai mişcă, e la capătul puterilor, *nom de Dieu, nom de Dieu,* repetă el surd, şi rămîne întins pe zăpadă, gemînd, iar dacă mai rămîne un pic aşa, s-a isprăvit cu el, e pierdut. Atunci căpitanul se apropie de el şi îi trage una peste obraz strigîndu-i *lève-toi, nom de Dieu* [4]! la care prizonierul trezit de palma primită, se ridică în genunchi, proptindu-se în mîini, se scoală agăţîndu-se de

[1] Nu-i nimic (fr.)
[2] Lăsaţi-mă în pace (fr.).
[3] Nu vă deranjaţi pentru mine, don'căpitan (fr.)
[4] Scoală-te, pentru Dumnezeu (fr.)

căpitan, și pornește, clătinîndu-se pe picioare, în urma camarazilor lui, iar căpitanul îi vîră o țigară între buze, i-o aprinde și-i zice *on est bien obligé de faire comme ça, on ne peut pas vous laisser mourir* [1].

— *Merci, mon Capitaine*, spune prizonierul.

— *On n-est pas de sauvages.* [2]

— *Oh, je sais, mon Capitaine* [3], zice prizonierul, fixîndu-l cu o căutătură stranie, sfîrșită.

Ajunși sub peretele vertical de care atîrnă frînghia fixă lăsată de vînătorii de munte din Edolo (în acest soi de grotă în care noaptea trecută șezuseră culcați răniții nu mai e nimeni acum, doar cîteva cîrpe pe jos, o traistă goală, niște rucsacuri, și în aer mirosul acela gras de postav îmbibat de sînge), căpitanul se cațără pe frînghie, iar prizonierii îl urmează unul cîte unul, ridicați și împinși de soldații italieni care înjură și răcnesc, cînd iată că niște proiectile franceze sparg ici și colo ceața cu un roșu bubuit îndepărtat, *les salauds, ils veulent nous tuer, les vaches !* [4] prizonierii blestemă agățați de

[1] Sîntem obligați să ne purtăm așa, nu te putem lăsa să mori (fr.).

[2] Nu sîntem sălbatici (fr.).

[3] O, știu, don' căpitan (fr.).

[4] Ticăloșii, vor să ne omoare, vitele (fr.).

frînghie, soldații italieni înjură și ei, *la porca d'una vacca porca*, sînt vlăguiți și ei, dar nu-i pot părăsi pe gheață, în viscol, pe bieții băieți, *hura ! hura ! la Madona ! hura !* Iar căpitanul, de sus, de pe buza peretelui vertical, strigă Barbieri, Barbieri, Barbieri, însă l-au dus de acolo, nu mai e nimeni, n-au mai rămas decît morții aliniați pe zăpadă, cu fețele acoperite de o foaie de cort, cei doi cîini ai lui Barbieri sînt și ei tot acolo, sub foaia de cort, lîngă vînătorii de munte morți.

(...păreau doi îngeri, zice înăbușit căpitanul, ai fi zis că au aripi, și tot cu un înger semănai și tu, voiam să te strig, ai zburat, și Barbieri se întoarce, uitîndu-se țintă la căpitan cu ochii lui arzînd de febră, iar un rănit se vaietă lîngă ei, zice „da da da" de parcă ar vorbi în vis...)

Așezat lîngă morți, căpitanul privește înainte, în jos, umbrele vînătorilor de munte care se mișcă de-a lungul marginii peretelui, prizonierii ies unul cîte unul din prăpastie, se sprijină cu genunchii de stîncă, se ridică, fac doi-trei pași împleticindu-se, se trîntesc cu fața în zăpadă. Glasurile îi ajung la ureche tot mai îndepărtat

și mai slab, îl năpădește lent somnul, și deodată îl trezește un strigăt răgușit, soldații se apleacă în gol, urlînd, un prizonier a rămas jos, nu vrea să urce, don' căpitan, nici nu se clintește. Căpitanul își dă drumul încet de-a lungul frînghiei, proptindu-se cu picioarele de ieșiturile stîncii, apoi se oprește, strigă la soldatul rămas jos, cu prizonierul, „trage-i palme", îi strigă, și rămîne să asculte pocnetul sec al palmelor pe obrazul înghețat, pînă cînd prizonierul începe să urle *assez, nom de Dieu*[1] ! E salvat, gîndește căpitanul, *on ne peut pas vous laisser mourir, on n'est pas des sauvages, oh, je sais, mon capitaine, hura ! hura ! la Madona ! hura !* Și cînd ultimul prizonier a ajuns pe culmea peretelui, acel grup de oameni sfîrșiți, însîngerați, cu ochii stinși, pornește la drum, clătinîndu-se, de-a curmezișul ghețarului, în șuierul turbat, nesfîrșit al viscolului, printre ochii de cîine, roșii, ai obuzelor care latră ici-colo, în vîrtejul albastru și alb.

[1] Destul, pentru Dumnezeu ! (fr.).

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

LUNGIT în terciul de noroi și zăpadă, pe cornișa îngustă de piatră care coboară, într-un arc tăios, din gingia neagră a muntelui Léchaud, ca să se piardă în peretele de la Col de la Seigne, înfășurat într-o pătură, căpitanul clănțăne din dinți și geme, scuturat de fiorii reci ai febrei. Gura îi e plină de cheagurile amare ale somnului. Febră înghețată. Fiori prin membrele înțepenite de oboseală și frig. Mîinile îi sînt însîngerate, zdrelite de colții de granit și de gheață. Rafalele viscolului mătură creasta neagră cu scrîșnetul unui cuțit tăind oase. Din fundul Văii Ghețarilor urcă un huruit continuu, un huruit negru, adînc. Căpitanul se ridică pe coate, apoi se lasă, gemînd, în tiparul tare pe care trupul lui l-a adîncit în noroiul înghețat. Noaptea, ca un zid înalt, neted, alb, de o albeață orbitoare. Un bîzîit difuz de muște, într-o atmosferă sufocantă, galbenă și vîscoasă. Dovleci crăpați

de căldură, în grădină, sub frunzele lor mari și păroase.

La un moment dat i se pare că se ridică în genunchi, se ridică în genunchi cu un efort dureros, se uită în jur : vînători de munte întinși pe zăpadă, artileriști ghemuiți îndărătul pieselor, căpitanul Berizzi adormit alături de el, Berizzi cu barba lui zburlită, de marinar (are ochi albaștri de marinar, Berizzi, ceva de marinar în vorba lui bergameză, răgușită și cîntătoare), și la colonelul Fassi așezat pe treapta îngustă de stîncă, cu picioarele bălăbănind în gol. Colonelul nu doarme, i se văd ochii lucind în albul opac al feței. Mișcă încet-încet din buze, de parcă le-ar vorbi soldaților lui din Edolo, din Tirana, din Duca degli Abruzzi, lungiți în fundul Văii Ghețarilor, sub streașina contraforturilor din Belleval și Les Tufs, agățați de crestele albastre de pe Col d'Enclave ca și cum le-ar fi vorbit vînătorilor săi de munte atîrnați de trapezul zburător al ghețarului de la Tête d'Enclave. Abia mișcă din buze, și soldații, de departe, se întorc de parcă ar auzi vocea lui don' colonel, se întorc și privesc în sus spre Col de la Seigne, se uită la don' colonel cum stă acolo cu picioarele bălăbănind în gol, și zîmbesc, da, don' colonel, *l'è la naja,* don' colonel. Colonelul zîmbește și el, mișcă încet-încet din buze, ca și cum ar vorbi, și încet-încet aerul pare că se luminează, soldații lungiți în noroi în fața lui Ville des Glaciers, sub focul bateriilor franceze, se întorc ridicînd mîna în semn de salut, și colonelul ridică și el mîna și salută, iar aerul e ușor, trandafiriu, dulce la gust, iarba încolțește pe pajiști, un vînt călduț iscă prin iarbă un susur ca de izvor.

„Ce ai de gînd să faci aici, de ce nu te duci să-l cauți ?" zice deodată colonelul cu glasul lui aspru, cu ochii ațintiți într-ai căpitanului. Maiorul Chiaradia, ghemuit într-o gaură, se întoarce și el, îl privește fix în ochi. „De ce nu te duci să-l cauți ?" zice Chiaradia cu o tristă mustrare în glasu-i răgușit și plăcut. Vînătorii de munte și artileriștii se întorc și ei, privindu-l țintă în ochi. Îngenuncheat în zăpadă, căpitanul clănțăne din dinți și geme zgîlțîit de frisoane reci, o durere ascuțită îi străpunge pieptul, dă să se scoale în picioare, nu reușește, clănțăne din dinți și geme. Și se tîrăște așa, de-a bușilea, prin zăpadă, și după cîteva clipe zărește prin ceață cabana mică în care se află postul de ajutor al locotenentului Collina. Ușa e întredeschisă, un rîu de lumină curge în iarbă, căpitanul împinge ușa, intră. Pe așternuturile de paie, sub iesle, răniții zac nemișcați, cu fețele acoperite cu o foaie de cort. Collina stă pe pămînt într-un colț, rezemat cu spatele de zid. Cu privirea înghețată. Căpitanul

ridică foile de cort, cercetează rînd pe rînd chipurile, sînt reci, senine, foarte albe, asemenea unor măști de ipsos. Ochii holbați, ficși. Collina urmărește cu o uitătură sticloasă gesturile căpitanului, și fruntea îi este mînjită de sînge și de tinctură de iod, nările pline de cheaguri de sînge, privirea înghețată în ochii albi. Căpitanul se retrage încet de-a-ndăratelea, îi e frică să se întoarcă cu spatele, lovește cu spatele în ușă, iese în fugă, și afară, așezat pe marginea potecii, îl așteaptă maiorul Zanelli, și maiorul surîde, cu ochii închiși, cu capul plecat pe piept. Căpitanul se așază alături de el, îi pune mîna pe braț, îl întreabă „ce faci aici, Zanelli ?“, dar Zanelli nu răspunde, nu deschide ochii, dă doar din cap surîzînd, de parcă ar spune nu, apoi lumina scade încet-încet, aerul se tulbură treptat, iarba de pe pajiști încărunțește, un vînt rece coboară de pe munte. Și iată că sus se aude un lătrat, un lătrat în nămeți, sus, niște pași repezi, pași de om care aleargă. Căpitanul dă un strigăt, e el, e el, încearcă să se ridice, să alerge, dar Zanelli îl apucă de braț, Zanelli are ochii închiși, un zîmbet trist pe fața albă, și îl strînge de braț ca și cum ar vrea să-i sfarme cotul.

Căpitanul se zbate, țipă, dar mîna lui Zanelli e grea, apăsătoare, rece, o mînă de piatră. Deodată ceața se destramă ; pe zăpada albă, netedă, sclipitoare, căpitanul vede alergînd un om cu chip de cîine, aleargă lătrînd printre imenșii arbori albaștri și albi ai exploziilor, hai, Pioppo ! fugi, Pioppo ! și dispare apoi într-un vîrtej de vînt și zăpadă. Căpitanul strigă, se zbate, se smulge din menghinea acelei mîini dure și înghețate, se îndepărtează în fugă de-a curmezișul zăpezilor și din cînd în cînd se oprește, strigă „Calusiaaa !“ pînă ce, la cîțiva pași, îi apare în față banca din Col de la Seigne. Ca o fantomă neașteptată Calusia stă pe bancă, puțin aplecat, cu talanga lui agățată de gît. Chipul palid i se desprinde puțin cîte puțin din ceață, înconjurat de un dangăt de clopot dulce și profund. Sunetul lent și îndepărtat îi pune împrejurul capului un fel de aureolă, o zonă luminoasă și pură.

O, Calusia, zice căpitanul, ce faci aici ? și pare că nu îndrăznește să se apropie, parcă nu mai poate face un pas. Calusia îl privește în tăcere, îndelung, din cînd în cînd clatină din cap, mișcă din buze ca și cum ar vrea să vorbească și deodată duce mîna la frunte, zîmbind. Pe fruntea-i albă i se lățește treptat-treptat o pată roșie, o pată de sînge. Și astfel cei doi oameni stau unul în fața altuia, acolo sus, în mijlocul zăpezilor, zîmbindu-și și privindu-se în tăcere.

„Ce-i asta?“ zice căpitanul făcînd semn spre un lucru pe care Calusia îl strînge în mînă. Calusia deschide mîna, e un cuţit cu mîner de lemn, crestat, din acelea pe care vînătorii de munte le sculptează cu răbdătoare migală în orele de repauz. „E frumos“, zice căpitanul şi zîmbeşte, întrucît ştie că, în clipa aceea, lui Calusia „îi este ruşine“, da, ştie că soldaţilor „le este ruşine“ să se arate blînzi. Calusia roşeşte, e roşu la faţă de ruşine, iar căpitanul surîde fiindcă ştie că dorinţa lui Calusia ar fi să-i dăruiască acel cuţit cu mîner de lemn crestat, dar că nu are curaj să i-l ofere lui don' căpitan. „Mulţumesc“, zice căpitanul strîngînd cuţitul în mînă şi Calusia roşeşte, îşi pleacă ochii de ruşine, apoi se scotoceşte în buzunar, scoate din buzunar, rînd pe rînd, un puişor de lemn cu un cioc ca de vultur, o lingură de brad netedă şi lucioasă, o pipă, făcută dintr-o rădăcină, de forma unui cap de vînător de munte (cu viteaza lui pălărie găurită în vîrf, ca să poată intra tutunul, şi cu viteaza ei pană), şi i le întinde zîmbind, roşu la faţă de ruşine. „Frumoase, foarte frumoase“, zice căpitanul strîngînd în mînă obiectele acelea netede şi călduţe, apoi zice „mulţumesc“ şi surîde, întrucît ştie că niciodată nu trebuie să refuzi darul pe care ţi-l face un vînător de munte, fiindcă ştie că unui vînător de munte „îi e ruşine“, iar dacă-l refuzi, atunci nu mai e vorbă numai de ruşine ci de o adevărată suferinţă, vînătorul de munte nu se simte jignit, nu, ci se simte ca şi cum ar fi făcut o faptă rea. Şi astfel căpitanul bagă deodată de seamă că soldatul Calusia e mort; dar nu simte nici mirare, nici spaimă, fiindcă ştie că toţi vînătorii de munte morţi sînt aşa, parcă devin copii, iar cuţitele lor cu mînere de lemn crestat, pipele din rădăcini în formă de cap de vînător de munte, puişorii cu cioc ca de vultur, lingurile de lemn de brad devin un fel de jucării în mîinile vînătorilor de munte morţi, jucării pentru copii.

(Şi căpitanul ar vrea să-i spună „O, Calusia...“, ar vrea să-i spună că, da, tocmai, ar vrea să-i spună că, dar se gîndeşte că e mai nimerit să tacă, să nu scoată o vorbă, căci e atît de greu să vorbeşti cu vînătorii de munte morţi, sînt ca nişte copii vînătorii de munte morţi.)

Şi între timp Calusia se întoarce încet-încet, n-ar vrea să plece, se vede că-i pare rău să plece, totuşi se depărtează încet şi zîmbeşte, întorcînd din cînd în cînd capul cu ochii lui trişti,

ca să-l vadă pe don' căpitan, și scoate un sunet de clopot dulce și profund, ca o vacă rătăcită în viscol, ca o corabie pierdută în ceață.

„Așteaptă-mă, Calusia!“ strigă căpitanul, și ar vrea să se ia după el, să se ducă cu el prin nămeți, dar nu-și poate ridica piciorul, piciorul îi este ca de piatră, înghețat și greu, și în clipa aceea se întoarce, îl vede pe colonelul Fassi stînd pe treapta îngustă de stîncă, cu capul în piept, cu figura lui frumoasă, palidă și aspră de bătrîn *piémontard*. Ochii închiși, pleoapele încrustate cu noroi, în mustăți îi licăresc țurțuri. Doarme. „Uitați-vă colo, sus, don' căpitan“, zice încet, ridicîndu-se pe coate, un vînător de munte lungit la picioarele lui, și arată cu mîna în sus, către ghețarul Glaciers. Căpitanul ridică ochii și vede un stol luminos de îngeri coborînd din cerul alb. Vînătorii de munte și artileriștii culcați în terciul de noroi și zăpadă se ridică, unul cîte unul, pe coate, le arată îngerilor pumnul, numai că pe fețele lor bărboase nu se citește ură, ci doar un surîs trist și dezamăgit. Colonelul se uită și el în sus, ridică încet-încet brațul cu pumnul strîns, la fel și Berizzi, și Chiaradia, și maiorul Acquistapace, care comandă grupul Bergamo, și ofițerii din bateriile sale, Gallarotti, Caruso, Spor, Quinterio, toți se înalță pe coate

arătînd pumnul îngerilor strălucitori care coboară din cerul alb.

Și căpitanul îi vede pe vînătorii de munte luptîndu-se cu îngerii ; nici un glas, nici un strigăt nu rupe tăcerea, doar foșnetul veșmintelor îngerești, gîfîitul piepturilor, scrîșnetul bocancilor pe gheață. Pe toată întinderea imensă a muntelui, de la Tête d'Enclave la Mont Léchaud, din Aiguille des Glaciers la Piramidele de Calcar, pe toată valea, de la Seloge la Les Mottes, pe spinările ierboase, pe contraforturi, pe nămeți, pe crestele albastre, pe turlele ascuțite și pe piscurile de granit și de gheață, vînătorii de munte din Edolo, din Tirana, din Duca, din Morbegno, din Verona, artileriștii din grupul Bergamo, vînătorii de munte francezi, pe Col des Fours, pe Col de la Croix du Bonhomme, pe pajiștile de dincolo de Ville des Glaciers, se luptă cu îngerii. Îngeri și vînători de munte se văd mișcîndu-se ici și colo prin ceață, încleștîndu-se, căzînd, ridicîndu-se, se văd ridicînd brațele, lovindu-se, rostogolindu-se prin zăpadă ; pînă cînd văzduhul începe să se albească și căpitanul, ridicînd ochii, vede prin negura lăptoasă, în spatele crestei negre a muntelui Léchaud, un uriaș trandafir palid care, încet-încet se aprinde, luminînd cerul răsăritului cu o delicată strălucire roză.

Un vînt curat se învîrte prin zăpadă, sunete răzlețe, rătăcitoare, depărtate, răgetul unui catîr, o voce răgușită, un clinchet de piolet rup tăcerea înghețată, ceața se împrăștie puțin cîte puțin și deodată îi apare în față un înger peste măsură de mare, fără buze, fără ochi, cu obrajii netezi și albi ca o coajă de ou.

„Ridică-te !" strigă îngerul cu o voce cumplită, aplecîndu-se asupra lui, și-l apucă de umeri, și-l zgîlțîie. Căpitanul se trezește cu un strigăt. „Haide", îi spuse colonelul Fassi, scuturîndu-l de mînă. Soarele e un uriaș trandafir palid pe cerul încețoșat, șiruri de catîri urcă dinspre l'Allée Blanche către Col de la Seigne, vînătorii de munte se apleacă peste creastă uitîndu-se în jos, în vale, iar aerul e nou, o lumină tînără și curată rîde pe stînci și pe ghețari.

„Hai, băieți", zice colonelul, și o ia în jos prin nămeți, izbind puternic cu tocurile în zăpada sonoră.

CAPITOLUL AL ȘAISPREZECELEA

ÎN CABANA din l'Allée Blanche, generalul Santovito, care comandă divizia Alpina Tridentina, însemnă cu creion roșu, pe harta la scara de 50.000, pozițiile atinse de batalioane. Odaia e mică, zugrăvită în alb.

Generalul e așezat pe un taburet, în fața unei mese încărcate de hîrtii. Albeața azurie a ghețarului arcuiește pereții netezi și goi. Obiectele lasă o umbră netă și luminoasă. Dacă ridică ochii, generalul vede, în față, dincolo de geamurile prăfuite ale ferestrelor, oglinda lacului Combal, foarte verde sub cerul verde-crud. Un nor trandafiriu palpită ca un fluture peste piscul l'Aiguille Noire de Pétérêt. Totul e clar, simplu, precis, în odaia albă și înghețată. Din fundul coridorului, unde se deschide ușa infirmeriei, vine un murmur monoton și cadențat de glasuri slabe, un zgomot moale de pași înăbușiți de podeaua umedă de lemn. Răniții stau întinși pe paturile de campanie, cu fața ascunsă pînă la

ochi sub pătură. Un miros de eter și de tinctură de iod stăruie în aerul dens.

Maiorul medic Cattaneo, în picioare lîngă fereastră, cercetează într-un registru lista răniților: „Jean Louis Mauroz; ăsta e?"

Locotenentul Bianchi, chirurgul, se apleacă deasupra unui rănit francez, adormit pe o masă simplă de brad: „da, el e. Cangrenă la picior". Carnea cenușie, opacă, moale la pipăit, răspîndește un miros gras și dulce. Unde apasă degetul chirurgului, rămîne o urmă albăstruie, care dispare foarte încet.

— Dacă Batalionul Duca rezistă pe Col d'Enclave, îi spune generalul colonelului Jallà, atunci putem împinge pe Tirana spre Col des Fours.

Bianchi înfige bisturiul în carnea putredă. Rănitul, întins pe masă, doarme nemișcat, cu gura strîmbată; fruntea însă e ciudat de netedă, plină de lumină, senină. Firul hemostatic se rupe. Bianchi înjură încet printre dinți, fredonînd. Pensele nu strîng cum trebuie, bisturiul sclipește în lumina rece, azurie, a ghețarului. Pense. Fii atent la fir. Să nu se rupă și ăsta.

— Edolo va ataca fortul Seloge, îi spune generalul colonelului Jallà.

— Ar trebui un fir de fier. *Porca d'una vacca*! Răniții se agită pe paturi, urmărind, cu ochii ficși, strălucind de febră, gesturile rapide

și ușoare ale chirurgului. Prin fața cabanei din l'Allée Blanche trec șirurile de catîri care urcă spre Col de la Seigne. Glasurile soldaților care-i mînă, bocănitul copitelor și al bocancilor ghintuiți răsună dulce în aerul verde al dimineții, fac un sunet de apă, clipocitul unui pîrîu printre pietre. Din cînd în cînd ușa se deschide, căpitanul Ambrosiani intră în vîrful picioarelor, depune pe masă un vraf de hîrtii și iese în liniște, surîzînd.

— Chemați-mi-l pe colonelul Moro, îi spune generalul căpitanului Ambrosiani.

Piciorul amputat zace pe masă cu genunchiul îndoit.

— Deschideți fereastra, zice Bianchi.

Suflul net și acidulat al ghețarului se contopește cu mirosul gras al cangrenei.

— Edolo cere ajutorul artileriei ca să deschidă o trecere prin rețelele de la Seloge, zice generalul, nu li se poate cere băieților să smulgă sîrma ghimpată cu mîinile. Apoi adaugă, zîmbind: Nu mai sîntem în 1915.

Răgetul catîrilor, aproape și departe în vale, un răget prelung, trist, neliniștit.

— Nu pot să car piesele cu spinarea, e limpede, peste ghețar, prin viscolul care bîntuie acolo sus, zice colonelul Moro, care comandă artileria de munte a diviziei. Moro are ochii mici

și păroși. Gura cu buze pline, umflate. Smocuri de păr îi ies și din urechi și din nări.

— Curăță masa, îi spuse Bianchi unui infirmier, scoțîndu-și mănușile de cauciuc, apoi se întoarse să se uite la piciorul rămas pe masă.

Soldatul francez mutilat doarme nemișcat în pat, cu fața de ceară acoperită de o mască de sudoare.

— Asta ar fi o potecă, linia asta pe hartă, care coboară direct din Col de la Seigne la Les Mottes, zice colonelul Moro urmărind cu degetul pe hartă linia roșie a potecii, dar e îngropată sub doi metri de zăpadă și e bombardată în întregime, metru cu metru.

Infirmierul ia piciorul amputat, îl învelește într-un jurnal, șterge masa cu o cîrpă. Bianchi se trîntește pe un scăunel își încrucișează brațele pe masa mînjită de sînge.

— Mîine dimineață atacăm Seloge, zice generalul.

Chirurgul e un tînăr înalt, slab, cu fața largă și osoasă, vorbește nițel cîntat, cu accentul lui din Como.

— Astă-seară piesele vor fi la Les Mottes, zice colonelul Moro.

Afară, oglinda verde a lacului Combal se învăluie încet-încet în gri.

Maiorul Cattaneo își scoate halatul alb, își pune tunica, își trîntește pălăria pe cap cu un gest obraznic și obosit.

— Tu aruncă-te într-un pat și încearcă să te odihnești un pic, îi spune lui Bianchi, trecîndu-și mîna pe fața sleită de nesomn, eu mă duc nițel pe sus să-i salut pe băieții ăia.

Bianchi își lasă capul pe brațe, fără să răspundă. Cattaneo se oprește o clipă în prag ca să-și aprindă pipa. Pe spatele a doi catîri opriți în fața ușii stau lungiți, legați de schiuri, doi vînători de munte morți. Cattaneo se uită jos, în vale, ridică ochii, cercetează cerul plumburiu, apoi o ia în sus pe potecă uitîndu-se în jur cu aerul lui distrat și oprindu-se din cînd în cînd ca să surîdă (sînt desigur niște gînduri vesele și plăcute, de-ale lui, care-l fac să surîdă, ca să privească o piatră, o broderie de gheață, golfurile albe și azurii pe care le face ceața îndesîndu-se încet-încet. Începe să ningă ușor, și vîntul urlă peste zăpezi, pare că glasul vîntului iese de sub pămînt, ca un glas de animal îngropat sub zăpadă.

Cattaneo merge surîzînd, respiră cu plăcere aerul amar și aspru (suflul ghețarului are un gust de migdală), e chiar fericit să umble pe munte după o noapte ca asta (e un băiat strașnic, Bianchi ăsta, toată noaptea să tai, să cureți,

să pansezi, cu fir de cauciuc prost şi pense care nu prind), şi zîmbeşte mulţumit că vede un smoc de iarbă ieşind sfios din zăpadă, sub o stîncă. În curînd vine primăvara, se gîndeşte, dar apoi îşi aduce aminte că primăvara s-a dus, sîntem în 23 iunie, e vară de-a binelea şi parcă tot iarnă ar fi. Ar trebui un pic de soare, pentru băieţii ăştia, se gîndeşte, şi parcă vede un frumos soare de aur, cald, care topeşte zăpezile de sus, îi vede pe vînătorii de munte întinzîndu-se şi uscîndu-se la soare, scoţîndu-şi bocancii, cufundîndu-şi picioarele goale, negre şi umflate de ger în fluviul de miere ce curge peste zăpezi făcînd să înflorească iarba deasupra lor. La un moment dat, ca să evite catîrii care coboară spre l'Allée Blanche (dar mai întîi se opreşte să examineze un rănit pe care doi soldaţi îl transportă cu brancarda. Rănitul are ochii legaţi, faţa ascunsă cu totul sub căciulă. Cattaneo îl priveşte îndelung, în linişte, apoi clatină din cap, trecîndu-şi mîna peste ochi), părăseşte poteca de catîri şi-o ia pe cărarea de sus, care ajunge în Col de la Seigne sub Piramidele de calcar.

Treptat aerul se întunecă, se face aproape negru, dar vîntul tace, o linişte dură şi ameninţătoare face din zăpadă un zid de ciment neted şi gol, zăpada cade încet, apăsător. Dar Cattaneo se opreşte şi surîde fericit, pentru că vede o păsărică verde şi azurie sărind pe zăpadă. Surîde fericit, ronţăindu-şi pipa, şi-i vine în gînd un lucru frumos şi plăcut (se uită în jur şi-i pare rău că e singur, i-ar plăcea să mai fie cineva căruia să-i poată spune cu glas tare acel lucru frumos şi plăcut), se gîndeşte că păsărica verde-azurie a venit să-i anunţe pe vînătorii de munte că e vară, că în curînd muntele va fi în întregime verde şi azuriu ; a venit să-l anunţe pe colonelul Fassi că mîine dimineaţă, cînd Edolo şi Tirana vor ataca fortul Seloge şi Col des Fours, va fi soare ; şi aşa, Cattaneo porneşte surîzînd mai departe, şi încet-încet, mirosul de eter, de tinctură de iod şi de cangrenă îi dispare din gură, îşi simte acum gura proaspătă şi curată, niţel amară, ca şi cum ar fi mîncat o migdală verde. Cînd ajunge în Col de la Seigne, în cabana de piatră a refugiului Guédoz, unde colonelul Fassi şi-a instalat comandamentul lui 5 Vînători de munte (seamănă cu un staul pentru capre, refugiul Guédoz, atît e de mic, o singură odăiţă, fără ferestre, cu uşa de lemn putred atîrnînd scoasă din balamale), maiorul Cattaneo se aşază într-un colţ pe o ladă de cartuşe de puşcă model 91, şi înfăşurat în mantaua lui gri, scoţîndu-şi afară din guler doar nasul palid şi umflat şi mustăţile zbîrlite, se uită la colonelul Fassi

care-i dictează sergentului-major Bisagno un ordin pentru batalioane

— Bună ziua, Cattaneo, zice colonelul fără să-și ridice ochii de pe harta întinsă pe genunchi.

Și Cattaneo e foarte mulțumit de acest salut (glasul aspru al colonelului Fassi i s-a părut ciudat de binevoitor), exploziile obuzelor franceze de 155, care bat ici și colo zăpada din jurul cabanei, îi aduce aminte de celălalt război (cînd avea 25 de ani), și e fericit că se află iarăși în foc în mijlocul vînătorilor de munte; ar vrea să spună la toată lumea că e fericit, ar vrea s-o spună cu glas tare că în dimineața asta e fericit, da, chiar fericit, și întorcînd ochii împrejur, îl vede pe locotenentul Piva, îi zîmbește, îi spune ce mai faci, dragă Piva? și se întoarce spre căpitanul Berizzi îi spune ce mai faci, dragă Berizzi? și îi zice și locotenentului Calzolari ce mai faci, dragă Calzolari? Îi cunoaște pe toți pe nume, pe ofițerii și soldații dintr-al 5-lea, ca și pe ofițerii și artileriștii din grupul Bergamo, îi cunoaște pe toți, pe nume, douăzeci de ani a fost în serviciul activ, ca ofițer medic, la vînătorii de munte, apoi și-a cerut scoaterea în rezervă, și acum e medic primar al spitalului din Bergamo, și e cu adevărat fericit că s-a întors între vînătorii lui de munte, da, e într-adevăr fericit, și chiar mîndru, un pic, că și-au adus aminte de el cînd a izbucnit războiul și au trimis să-l cheme („pe unde-o mai fi oare acum maiorul Achille Cattaneo? Dacă am trimite să-l cheme? Ei, trebuie să fi îmbătrînit și el, cine știe ce burtă o fi făcut, dar ce contează? Este Cattaneo un bătrîn vînător de munte, da sau nu? Ce crezi dumneata că pot să facă batalioanele fără bătrînii vînători de munte din războiul trecut?"), da, e într-adevăr fericit că se află în luptă, după atîția ani, în mijlocul soldaților lui (sînt copiii celor de-atunci, copiii soldaților din celălalt război), și zice *ciao*, Chiaradia, ce mai faci? și în clipa aceea îl vede intrînd pe Rivoir, maiorul Rivoir, care e un valdez[1] din Torre Pellice, un *barbette*[2] cu figura palidă, descărnată, tăiată de riduri adînci și clare ca niște cicatrice. O, dragă Rivoir, îi spune, ce mai faci? dar deodată își dă seama că Rivoir are ochii opaci, fruntea întunecată, că și ceilalți ofițeri, și cei mai tineri, Piva, Bonetti, Calzolari, au cu toții pe figură ceva opac și dur.

— Nu l-au găsit, îi spune Rivoir colonelului.

Colonelul se întoarce tăcut, și ochii îi sînt plini de umbră și gura căzută de amărăciune. Catta-

[1] Locuitor din cantonul elvețian Vaud.
[2] Bărbuță (fr.).

neo ar vrea să-ntrebe „ce este ?“, dar Chiaradia se apropie de el răvășindu-și cu amîndouă mîinile barba lui mare, roșie, de călugăr, îl ia de braț și-i spune „hai să facem cîțiva pași“ și cînd ajung afară, în zăpadă, îl întreabă „îl știi pe căpitanul acela înalt, slab, cu ochii ciudați, ți-aduci aminte de el ?“

— Da, mi-aduc aminte, zice Cattaneo.

— Ești medic, poate ne-ajuți să pricepem ce s-a-ntîmplat cu el.

— De ce ? e bolnav ? zice Cattaneo.

— Poate mai rău, răspunde Chiaradia, dar mă tem să nu fie prea tîrziu, ca să mai putem spune dacă e bolnav, sau mai rău ?

— Unde e ? ca să-mi dau seama ce este, trebuie să-l văd.

— Dacă am ști măcar unde e. Îl căutăm de azi-dimineață.

— Și nu știți ce are ?

— Trebuie să fie un fel de nebunie. L-a apucat deodată azi-dimineață, cînd mergeam cu colonelul să vedem dacă se pot căra cu spinarea piesele de artilerie pînă la Les Mottes, fără să trecem pe ghețar. Știi unde e banca aia, chiar în spatele crestei ? La doi pași de-aici. S-a oprit deodată și a început să se uite fix la bancă, cu ochii holbați ; era palid ca un mort. Apoi a început să strige. Nu, nu striga. Vorbea

cu glas scăzut, dar părea că strigă. Pronunța cuvintele cu o forță extraordinară.

— Și ce zicea ?

— Zicea că a omorît un vînător de munte, apoi a început să povestească o întîmplare cu un copil care-a omorît un cîine, și din cînd în cînd se întorcea iar la povestea cu vînătorul de munte și cu Pioppo, știi, cîinele Batalionului Duca, și gesticula și se zbătea, trei inși nu puteam să-l ținem.

— E oboseala, zice Cattaneo.

— Părea nebun, spune Chiaradia, de două ori a reușit să ne scape. Colonelul voia să-l luăm cu noi. Dar cînd a observat că vrem să-l luăm cu forța, a început să se zbată cu atîta violență, încît a trebuit să-l lăsăm.

— Nu-ți aduci aminte dacă avea spume la gură ?

— Nu, n-avea spume la gură. Avea un aer îndurerat și uimit, ne privea cu ochii lui ciudați, se vedea că suferă. Colonelul, la un moment dat, voia să-i dea un pumn în cap ca să-l amețească, dar cînd a ridicat mîna, căpitanul s-a uitat la el cu niște ochi atît de îndurerați și nedumeriți, încît colonelul n-a mai avut curajul să-l lovească.

— Și altceva nu mai spunea ?

— Zicea că a omorît un vînător de munte și că vrea să se ducă să-l caute că știe unde

se află. Se-ntorcea mereu la povestea asta cu vînătorul, cu Pioppo, și cu copilul care-a omorît un cîine în bătaie. Altceva nu mai spunea. Apoi, cînd colonelul i-a spus, cu asprime, ca și cum îi dădea un ordin, haide, să mergem, căpitanul l-a urmat în liniște, cu capul plecat, ca și cum chiar asculta de un ordin. Dar, după o vreme, s-a oprit, zicînd domnule colonel, trebuie să mă duc să-l caut, și a plecat în jos prin nămeți, chiar în clipa cînd francezii au început iar să tragă cu 155-urile. Cît pe-aci să-l lovească în plin un proiectil.

— Și unde s-o fi putut duce ?

— De la punctul de observație al grupului Bergamo, locotenentul Spor l-a văzut dispărînd în ceață pe vîrful coastei care coboară la Les Mottes.

— Și dacă a fost rănit, singur, pe ghețar ? Trebuie să-l căutăm, să batem muntele peste tot, zice Cattaneo.

— Am trimis patrule, am scotocit peste tot, nu l-au găsit. Colonelul l-a anunțat imediat prin radio pe Lavizzari și pe Loffredo care-l caută pe cealaltă parte a văii. Eu zic că s-a dus spre Bellaval. Vînătorul ăla pe care căpitanul zice că l-a omorît e din Edolo, unu pe care-l cheamă Calusia, jumătate nebun și el. După mine, căpitanul s-a dus la Edolo, pe coasta Bellaval. Se

pare că l-au văzut sub Montagnon Longes traversînd torentul ghețarilor pe punte. Francezii trăgeau în el cu mitraliera din fortul de peste drum de Seloge. Vînătorii de munte ai lui Covi l-au strigat, dar urletul torentului le-a acoperit probabil glasurile. Nici măcar n-a întors capul. Dar eu nu cred în povestea asta. Cum adică ? cauți un om pe munte, toată lumea l-a văzut și nimeni nu-l găsește ! După mine, trebuie căutat mai sus, spre compania lui Pasivi.

— Și acel Calusia unde e ? Dacă s-a dus să-l caute pe Calusia...

— Calusia, din păcate, a dispărut de ieri.

Cattaneo își lasă capul în piept, ronțăindu-și furios pipa : „n-a mai făcut înainte vreo ciudățenie, pînă azi dimineață ?“

— Nu se poate spune c-ar fi făcut ciudățenii, zice Chiaradia, era cam închis, vorbea puțin, avea obiceiul să umble pe munte singur, chiar noaptea. Dar, știi, tipi d-ăștia sînt destui printre noi. Uite, Rivoir, de pildă. Nu, căpitanul era un ofițer de nădejde, fără îndoială. Și un vînător de munte cum n-au mai rămas mulți, astăzi. Nu dădea înapoi niciodată cînd era de înfruntat vreo primejdie. În astea două zile n-a făcut decît să umble în sus și în jos, de la un batalion la altul, ca să urmărească operația de aproape, să ducă ordine, să adune răniți. Era un ofițer de

mîna-ntîi, n-ai ce zice. Colonelul ţinea mult la el, îl adusese cu el din Etiopia. În războiul celălalt fusese cu Batalionul Feltre. Toţi ţineau la el, era un ofiţer serios, conştiincios, nu-şi acorda nici o înlesnire, nici o scuză. Ştii ce mă gîndesc ? Că nu-i era frică de moarte, că nu-i păsa de loc dacă moare.

— Vrei să spui că...

— Nu, nu vreau să spun asta. Dimpotrivă, vorbea de moarte cu multă seriozitate. Îi dădea o mare importanţă. Dar nu-i păsa dacă moare, înţelegi ?

— Şi tu crezi c-a putut să-l omoare într-adevăr pe soldatul acela ?

— Cine ştie ? zice Chiaradia, mie nu-mi vine să cred. Dar tu ştii ce ne intră în cap, nouă, ofiţerilor, cînd ne moare un vînător de munte. Ne intră întotdeauna în cap că e vina noastră.

Cattaneo îşi trece mîna încet peste faţă : „zici că se uita la bancă într-un fel ciudat ?"

— Da, o fixa cu ochii holbaţi.

— Unde e banca asta ? zice Cattaneo, aş vrea s-o văd.

— E aici, la doi paşi.

Cei doi ofiţeri urcă de-a curmezişul troienelor, străbat creasta lui Col de la Seigne, şi iată, ieşind din ceaţă acolo, în faţa lor,

(un obiect ironic, în acel peisaj trist şi solemn. O fiară la pîndă. Un sfinx vopsit în verde, cu labe de cîine. O capcană. O fantomă în formă de bancă),

cu seaunul şi spătarul de lemn, cu picioarele curbe de fier în formă de labe de cîine.

— Nu-ţi aduci aminte dacă s-a apropiat de bancă, dacă s-a aşezat pe ea ? zice Cattaneo.

— Nu, parcă i-ar fi fost cumva frică de ea. Nu îndrăznea să se apropie. Se vedea că-i e frică să se apropie. Se uita la ea, ca şi cum ar fi fost o fiară.

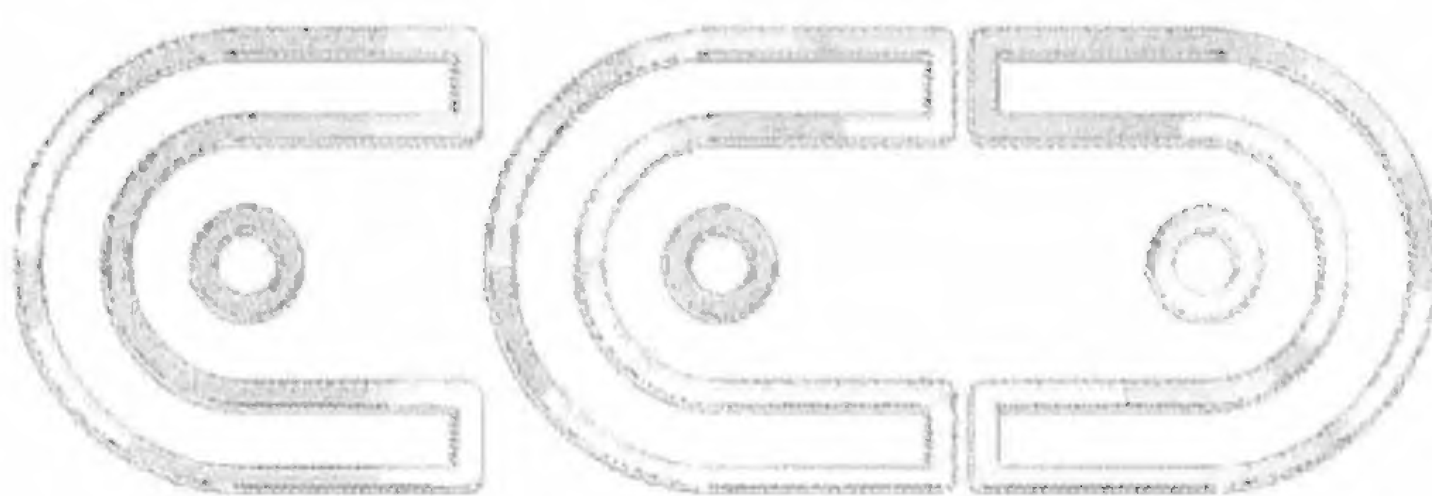
Cattaneo se opreşte la cîţiva paşi de bancă, ca şi cum n-ar îndrăzni să se apropie, uitîndu-se la ea cu o privire opacă. Apoi zice încet : „da, ca şi cum ar fi fost o fiară".

Redactor responsabil: CONSTANŢA TANASESCU
Tehnoredactor: AUREL BUCUR

Dat la cules 26.10.1966. Bun de tipar 27.12.1966. Apărut 1967. Tiraj 30.150 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 5,58 Coli tipar 6,75 A. nr. 15.293 C.Z. pentru bibliotecile mari 85. C.Z. pentru bibliotecile mici 85—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 4025

Scanare și prelucrare digitală

de

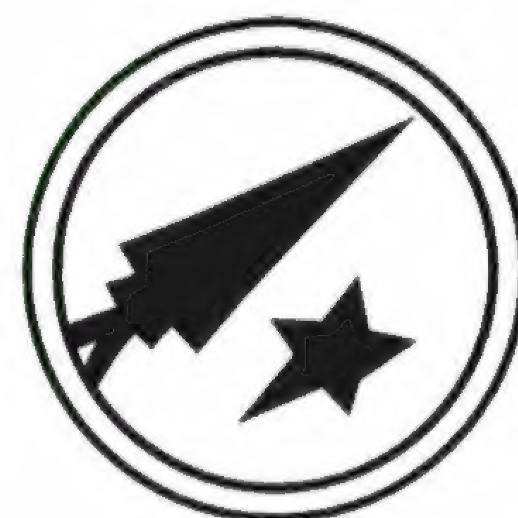

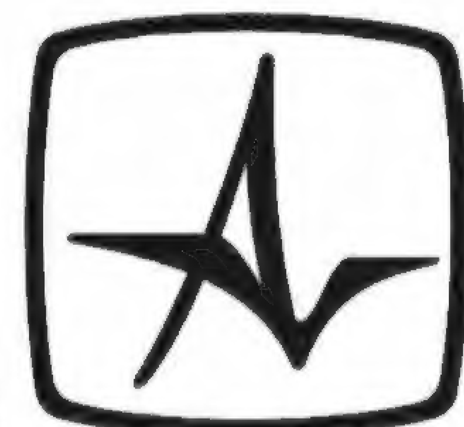
Anonim

și

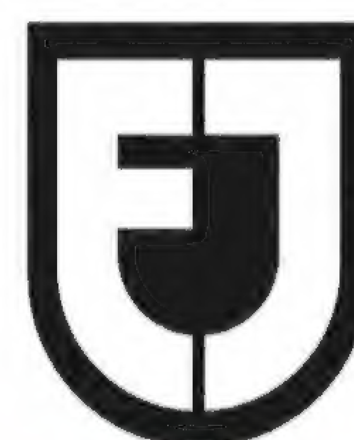

CAT Graur

Antwerpen

2023

Clubul cărţii digitale 2024